

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EMMERLEVPRÆSTEN

- *Johannes Holst og hans tid*

Emmerlevpræsten

Johannes Holst

og

hans tid

1755 - 1824

Hanne Bonnichsen Jensen

Sorø 2012

Forord

Da jeg var 42 år var mine forældre døde. Min familie bag mig var væk. Historie har altid haft min interesse, jeg vil forsøge at sætte min slægt og historien sammen. Så derfor begyndte jeg min slægtsforskning i 1984. Undersøgelserne begyndte med, at jeg vidste, at der blandt de efterladte fotografier var et af min farmors gravsted.

Mange år er gået, mange undersøgelser er foretaget og rigtig mange bøger er læst. Egentlig troede jeg, at hele slægten stammede fra Jylland, men da jeg opdagede, at jeg havde en tip-tip-tipoldefar, der stammede fra Nakskov og som oven i købet var blevet præst. Så var beslutningen taget om at skrive historien om ham.

Det er blevet til denne bog, hvor jeg med de oplysninger, jeg har kunnet finde forsøger at danne et billede af ham og hans tid.

Han endte sine dage, efter at have været præst i 34 år i sognet Emmerlev ved Vadehavet – så jyde blev han næsten.

Dette er ikke en videnskabelig beretning, men blot en fortælling om en slægt der var engang.

Hanne Bonnichsen Jensen
2012

*Mange kunne havde gjort det bedre,
alle kunne have gjort det anderledes,
men sådan har jeg nu gjort det, og hvis
jeg ikke havde gjort det, var det måske
aldrig blevet gjort.
Ehr.Quistgaard, pastor slægtsforsker*

Johannes Holst - en Nakskovvit

Hvem var han? Johannes Holst var min tip-tip-tipoldefar. På november måneds sidste dag den 30. i 1755 bliver han indskrevet i kirkebogen i Nakskov som *Johan Christopher Holst, Hans Hansen Kock's barn.*

Fadderne ved dåben er Christen Pedersens Hustru, Christian Skrædder, Dideric Didericksen ....? Oluf Randts Hustru, Samule Sadelmagers Hustru, Mette Magdalene Kølle. Kilde: Kirkebog for Nakskov Skt.Nikolaj sogn 1707-1757, Lolland Nørre Herred, Maribo Amt.

Han bliver opkaldt efter sin morfar, så hvorfor og hvornår navnet ændres fra Johan til Johannes vides ikke.

Hans moder er Johanne Dorothea Johansdatter Holst men hun er ikke nævnt i forbindelse med dåben. (*Hans konfirmation i Nakskov er aldrig fundet – konfirmationen blev indført 1736*)

Faderen stammer fra Rødby og var født der 1730. Moderen var født i Sandby 1734 (*læs mere i bogen " Mine lollandske aner "*).

I november 1751 fik faderen, Hans Hansen Kock, borgerskab i Nakskov for at nedsætte sig som køb-og handemand. Senere bliver han betjent.

Familien består også af en ældre søster, Inger Margretha, som var født den 13.8.1754.

Oplysninger om hans skolegang er ikke fundet. Latinskolen havde 38 elever, efter at den i 1746 var blevet Lollands eneste latinskole. Uden bevis herfor vil jeg tro, at han indskrives i latinskolen, hvis hovedfag var latin og religion med skrivning og regning som bifag. Denne skolegang bliver måske årsag til hans senere valg.

I 1774 består han sin studentereksamen 19 år gammel.

Faderen oplevede ikke at se sin søn som student, for han døde allerede i sommeren 1770.

Kårene må have været meget små, og der er ingen arv til afdødes børn.

Mærkeligt er det, for hans moder får, kun 2 år gl., en stor arv efter sine forældre.

Bedstemoderen ejede 1735 en gård i Søndergade bestående af 6 fag i 2 etager (*se skiftet og værgemåls regnskab i bogen " Mine lollandske aner "*).

Så hvor han får pengene fra til at studere, vides ikke. Efter sigende skulle han være godt begavet, så måske har han fået tildelt nogle legater.

Der findes heller ikke oplysninger om, hvornår Johannes Holst forlader Nakskov, men han er sikkert rejst umiddelbart efter studentereksamen.

To år efter, den 19.maj 1776, afholdes der skifteforretning over moderen, der få dage forinden var afgået ved døden.

Skiftet oplyser, at Johannes Holst opholder sig i København, og at søsteren stadig opholder sig i Nakskov (*men her kan jeg ikke finde oplysninger om hende.*)

Skiftet oplyser, at begravelsesomkostningerne overstiger det beløb, som er indkommet ved auktionen over indboet, og at børnene har bekostet deres moders jordfærd, men at de har måttet tage et lån på 12Rdl.

Om han var til stede ved begravelsen vides ikke, men som studerende har han næppe haft råd til den lange rejse.

Nakskov

Johannes Holst og hans søster Inger døbes begge i Sankt Nikolai kirke, 1754 og 1755.

Kirken er viet til de søfarendes helgen Sct. Nicolai. Kirke var over 200 år om at blive færdiggjort i 1650'erne og kom derfor til at bestå af flere stilarter.

Kirken og bl.a. tårnet er, efter flere gange, at være ramt af lyn blevet ombygget.

Nakskov kirke med det gl. tårn

Prædikestol fra 1630

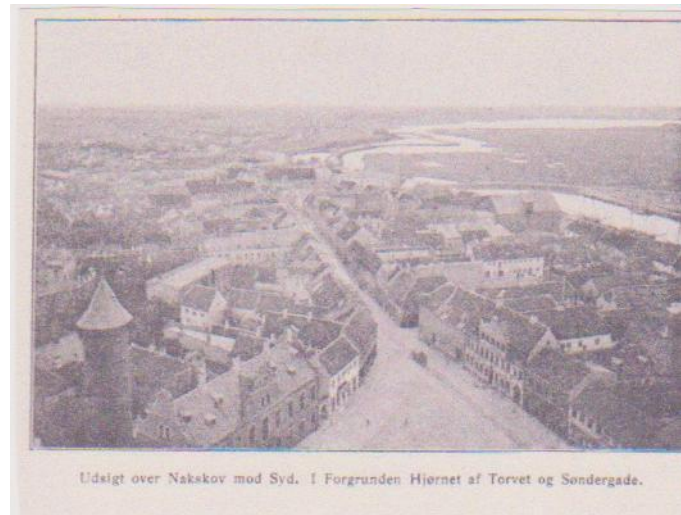
Byen bygges langsom op i 1700-tallet efter svenskerne belejring i 1659, for da der sluttes fred i 1660, var Nakskov en fuldstændig udplyndret by, efter at den havde været rigets 7. største købstad.

En by bliver til, jordfordelingen volder problemer, og der foregår åbenlyse jordtyverier. Byvolden fra Chr.d.3. tid fandtes stadig. I 1727 var volden mod nord blevet jævnet med jorden for at give plads til at bygge en gård. At drive handel udenfor portene var ikke tilladt, og al indkørsel skulle ske gennem de gamle porte fra Søndergade og Tilegade. De handlende havde svært ved at indordne sig og tog ofte først og søgte så magistraten bagefter. I løbet af 1700-tallet blev dog alle de murede porte nedrevet.

For byen går det op og ned, de mange håndværkerlav blomstrede, men problemer kommer der også, især da Ærøskipperne fik kornhandlen i besiddelse. I 1769 havde Nakskov ca. 1300 indbyggere.

Nakskov by 1798

Nakskov Torv og Søndergade

I denne gade havde Johannes Holsts mormor en ejendom på 12 fag. Jeg har ikke fundet dokumenter, der kan fortælle om ejendommen stadig findes. Mormoderen dør 1736, længe før Johannes bliver født. Hun var velhavende. Hun døde i en ung alder og efterlader en datter på kun 2 år. Da denne datter, som er Johannes's moder, dør, er formuen væk.

Torvet 1826-1840 – yderst til venstre ses Rådhuset, der var bygget 1590 og nedrevet 1840. Det har alligevel nok set nogenlunde sådan ud i Holsts tid.

Efter freden fik byen pga. af dens fortvivlede situation ordre til at vælge repræsentanter, som skulle møde Stænderforsamlingen i København. Borgmesteren og købmanden rejste af sted, og med sig havde de borgernes ønsker som omfattede 9 punkter. I forhold til byens forfærdelige stilling, var det ikke store ting, man havde bedt om, men endnu mindre havde man fået. Byen blev fritaget for at underholde garnisonen, og senere på året blev de fritaget for Hovedskat.

Syv lange år gik der, før regeringen var færdig med deres overvejelser og endelig kunne yde den ødelagte og hårdt trængte by den fortjente hjælp. Gavebrevet dat. 1667 oplyser, at Nakskov blev ophøjet til ”Stabelstad” for hele Lolland, dvs. at al indførsel til Lolland fra udlandet skulle gå over Nakskov, hvor varerne skulle være mindst 8 dage, før de videresendes. Ligeledes skulle al udførsel af varer fra Lolland ske over Stabelstaden – dog med visse undtagelser, bl.a. bygningsmateriale samt heste og okser.

Byen blev også de første 8 år fuldstændigt fri for skatter og byrder. Udviklingen af bystyret tog til, embedsmændene blev flere og flere. Byen havde dog tidligere haft to borgmestre og fem rådmænd. Nu blev stillingerne delt op, byskriveren blev tillige herredsskriver. Der kom byfoged, viceborgmestre og vicerådmænd.

Et meget besværligt og risikabelt job mente man kærneren havde, thi hans ansvar var vokset med årene. Alle disse var byens velfornemme. De lavere bestillingsmænd var kornmåler, havnefoged, favnesætter, konsumtionsbetjente, disse var velagtede.

Vægterne, rådstuebetjenten og martvogterne betegnes som byens ringeste borgerskab men ærlige. De uærlige var arrestforvareren, bysvenden og stodderfogeden. Derefter kom de håbløse uærlige: bødlen, natmanden, skorstensfejeren, hestegildereren svinesnideren og ådselslæberen.

Bødlen havde mange faste priser, fik for et hoved med sværd at afhugge 10 rigsdaler,

for en hånd eller en finger at afhugge 4 rigsdaler. Natmanden havde ligeledes forskellige priser i sin kontrakt – for et Lillehus at rense 4 mark pr. læs a´ 3 tønders størrelse, for at udslæbe en dø ko 2 mark, og så skulle han holde byens gader og pladser fri for ådsler.

Latinskolen, hvor Johannes sikkert var elev, blev bygget ca. 1574. Skolen sorterede under kirken og lå også ved kirkens fod på kirkegårdens nordvestlige hjørne.

Skolen var bygget i to storkværk – godt og solidt – og holdt til, at kirkespiret efter et lynnedslag styrtede ned over den.

Hovedfagene i skolen var latin og religion med skrivning og regning som bifag.

Der var en rektor el. skolemester og to til tre lærere el. hørere. Skolen var delt i fire klasser.

Flertallet af de latinske disciple var ludfattige. Forplejningen af de fattige skolebørn stod skolen for – regnskaber viser, at bespisningen foregik ” i de fattige skolebørns spisehus ”, et hus med stengulv og fugt.

Regnskaber og klager over bespisning til Stiftamtmanden fulgte år efter år og instruks om, at forstanderen skulle have middagsmaden færdig præcis kl. 10 og aftensmad præcis kl. 5 for ikke at forsinke skolebørnene. Underlige spisetider, men dagen begyndte dengang ca. kl. 4-5 og borgerlig sengetid var kl. 8.

Ingen disciple fik mere end to måltider daglig. Til tider fik de kun kosten nogle dage om ugen. De måtte derfor selv ud og skaffe den ved at gå fra dør til dør med en kurv og indsamle brød og andre fødemidler. Bespisningen blev senere indstillet.

Efterhånden affolkedes latinskolerne i de mindre byer. De var blevet en ren parodi på en lærd skole mht. lærernes og elevernes kundskaber, og deres midler og legater blev overført til Nakskov. Modtog Johannes Holst mon sådan et legat?

Den gamle Latinskole, nedrevet 1898;
til højre ses Kirkens sydvestlige Hjørne.

Efterhånden fik man styr på byen, og Nakskov stod nu i fremgangens tegn.

I en indberetning fra 1767 oplyses det, at borgernes antal var 181. Her er 26 købmænd, der handler med korn og grove varer, en af dem har kommission for glasfabrikken, en for tobaksoplaget og en har stempelpapirer, en er tillige vinhandler, og en herberger, to af dem handler med kramvarer. Her er 22 fartøjer og 22 skippere. Af håndværkere med lav er her 5 bagere, 7 handskemager, 3 murerestre, 4 grov-og klejnsmede, 6 snedkere, 22 skomagere, 10 skræddere, 2 tømmerestre og 4 vævere. Uden laug er: 3 bødkere, 3 slagtere, 4 hattemagere, 2 sadelmagere, 2 drejere, 2 malere, 2 kobbersmede, 2 feldberedere, 1 blikkenslager, 1 bogbinder, 1 glarmester, 1 gørtler og 1 hjulmand – af privilegerede er her: 1 apoteker, 1 kirurg, 1 instrumentist, 1 guldsmed og 2 farvere.

Således var Nakskov, da Johannes Holst var 12 år ga

Rejsen til København

I 1774 var Johannes Holst blevet student og ved moderens død i maj 1776 opholder hans sig i København – men hvordan kom han dertil? Transporten til København, hvor han nu skulle studere, har sikkert haft sine udgifter, også selv om han måske måtte gå. For transport var ofte for fine folk. Hvordan han kommer til København, og hvordan turen finansieres vides ikke.

Allerede i 1711 var der blevet indført agende post mellem København og Nakskov.

Vejen har nok været ret ufremkommelig. Man var godt nok i 1764 begyndt at anlægge veje med hovedruter, men disse gik alle ud fra København og til Korsør, Kalundborg og Helsingør.

Postruter 1711

Diligencen kom først i 1798, så man måtte klare sig med pakkeposten eller dagvogn.

En tur i åben vogn med pakker har nok ikke været en fornøjelse.

Fra Nakskov er der ca. 170 km ad landevejen over Guldborgsund.

Overfarten dengang lå længere mod syd. Ved Soesmarke i Majbølle sogn.

Færgeoverfarten foregik først med robåd, som kunne slæbe en efterfølgende pram med plads til køretøj. Først i 1867 kom der en trækfærge.

Postvæsenets kort viser, at hovedruten går over Nykøbing til Præstø og Køge for at slutte i København.

Mere end 30 km kunne man ikke regne med at køre i ét stræk selv under gunstige forhold, og et skifte ved en kro eller gæstgivergård tog mindst en time.

Lolland og Falster er to flade øer, og det lerede jord var medvirkende til at vinter og regnfuld vejr forvandlede vejene til et stort pløre. Først da man begyndte at

anlægge ”kunstveje” (chausseer), hjalp det. I helt gamle dage talte man om vandskels-færdselsveje. Veje hvor man har benyttet kendskabet til vandskel som en mulighed for at færdes tørskoet og uden besvær gennem store landområder. Disse blev senere vejforbindelser på Lolland og Falster.

Skulle man fra Falster til Sjælland, har man sikkert fra den første tid taget over Bogø.

Nærliggende er det at tro, at man benyttede overfarten Stubbekøbing til Bogø. Fra Bogø kunne man komme videre over vandet til Stensby på Sjælland.

Gaabense var ligeledes et overfartssted til Sjælland indtil 1872.

Ca. 20 år gammel sætter Johannes sig måske i den store åbne passagervogn – han er på vej til hovedstaden.

Hvordan ville rejsen mon gå. Vejrudsigten var måske ikke den bedste, endda med kold blæst og truende regn. Mange mil skulle tilbagelægges, før de nåede frem til det første gæstgiveri.

Næste dag var vejret ikke for godt, og snart brød regnen igennem – det øsede ned – og gennemvåd og kold nåede de frem til næste hold.

Nu var det tid til at forsætte, og efter flere timers kørsel nåede de færgestedet i Gaabense. Her fik de besked, at færgen ikke sejlede, før vejret blev bedre. Man trak ind i færgegården for at få varmen. Alle var gået til ro, da de midt om natten blev vækket for at få besked om, at vejret nu var blevet bedre, og man ville sejle over.

Både passagerer og gods blev læsset i en lille gyngende færgebåd. Efter et par timers sejlads landede de i god behold og gik straks ind på færgegården i Masnedsund. Endelig var de nået Sjælland.

De fortsatte op over Køge til København, som de kom frem til efter flere dags kørsel.

Var det sådan det skete?

En utroligt besværlig rejse må det have været. Vejforholdene beskrives – og det endda ca. 25 år senere: *Efteråret 1801 kom jeg til Laaland og passerede Landevejen fra Øster til Vester gennem Landet. Man kørte i et stadigt, vellingagtigt Dyb indtil Hjulnavene, langsomt, skridt for Skridt, og man behøvede en Tid af 2 til 3 Timer for, endog med stor Anstrængelse at tilbagelægge en Mil.*

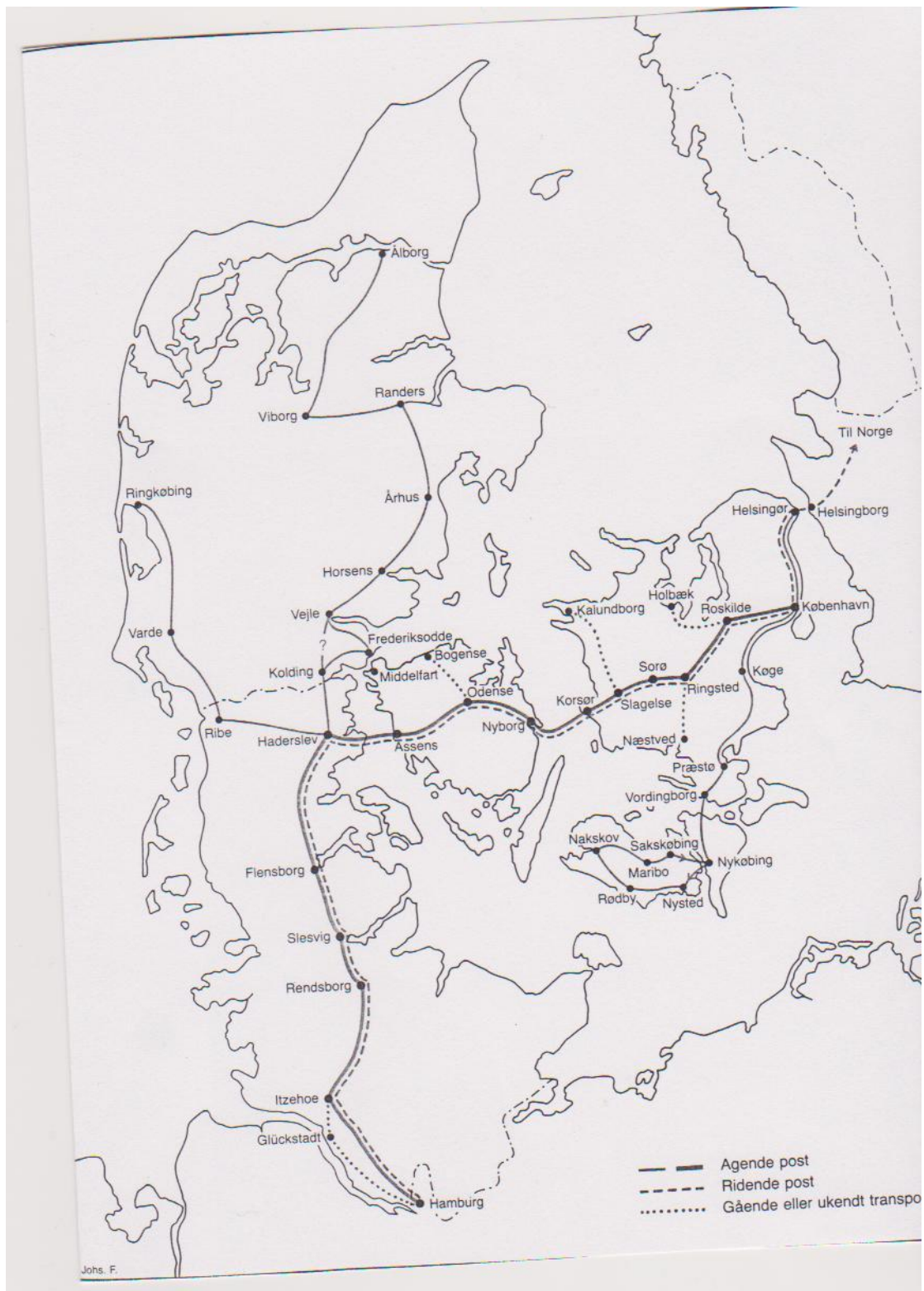
Omkring Maribo skrives 1825: *Ingen By er omgivet med saa ufremkommelige Veje som Maribo, hvilken afholder mange fra at rejse hertil med deres Varer*

I 1753 havde regeringen nedsat en kommission, men vejanlæggene begyndte naturligvis først rundt om København. I 1777 tages spørgsmålet op igen om de vanskelige veje. Man kan læse, at vejen mellem Nakskov og Rødby var den værste og den farligste på hele turen.

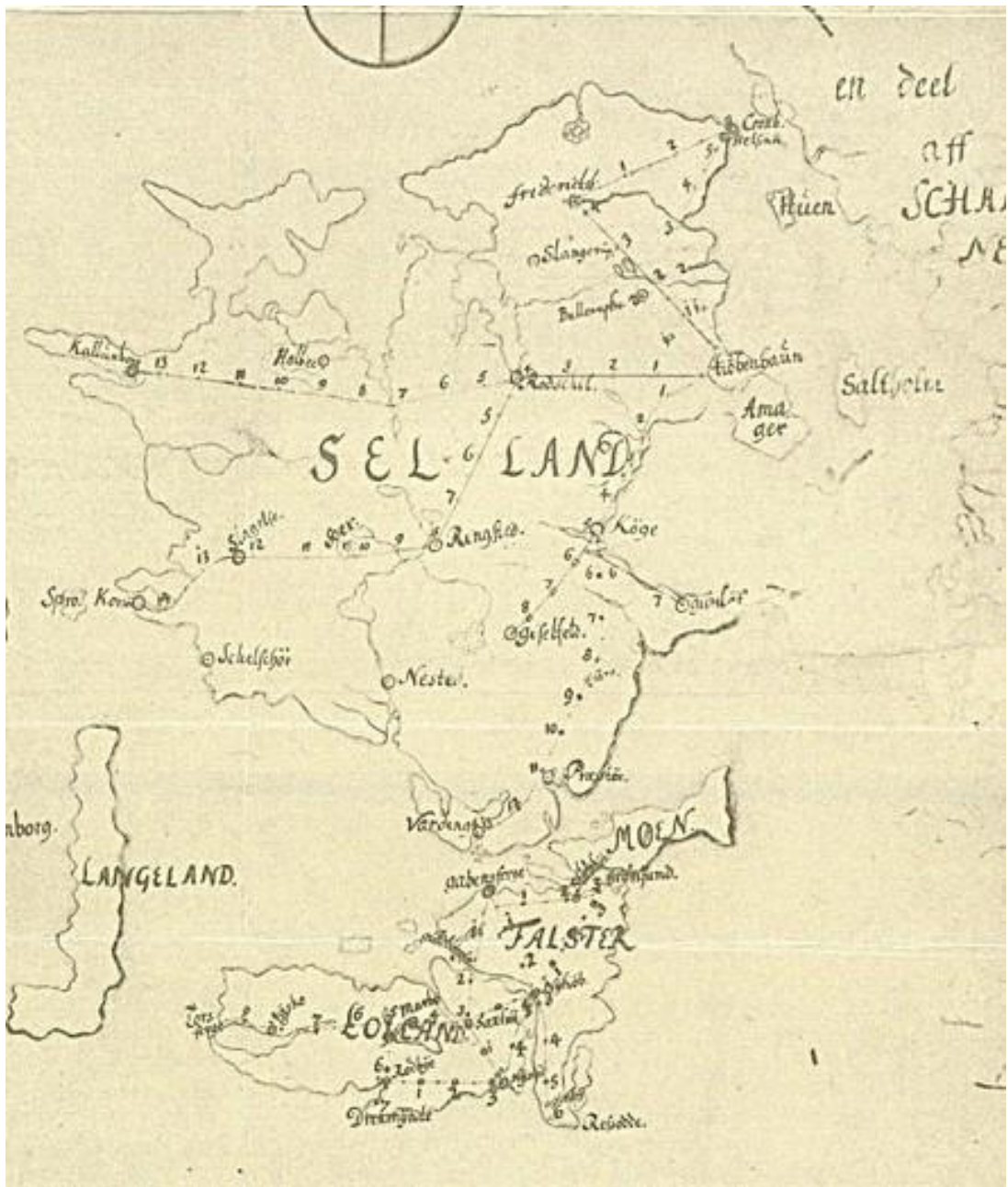
I 1797 da anlægget af den nye vej fra København til Vordingborg var i gang – man var nået til Køge – udsendte generalpostamtet en mand, der skulle give indberetning om det resterende vejstykke samt om vejene på Lolland og Falster. Han siger, at når undtages nogle af og til forekommende korte stykker, som kan anses for gode, ” *ere de øvrige Vejstykker imellem Køge og Nakskov dels mådelige, dels slette og dels næsten ufremkommelige* ” En strækning imellem Sørup og Stokkerup, kaldet Langstræde ” *er over al Beskrivelse slet. Dette Stykke Vej kaldes Stenbro, men Stenene deri ere overordenlig store og ligger saa langt fra hinanden, hvorimellem er Pæle og Morads, at man næppe med hele Lemmer er i stand til at komme igennem*”.

Et stykke er vejen så leret, at hestene går i til knæene, og vognhjulene synker i til hjulnaverne, og de rejsende sidder fast, indtil hjælpen når frem.

Så da Johannes Holst rejser fra Nakskov til København ca.1775, var der endnu ingen forbedring af vejen.

På kortet – fra 1700-tallet - kan man følge vejen fra Nakskov over Gaabense til Vordingborg, videre til Præstø over Køge til København.

Gammelt kort fra 1697 - der viser overfarten mellem Gaabense og Masned Sund

Københavnertiden

Fra studentereksamen i Nakskov 1774 og indtil han den 16. december 1777 bliver cand.theol. ved Københavns Universitet, har jeg ingen oplysninger om Johannes

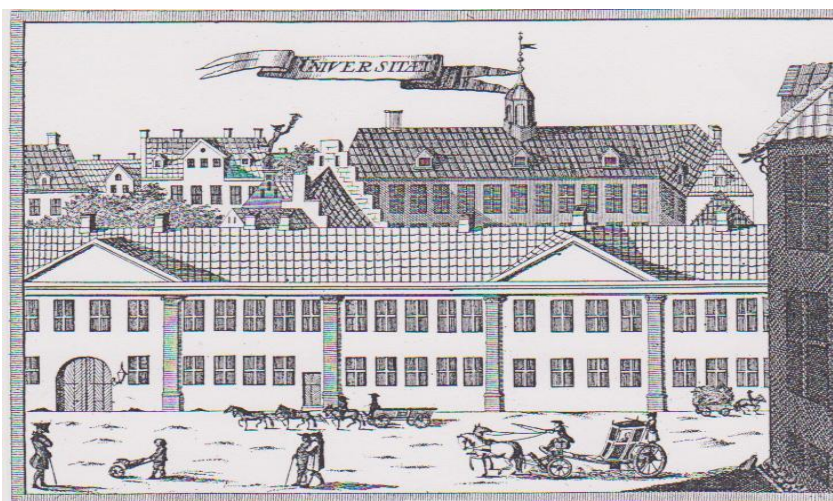
I arkivalierne over studenter ved Københavns Universitet nævnes han som **Johannes Christoffer Hansen.**

I eksaminationsprotokollen står han opført som nr. 4, men den latinske ”karakterbog” er ulæselig.

Universitetet var blevet flammernes bytte ved den store brand 1728. Det universitet, hvor Holst studerede, blev indviet i slutningen af 1732. Det blev atter ødelagt under Københavns bombardement i 1807 – så det universitet, hvor Holst gik, findes ikke i dag.

Københavns Universitet - den indre gård ca. 1750

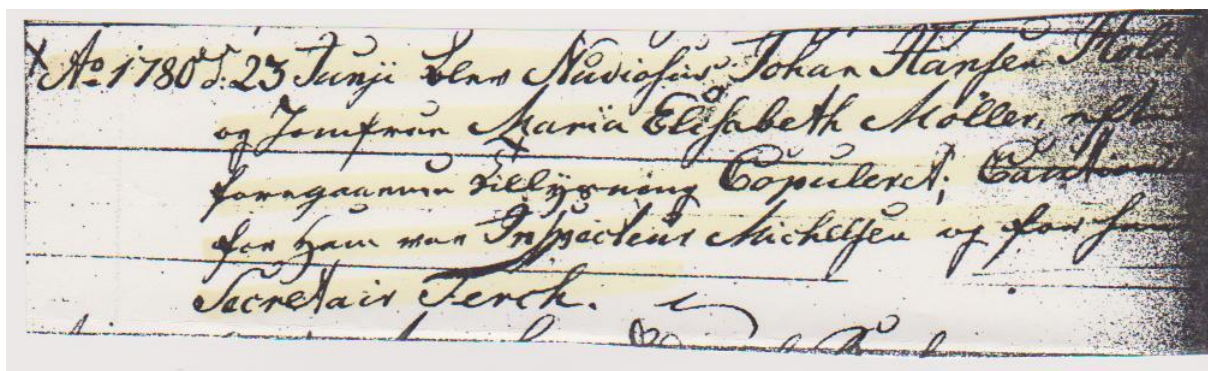

Københavns universitet – kobberstik ca.1760 (Den Danske Atlas)

Hvor boede Holst, mens han studerede ? Kollegier som Regensen, Borchs, Elers og Valkendorf lå alle i universitetskvarteret, der brændte den 21.oktober 1728.

Regensens opførelse efter branden var længe undervejs. Indvielsen fandt sted i slutningen af 1744, Borchs i 1731, Valkendorf og Elers blev ligeledes opført. Der er nu næsten gået tre år, fra Holst består sin eksamen, og indtil han gifter sig. Om disse 3 år har jeg ingen oplysninger. Han er nu ca.23 år gammel.

I 1780 gifter **Johannes Holst** sig. Kilde: *Pesthusets samt St.Hans Hospital Ladegaarden og Claudi Rossets Stiftelses Menigheder 1693-1813.*
I registeret står nr. 263:

1780 d. 23. Juni blev Studiosus **Johan Hansen Holst** og Jomfru **Maria Elisabeth Møller**, efter forudgaaende Tillysning Copuleret (forenet i ægteskab). Cautionist for ham var Inspecteur **Michelsen** og for hende Secretair **Ferch**. Ved brylluppet nævnes der ingen familiemedlemmer.

Sankt Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse

Københavns ældste sindsygehospital eller Pesthus lå i 1600-tallet ved Helligånds kirke, senere flyttede det til Københavns Slots Ladegård uden for byen og fik navnet Skt. Hans Hospital. Efter svenskekrigen opførtes et nyt hospital på Vester Fælled. Hospitalets velgører var Claudi Rosset, en indvandret fransk katolik, der som silke- og klædekræmmer i København havde tjent en formue. Han havde kendt Pesthuset i mange år, og han blev så bevæget over at se de forhold, som de syge og fattige levede under, at han derfor, og også som straf for at hans eneste datter havde giftet sig mod hans vilje, skænkede hele sin formue, 41.396 Rdl., til hospitalet, der 1766 fik navnet Skt. Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse. 1769 flyttede det til en ny bygning ved Kalvebod Strand.

Der blev lavet en fundats den 1. august 1766, der bl.a. fortæller, at "Fruetimmerne skulde gaae med Kattuns Kyser og Mandfolkene med uldne Tophuer, ethvert Sæt Klæder vare i 3 Aar" o.s.v. Han indstillede, at Pesthuset, som ellers kaldtes St.Hanses eller St. Jørgens Hospital nu måtte kaldes Claudi Rossets Hospital. Beslutningen blev, at navnet nu var St. Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse.

Efter Rossets død flyttede man stedet til bedre og sundere lokaler, idet man købte Ladegården af Landmilitær-Etaten. Der havde siden 1733 været krigshospital, hvori der også fandtes dårekister. Efter at St. Hans Hospital nu var flyttet tilbage til sin gamle plads, blev det 1772 udvidet. De, som opholdt sig der var opdelt i to klasser, 1. Afsindige og tossede og 2. Almissemlemmer med ulægelige og gyselige sygdomme såsom kræft, vanførhed m.m. Dertil kom nu en 3.: veneriske patienter. Stedet var selv efter flytningen ganske forfærdelig, med nøgenhed og sult og sammenpakkede mennesker (lemmer). Antallet af lemmer var i de to første klasser 324 personer og af veneriske 180. 1794 blev det ved kongelig resolution besluttet at lave en undersøgelse til gavn for patienterne

I 8 år arbejdede man på sagen. Ved Københavns bombardement 1807 blev der sat en stopper for sagen. 1816 indvies det nye St. Hans Hospital.

*Det gamle Pesthus ses midt i billedet
- ud mod Kalleboe Strand*

***Pesthusets samt St.Hans Hospital
Ladegaarden og Claudi Rossets Stiftelses
Menigheder
1693 - 1813***

Det omfatter 2 Menigheder, nemlig 1) Pesthuset og 2) St. Hans Hospital og Claude Rossets Stiftelses

Bestemt at sondre ? mellem disse er vanskeligt, idet Menighederne havde fælles præst, og man, da Pesthusets Kirke blev nedlagt, fremdeles benyttede dennes Kirkebøger, skønt Daab og Vielser fandt Sted på Ladegaarden. Med nogenlunde Sikkerhed kan det dog siges, at Daabshandlinger har fundet Sted i Pesthusets Kirke fra 1693-1747, Vielser fra 1697-1747, dog at der ved Siden af ogsaa har fundet Daab og Vielser Sted paa Ladegaarden fra 1734-1764. Efter 1747 har alle Daabshandlinger og Vielsen fundet Sted her.

Forældrene til de Børn der er døbt, er dels Funktionær ved Anstalten dels - for Mødrenes Vedkommende - Kvinder, der er indlagt paa Grund af Sygdom, eller er Lemmer i Stiftelsen; ca. 30 Børn er fødte udenfor Ægteskabet.

Den langt overvejende Del af de Vielser, der har fundet sted, er foretaget mellem Personer, som ikke har haft nogen som helst Tilknytning til Pesthuset eller Ladegaarden. Det er særlig fra 1795 at Antallet af disse Vielser stiger, og det er oftest end ikke Personer, som er hjemmehørende i Kbhvn, men Personer, som kommer hertil fra Provinsen eller fra Udlandet, særlig fra Sverige. Medens der i Aarene før 1795 kun fandt gennemsnitlig 5 Vielser Sted aarlig, steg Antallet i 1795 til 15, i 1796 til 61, i 1797 til 74, i 1798 til 148 og endelig i 1799 til 149, hvorefter Antallet daler i 1800 til 34, for efterhaanden at naa til ca. 15 Vielser aarlig. Hvad Aarsagen har været til, at saa mange har søgt til Ladegaarden for at blive viede, har ikke kunnet oplyses. Man kommer uvilkaarlig til at tænke paa Smeden eller rettere Tobakshandleren i Gretna Green. Til Ladegaarden Kirke hørte ikke noget Sogn, og for enhver Vielse, der foretages her, tilkom der vedkommende Præster og Kirkebetjente Betaling, hvad ikke altid er blevet fulgt.

Havde Holst tilknytning til denne stiftelse siden vielsen foregik der, eller havde det betydning, at bruden var frugtsommeligt? Måske var Inspecteur **Michelsen** en god bekendt, da vi senere ser ham nævnt i forbindelse med dåben af parrets første barn, som fødes 3 måneder efter vielsen.

Dåben af parrets førstefødte finder sted i Garnisionskirken (den tyske menighed) Sogn. I kirkebogen står *1780 d. 18. September, Vater **Johs.Holst**, Schreiber, Mutter **Maria Elisb. Møller** København.*

*Sønnen døbes **Hans Christian** og Vidner var: Inspecteur **Michelsen**, Pastor **Verdel**, (præst på stedet) **Fabrikør Wulff**, Student, **Cormontan** (ham som deler gudstjenesten med den præst, som døber barnet) **Madam Michelsen** og Jomfrau **Catrine Werdel** (pastor Verdels datter)*

Garnisionskirken 1767

Garnisions Kirken blev indviet 1706. Den fik navnet Den Herre Zebaoths Kirke.

Herskarernes Guds Kirke syntes at passe da det var en militær kirke, men menig mand forstod det ikke, og folk begyndte at kalde den Garnisionskirken. Det varede dog rigtig mange år, før den officielt fik dette navn.

Kirkens indre er blevet ændret og fornyet mange gange i kirkens historie. Prædikestolen er nok det eneste tilbage fra denne tid.

Hvilken tilknytning havde Holst/familien til Garnisionskirkens tyske menighed, siden de valgte denne kirke til dåben for deres første barn?

Holsts kone Maria Elisabeth nævnes at være en Zacariasdatter eller med efternavnet Müller – jeg har aldrig fundet nogen oplysninger om hendes slægt.

Familien forøges med en datte, og Vor Frue Sogn indskriver i kirkebogen 1782 mandag d. 9.September: **Johannes Holst** Studios paa Vandkunsten og Hustru **Maria Elisabet Zacariasdatter** en Datter Kaldet: **Maria Elisabet** Fadderne var: Hr. Justitz=Raad **Dan**, Hr. Kammer=raad **Hansen**, Hr **Casser Weddel**, Madame **Edele Godske** bar Barnet. Jomfru **Maria Licht**.

Her oplyses det, at familien har bosat sig på Vandkunsten.

Ved branden 1728 brændte også Vor Frue Kirke. 10 år efter står den nye barokkirke klar til indvielse, og i 1744 stod kirken med sit nye 110m høje tårn helt færdig. Men under englændernes bombardement 1807 ramtes kirkens høje spir af en brandraket, og den følgende morgen ligger kirken som en ruin. Holst har i nogen tid været Vice-Catechet (stedfortræder) ved Holmens Kirke, da han i et brev til kongen, dateret Kiöbenhavn d.16 Septbr.1783, ansøger om den nu afdøde klokker Bangs stilling som Virkelig Catechet. Holst gør opmærksom på, at lønnen er lille, selv om han faktisk arbejder som catechet i Bangs sted.

Johannes Holst ansøger om Kateket-embedet v/ Holmens kirke d. 16.sept. 1783

*No. 4 Fire og tyve Schilling
1783*

S:S: Ministerii Candidatus og Vice-Catechet Ved Holmens kirke i Khavn Johannes Holst, barnfödt i Naskov i Lolland, gör Allerunderdanigst at blive beskikket til Virkelig Catechet Ved bemeldte kirke i den afdöde klokker Bangs Sted.

No. 50 Til Kongen

Ved en Allernaadigst Kongelig forordning i Aaret 1736 er det allernaadigste fastsat at ved Holmens Kirke her i K:havn skal Være 3 Virkelige Catecheter; Saaledes haver det og Ved bemeldte kirke Været, indlien den nu afdöde Klokker Bang Ved en Allernaadigst Kongelig Bevilgning som dog ej skulle Vedvare længere, end for hans Leve-Tiid blev tillige baade Catechet og Klokker :

I dette Tiids Rum holdt den afdöde klokker Bang en vice-Catechet, som forettede hans Partes; og saadan en vice Catechet er Ved forfaldende vacancer af Provsten Ved kirken proponeret det Höj kongel.: Cancellie; og Deres Majestær har ogsaa Allernaadigst hidtil beskikket dem Ved forfaldtne vacancer til virkelige Catecheter med Allernaadigste Kongelige lövte om Befordring. - I dette Haab har jeg ogsaa en Tiid Været som Vice Catechet Ved Holmens Kirke; og da Klokker Bang nu Ved Döden er afgaaet, og der Ved Kirken altsaa ikkun ere 2de Catecheter, fordrister jeg herved allerunderdanigst at Bönfalde Deres Kongelige Majestæt, at jeg, som hidtil Værende vice-Catechet, efter Deres Majestæts sædvanlige Naade, udviist imod de andre Ved Kirken Værende vice-Catecheter, allernaadigst maatte Vorde Ved denne Lejlighed beskikket som Virkelig Catechet Ved bemeldte Holmens kirke i K-havn; da Deres Majestæts Naade imod mine Formænd allernaadigst tilvinker mig en Forrett til bemeldte Embede frem for andre som allerunderdanigst maatte ansöge samme, da jeg i dette Haab som vice-Catechet har tient for en over maade Liden Lön, der ej Beløbet sig mere end 36 Aarlig; og jeg dog forretter alt det samme, som de Virkelige Catecheters; saa synes Billighed at Tilsige; at ej Een Burde have Arbejdet, og en anden derimod som hidtil hæve lønnen, hvilket jeg allerunderdanigst tör haabe komme allernaadigst i Betragtning.

allerunderdanigst

Johannes Holst

vacance = vakance = det at et embede eller en stilling er midlertidig ledig.
Studioso = student

En skrivelse:

Paa Grund af en Hoj Kongelig Naade, som bleb bevist forrige Klokker Bang, da hands exspectence Brev paa Klokker Embedet ved Holmens Kirke, under 5. Januar 1742, Allernaadigst blec Confirmeret: at Hand, som ellers var paalagt af Embedet at lønne 2de Catecheter ved Kirken hver med 100rd Aarlig, maatte Ved forefaldende vacance efter en af de da værende Catecheter, selv forrette det ene Catecht Embede, hvilket hand dog ikke har Væreti stand til at kunde forrette uden ved en vice-catehcet, skal det kongelige Admiralitets Collegium ved at indstille til Deres kongelige Majestæts Allernaadigste Confirmation slut

(ulæselig underskrift)

S_? _____

Et brev fra Hans Henrich Tjöbring provst og sognepræsten ved Holmens Kirke

Studio Dietrichshen giver Bestilling paa Klokker Embedet Ved Holmens Kirke efter bemeldte ej nu afgangne klokker Bang, tillige allerunderdanigst have ansögt, at han ligesom hands Formand; allernaadigst maatte forundres selv at forrette eller lade forerette det ene Catechet Embede ved Kirken, saa meget merre da Eftermanden ii ovenmældte Klokker Bangs allernaadigste meddeelte Confirmation ikke med udtrykke, liige Ord er encluderet fra et saadan Haab.

Herpaa maae nærværende allerunderdanigst Ansögning fra Studio Holst, som i 3 Maaneder hav forrettet Catachet Embedet for afgangne Klokker Bang, være grundet i den hans seer sin Ljykke ej bædre Kaar noget udsutte, om det Allernaadigste maatte behage Derres,, Kongelige Majestet at Bevilige Dietrichshen den ansögte Naade; da ieg ej heller, i Betragtning af Studiosi Holstes Duelighed til Catechet Embedet ej udvist Troe skab i samme forvaltning, kurel undlad ved forefaldende Vocance ej efter den mir Embede ved Kongelig allernaadigst Rescript af 20de Martii 1739 for undte Frihed, at Bringe Ham i allerunderdagnigst Forslag.

Kiobenhavn den 6te Octobr. 1783

*allerunderdanigst
af
H.H.Tjöbring*

Sogne Præst til Holmens Kirke

*og
Provst ved ? Etaten og Garnis*

I december 1783 sender Tjöbringen et brev til kongen, hvori han varmt anbefaler Holst, som er elsket af menigheden.

No. 4. Fire og Tyve Schilling

Allerunderdanigst Ansögning og Forslag af Hans Henrich Tjöbring, Provst og Sogne Præst til Holmens Kirke, paa en Catechet til bemeldte Kirke.

Kiöbenhavn d: 18 Dec: 1783

Til Kongen

Da et Catechet Embede ved Holmens Kirke, i Anledning af Klokker Bangs Död, der selv efter en særdeles Kongelig allernaadigst Bevilling var forundt at være Catechet er blevet vacant, understaaer jeg mag herved, paa Grund af den Holmens Provst, ved Kongelig allernaadigst Rescript af 20 Martii 1739, giver Tilladelse, til dette vacante Catechet Embede allerunderdanigst at foreslaae efterfølgende tvende Candidater.

1) Johannes Holst föd i Naschow o Lolland der har for Examen Theolo gium haudillaudabilen a dimis = prædikken landabilem.

2) Christian ? föd i Sielland, der ligeledes har for Examen Theoli haudillaudabilen a dimis Prædikken laudabiilem

Begge ere mig Bekiendte ey alene for grundige Theologiske Indsigter ey opbyggelige Foredrag af Prædikkestolen, men ey et værdigt Forhiold, dog da den förste af disse Studiosus Johannes Holst allerede i nogen Tid har tient ved Kirken, som vice=Catechet for Klokker Bang, med all beråommelig Flid, og saaledes givet sig bekiendt for og elsket af menigheden, ønsker de undlad ieg allerunderdagnigst at Deres Kongelige Majestets allernaadigste Valg allerhelst maatte falde paa ham

*allerunderdanigst
af
H.H.Tybring*

*Hr. Hans Henrich Tybring, Provst og Sogne Præst
til Holmens Kirke her i Staden*

Der går nu 2 måneder, så får **Holst** brev fra kongen.

*Johannes Holst,
Vice Catechet ved Holmens Kirke
her i Staden*

*Studioso Johannes Holst bestalling at være
Catechet ved Bremerholms Menighed
Chborg d: 11 Feb: 1784*

CVIIImus

G:A:V: at Vi allernaadigst have beskeiket og forordnet saa og hermed beskiike og forordne Studiosum Johannes Holst som har de Egenskaber som udi Indfödsretten ere fastsatte til at være Catechet ved Bremmerholms Meenighed i Vores Kongelige Residentz Stad Kiöbenhavn, udi forrige og (udi ved Döden afgangne Klokker Oluf Bangs sted - teksten er derefter overstreget) og udi saadant Embede at komme Præsterne ved samme Menighed til Hielp udi deres saavel offentlige som særdeles Embedes forretninger, saa og hielpe dem at befordre deres anfortroede Meenigheds opgâyggelse og beste, erkende sig udi alle Ting efter den Instruction, som den 28, April 1736 for Catecheterne ved Bremmerholms Meenighed allernaadigste er udgivet og Tråykt; og for hvilken hans Tienste han skal nyde (af Klokkeren ved bemeldte Kirke) aarlig Et hundrede Rigsdaler; Thi skal han saa være os ex.

V.S. _____

Christiansborg d.11.Feb.1784

Holmens Kirke i 1700-tallet

Johannes Holst er nu udnævnt til catechet ved Holmens Kirke. Ægteparret får nu deres 3. barn som døbes den 29.marts 1784. En søn født den 13. samme måned. Han indskrives i Holmens Kirke kirkebog som **Johan Marius**.

Fader Johannes Holst Catheket ved Holmens Kirke *Moder Marie Elisabeth*. *Fadderne* var: *Hr.Høyer*, øverste Capel. ved Holmens Kirke, *Hr. Münter* nederste ditto, *Catheket Bruun*, *Catheket Hansen*, *Insp.Michelsen*, *Magnus Godske*, *Jens Lund*, *Oldermand*, *Casserer Otto*, *Wedel*, *Madam Ragne Giedde*, *Jfr. Sophie Hedevig Giedde*.

Stadig syntes ingen af fadderne at tilhøre familien.

Bremerholm I 1700-tallet

Holmens kirke som vi ser den i dag, blev indviet i 1641. Den har undgået de store brande, og dens interiør er det originale fra 1600-tallet.

Så det var altså i denne kirke, Holst var catechet og havde sin daglige gang. Her blev også holdt barnedåb i 1784 og 1785. Det var også her, de måtte begrave deres lille pige, Hansine Marie, blot et halvt år gammel.

Skippergang

Korgangen

Kaptajnsgangen

Urtegårdsgangen

Holst har nu haft sit nye embede i godt 8 måneder, da biskop Poul Egede skriver til kongen om at få **Johannes Holst** ansat som sin personlige medhjælper ved Wartou eller Hellig Aands Hospitals menighed.

Lønnen for Holsts embede som catechet ved Holmens kirke er ikke særlig indbringende, og som personlig hjælper ville Holst bedre blive i stand til at forsørge sin familie, som nu består af 3 børn og hans hustru.

Ansøgning fra biskop Poul Egede om at få Johannes Holst som Capellan pro Persona v/ Wartou kirke eller Hellig Aands Hospital – dec. 1784

No 64746

No. 4 Fire og Tyve Schilling

Til Kongen

*Da det allernaadigste har behaget Deres Majestets at beskikke min Medhielper og Capellan Christian Fabricius til Sognepræst for Schanderborg Menighed, saa giver ieg mig den Allarunderdanigste frihed at foreslaa Candidaten Ministirii **Johannes Holst** Catechet ved Holmens Menighed tillige ay være Capellan og Medtiener i Hans Sted ved Wartou eller Hellig Aands Hospitals enighed.*

Kiöbenhavn d 22. Oct 1784.

*allerunderdagnist
P.Egede*

(afsenderen af der foldede brev)

Biskop Paul Egede
her af Staden
7___ 1722)

Sognepræsten og provst for Holmens kirke H.H.Tybring skriver
nu til biskop Balle om **Holst**
(brevet foldes og udenpå står)

Til
Hans Höyædle Höjærværdighed
Hr. Biskop Balle

Höyædle og Höjærværdige
Allerhöjstærede Hr. Biskop

I følge af Deres Höyædle Höjærværdigheds Höjstæerede Skrivelse af 25de hujus, som befaler mig at give min Betænkning : om nu værende Catechet ved Holmens Kirke **Hr. Holst** kunde med dette E,bede foreene Capellaniet i Wartou, efter der derom fra Hans Höjærværdighed Hr. Biskop Egede indsendte Allerunderdanigst Ansögninh, giver ieg mig den Ære at gienmælde:

At ihvervel den Kongelige Instrux af 29de April: 1736 for Catecheterne ved Holmens Kirke, sjynes at ville forbinde dem ene og alene til dette Embede, saa ? de ? i sær i disse senere og djere Tider, ikkund subsigtete af dets Indkomster i Wartou kand Komme i nogen Collision med Hand **Hr. Holst** har som Catechet har at instage, tilseer ieg Hands Duelighed og Flid begge Embeders Behörige Iagtagelse, om det allernaadigst maatte behage Hans Kongelige Majestet at fåoåyr saa vel Hr. Biskoppens som hans eget ønske. Med de inderligste Forbønner og st?_st K? _____ har ieg sk? ____lse den Ære at være.

Deres
Höyædle Höjærværdigheds
underdanige Tiener
H.H.Tybring

Kiobenhavn den 26de Octobr 1784
ad 7___ 1722 C

hujus (latin) = dette (hujus anna = dette år

Den 1.november sender biskop Balle en erklæring til kongen.

Allerunderdanigst Erklæring!

At Biskop Egede, som i vedlagte allerunderdanigste Ansögning forestaaer Catecheten ved Holmens Kirke **Johannes Holst** til at være sin Capellan pro Persona, formedelst Alderdom og Skrøbelighed höylig behöover er saaden Medhielper, kan ikke drages i Tvivl. Candidaten, som allerunderdanigst foreslaaes, haver og i adskillige Pröver beviist, at han besidder megen Duelighed til Lære Embedets Forvaltning. Men da Lönnen, som kan ham gives, er saa ringe,

at han ved den alleene umuelig kan bestaae, saa önsker Biskoppen allerunderdanigst, at han tillige maatte beholde sit Catechet-Embede ved Holmens Kirke, Hvilket Guarnisons tillige maatte beholde sit Catechet-Embede ved Holmens Kirke, Hvilket Guarnisons-Provsten Hr: Tjöbring i medfølgende Betænkning erklærer, gierne at kunde have Sted, uden Hinder eller Forsömmelse. Hvorfor jeg i allerdjöbeste Underdanigste bör henstille til deres Majestets allernaadigste Velbehag, om ikke Catecheten allernaadigst matte beskikkes, at være tillige Capellan pro Persona ved Wartous Menighed, da jeg til min Död uaf- ladeligen henlever.

Deres Kongelige Majestets

Allerunderdanigste og Troepligtsskyldigste Tiener
Nic. Edinger Balle

Kiöbenhawn
den 1ste Novembr. 1784
ad 7__ 1722a

Bag på brevet er en brevvexling, da der et to forskellige håndskrifter.

den 11de November 1784

7__ 1722 Kan da velindstilles til Hans Majt.

efter Frkl:ligs(kigl)? Ligeledes ligel

Det værste er, at naar Egede döer, saa har han Præstekiol ?

som Catechet

Saa kand hand vel faa kal

Cancelliet giver sin bevilling til stillingen som personlig capellan.

*Biskop Egede anholder at **Johannes Holst**, Catechet ved Holmens Menighed maatte confirmeres tillige at være hans personel Capellan ved Wartou Hospitals Menighed I Hr. Fabricii Sted som er befordret til Sognepræst i Scanderborg.*

*Biskoppen erklærer at Catechet **Holst** besidder megen Duelighed til Lære Embedet, og at han efter den fra Provst Tjöbring indhentede Betænkning gierne kan bestride begge deele uden Hinder og Forsömmelse.*

*Thi skulle Cancelliet indstille om Catechet **Holst** maae confirmeres tillige at være Capellen pro Persona ved Wartous Menighed.*

Cancelliet den 26de November 1784

allerunderdanigsW_____ Luxdorph, P.Magaard, Schow, Bang

*Allerunderdanigst Forestilling
om en personel Capellan.*

*Catechet **Holst** confirmeres allernaadigst at
være tillige Capellan pro Persona Ved Wartou Hospitals Menighed
Christiansborg i det Geheime Stats Raad d. 8de December 1784*

*In fidem
Luxdorph, P.Magaard*

In fidem = til bekræftelse

Catechet Holst confirmeres allernaadigst at være tillige Capellen pro Persona ved Wartou Hospitals Menighed

1784 Catechet **Johannes Holst**
Confirmation ar være tilligemed
Capellan pro Persona ved Wartov Hospital
D:1784 .Dec

Vartov, Farvergade og Vester Voldgade.

Løngangstræde i 1860 som viser Vartov på højre side.

Vartov. Dens historie går rigtig langt tilbage i historien, men lå et helt andet sted. Den nuværende Vartov-bygning (er den Holst kan forbindes med) kan dateres tilbage til 1722-55 hvor man havde nedrevet den gamle Farvergård som lå lige op af Vandmølletårnet som var en del af den gamle bymur. Farveriet havde dog en kort levetid og i 1589 overlod Tycho Brahe Farvergården. I 1666 blev Farvergården til Vartov. Grundstenen blev lagt 1724 og først byggede man to fløje langs Løngangsstræde og Filosofgangen (nu Vester Voldgade) og i 1734 kom Farvergadefløjen til.

Vartov kirke – Alter og prædiekestol

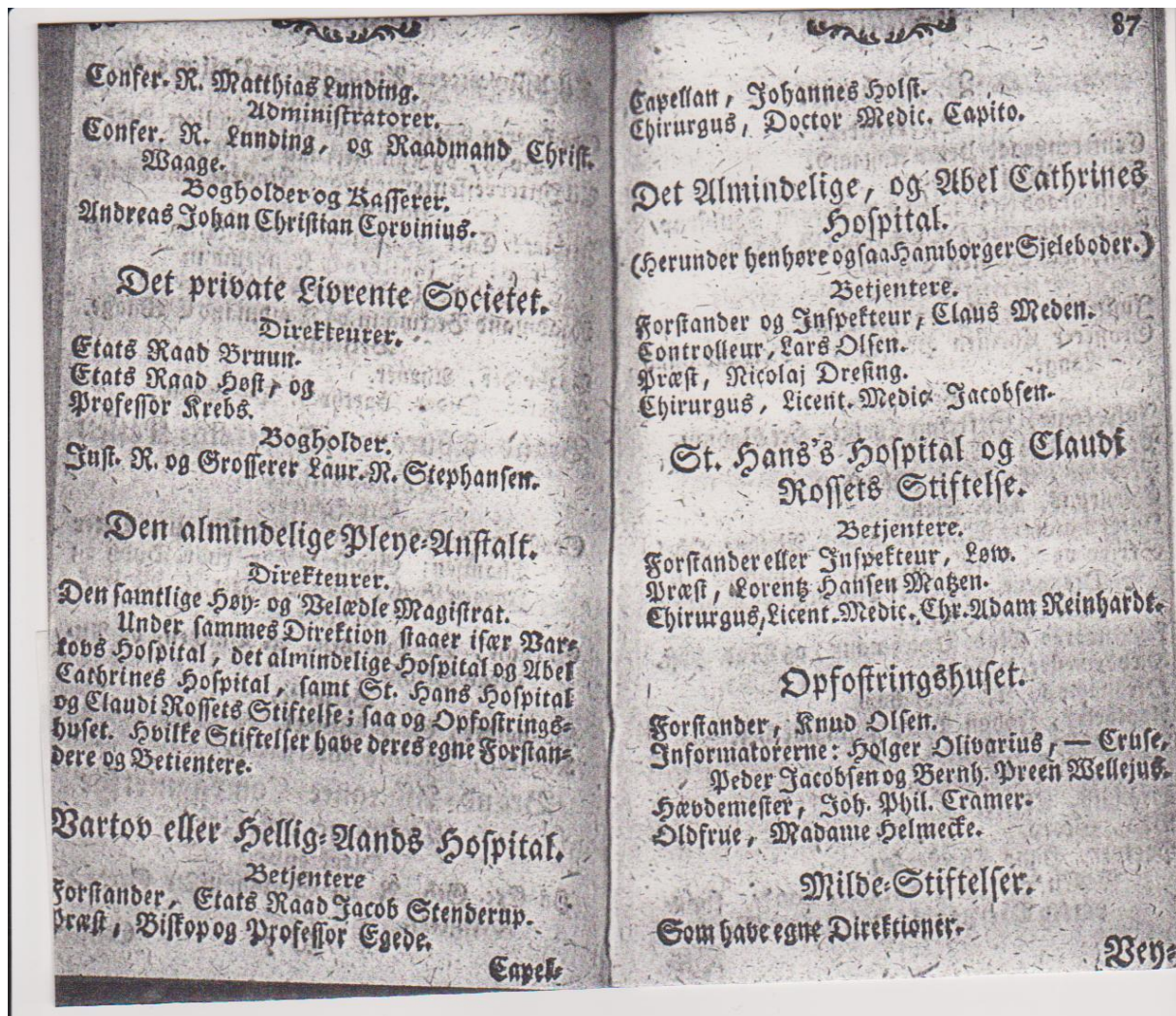
Helligaands Hospital el. Wartow Hospital, opført i 1724-1744. Datidens hospitaler var ikke egentlige sygehuse. Der var ingen social velfærd, så her tog man sig af de gamle de fattige og de syge.

Denne kirke var ikke en selvstændig bygning, men lå midt i fløjen ud mod Løngangsstræde. Der var sygestuer på begge sider af kirkerummet og der var åbent mellem sygestuer og kirke, så de syge kunne følge med i gudstjenesten fra deres senge. Alter og prædiekestol var anbragt hvert sit sted i kirken

I 1753 blev hospitalet testamenteret penge til oprettelse af 23 ekstra sengepladser. Ledelsen overvejede at købe en ekstra ejendom, men besluttede i stedet at bygge om på Vartov. Man var heller ikke længere begejstret for den forstyrrelse, det giver i kirken at der er åbent ud til sygestuerne.

1755 står kirken færdigbygget nede i hjørnet af Vartov, hvor den stadig ligger. Alter og prædiekestol flyttes med fra den gamle kirke. Men nu har man i overensstemmelse med tidens smag bygget dem sammen. Alterbilledet blev taget ned af alterpartiet og er placeret i kirkens modsatte ende.

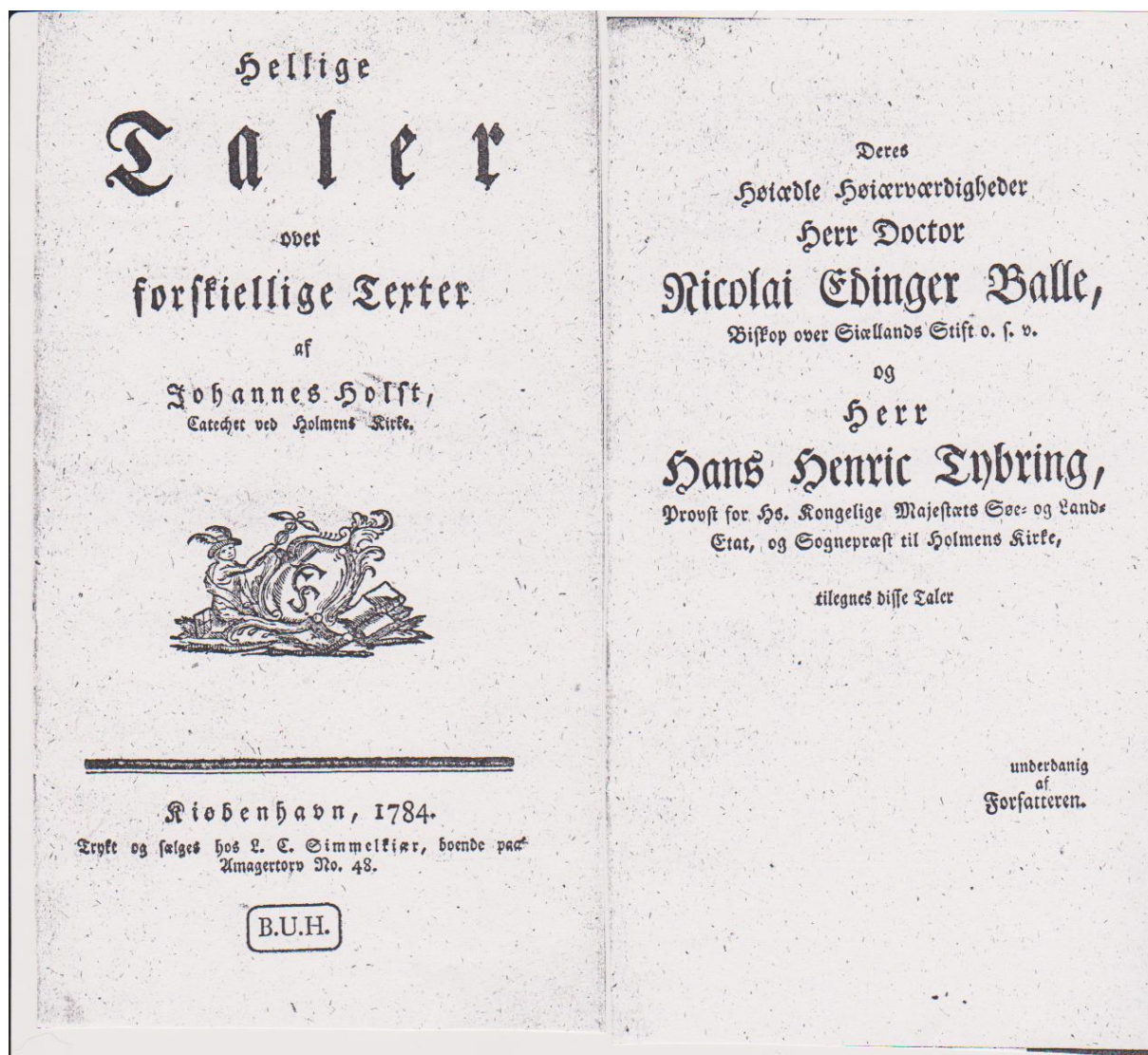

Lommebog el. Kjøbenhavns Stats-og handelsvejviser 1786.
Johannes Holst, capellan står opført under Vartov el. Hellig-Aands Hospital

Vartov Kirke og Hospital

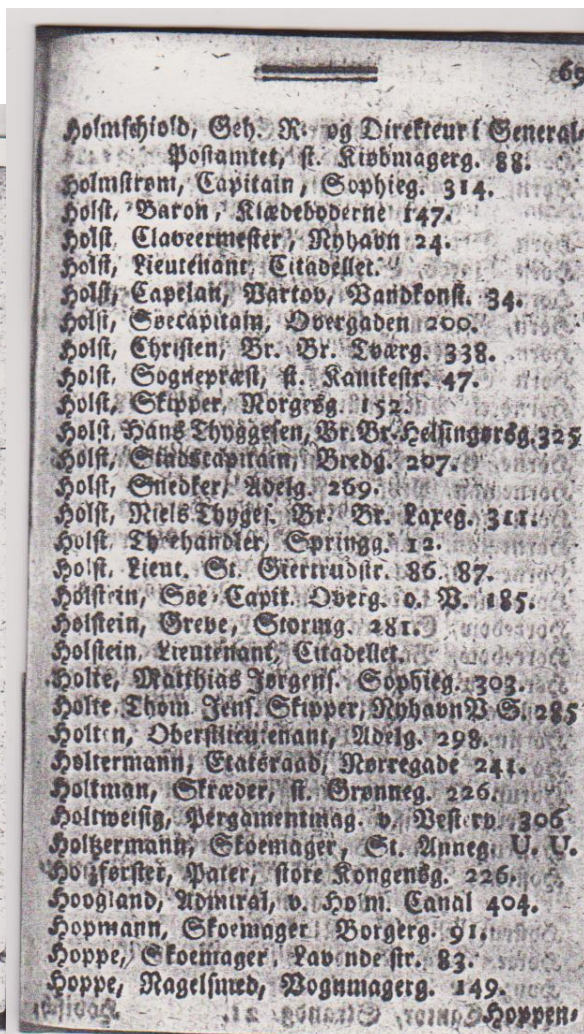
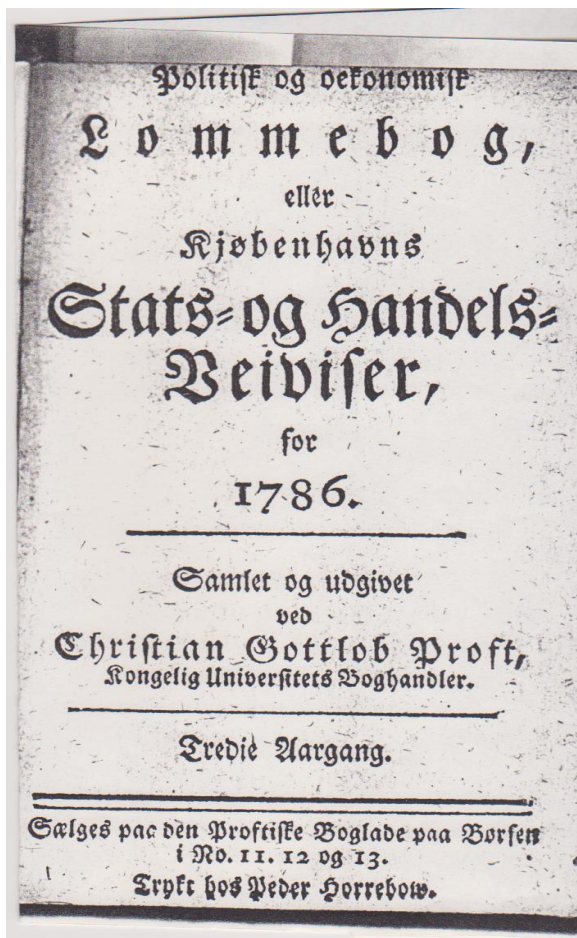
Holst får 1784 udgivet en bog "Hellige Taler over forskjellige Texter"

København 1784 trykt og sælges hos L.E.Simmelkjær, boende paa Amagertorv No.48. Med tilegnelse til biskop Nicolai Edinger Balle og sognepræsten ved Holmens kirke Hans Henric Tybring.

1785 forøges familien atter, denne gang med en datter.

*Hun døbes i Holmens Kirke den 12. december og får navnet **Hansine Marie Holst**, fader Johannes Holst Cappelan og Kateket, moder **Marie Elisabeth** Fadderne var: Biskop **Egede**, Præst **Tybring** Sognepræst **Holst**, Etatsråd **Stendrup**, Justitsråd **Hansten**, Cappelan **Thye**, Cappelan **Bruun**, Fru **Sporon**, Jfr. **Holm**.*

*Den lille pige dør blot et halvt år gammel. Dødsfaldet indskrives i kirkebogen: Begravet i og ved Kirken, Holmens 3. juni 1786 Hr. **Holst** Catheket og personel Capelan ved Vartorv, hans datter **Hansine Marie** - af slag fra Vandkunsten.*

I Kjøbenhavns Stats- og Handelsveiviser for 1786 står side 69

Holst, Capelan, Wartov, Vandkunst 34. (opført som nr. 6)

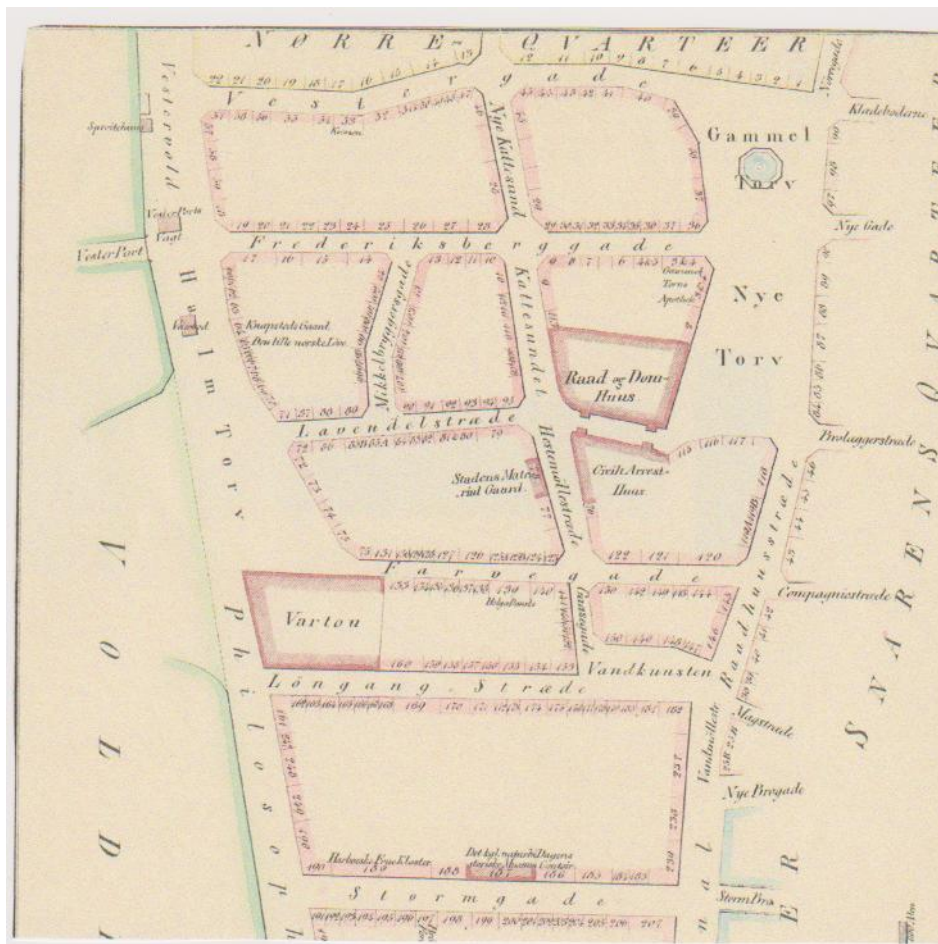
Lige siden barnedåben i 1782 har familien været nævnt med adresse på Vandkunsten.

Vandkunsten omtales allerede som et torv i 1684.

Torvet har sit navn efter et punpeværk opført af Chr.3. Det skulle forsyne slottet på Slotsholmen med vand.

Veje og stræder i København har ændret navne gennem tiden Rådhusstræde hed oprindelig Vandmøllestræde, da de store vandhjul havde sin plads ved strædets ende. Da møllegraven i Løngangsstræde blev tilkastet mistede møllehjulene sit tilløb og Vandkunsten blev omdannet til et torv. Til sidst måtte punpeværket i Vandkunsten lukke – det var nok et slag fra dette punpeværk der havde ramt Holsts lille datter så hun døde.

Her ses Vartov og Vandkunsten på Sterms kort over København 1840

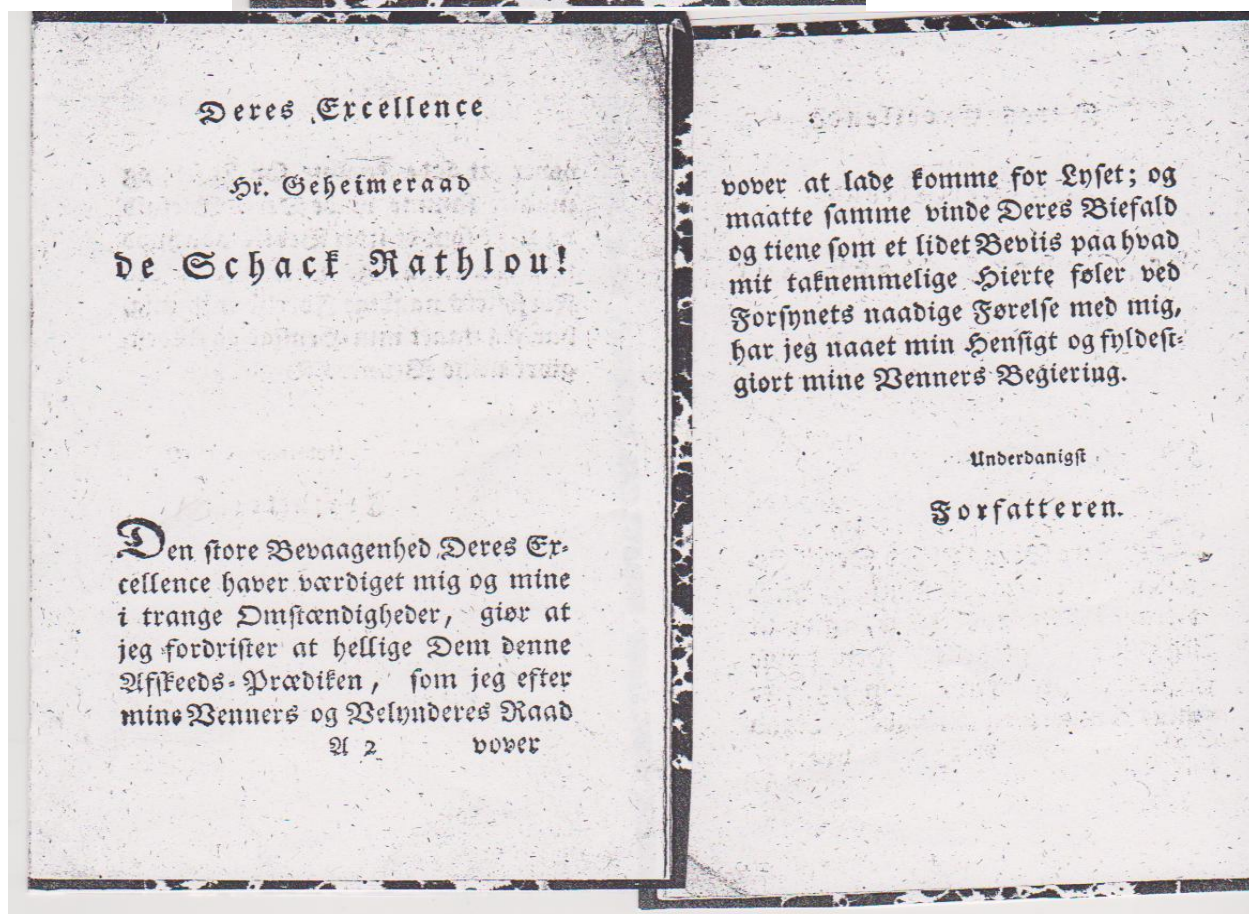
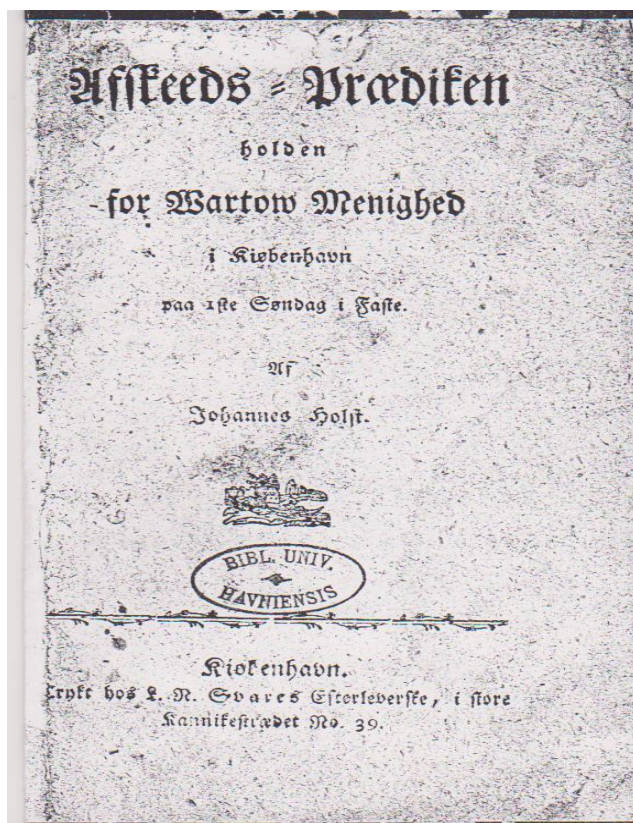
Holst var en meget søgt teologisk Manuduktør i de Aar, han opholdt sig i Hovedstaden – Håndskriftssamlingen XIV N. Gejstlighed

Inden for den gruppe af gejstlige, der begrundet standsforskellene med at de er en samfundsmæssig nødvendighed, kan der iagttages nuanceforskelle. Hofpræst Bastholm og sognepræst Peder Schvane Bang sammenlignede begge samfundet med et menneskelegeme og dets forskellige lemmer med stænderne... ect. – Andre (Balle, Lauritz Smith, Johs. Holst ...) betonedede de forskellige stænders indbyrdes uundværlighed og afhængighed af hinanden. De højere stænder måtte derfor ikke foragte de lavere, og de lavere på deres side måtte ikke misunde de højere.

Dette synspunkt, at stænderne var indbyrdes afhængige af hinanden og tilsammen udgjorde et hele, deltes af mange præster, således af sognepræsten i Hvidovre og Frederiksberg Lauritz Smith, i en prædiken for kongefamilien på Frederiksborg Slot, udgivet 1788, af kateket Johannes Holst ved Holmens kirke i en prædiken, han udsendte i 1784 (Hellige Taler for forskjellige Texter).

Gejstlighedens syn på samfund og øvrighed 1775-1800, belyst ved trykte prædikener og taler- udg. 1992

Helt op i vore dage har man interesseret sig for Holsts arbejde.

Afskedsprædiken holdt for Wartov menighed i København 1787

Capellan og Catechet Johannes
Holst ansøger aller=
underdanigst det til
Adslev og Miessing i
Aarhus Stift vacante
Sogne=kald.

Allernaadigste Konge !

*En fattig mand, der omringet af kone og 3 umyndige Børn med en god Villie, har arbejdet i en Liden Kirke for at fortiene det daglige Bröd, saalænge Kræfterne det have tilladt, indflyder allerunderdanigst til Deres Majestæt om et bedre leve-bröd, nu da Sydom og Afmagt forbyde mig mere at udholde mit besværlige Arbejde. I 4re Aar har jeg tient som Catechet Ved Holmens kirke og i 2de Aar har jeg tillige som Personel - Capellen foretet Præsteembedet i Wartow for Hans Höyærværdighed Hr Biskop Egede; Men da disse 2de Embeder, der ey indbringer mig mere end 200 rd aarlig, ere utilstrækkelige til det nödtörftigste Udkommer paa saa dyrt at Leve-Sted, har jeg möjsommelig maattet fortiene opholdet ved tillige at paatage mig andre ugentlige Prædekener og Informationer, Og da nu Sygdom og det strænge Arbejde saa aldeles har svækket mig, at jeg ey uden Fara for at sætte livet til, længere kan udholde det, indflyder jeg til Deres Majestæt, bönfaldende allerunderdanigst om det til Adslev og Miessing i Aarhus Stift Vacante Sogne kald; at jeg ved at faae mit strænge Arbejde lettet, længere kunde komme til at nytte i det Fag, hvor til jeg fra Ungdom men möjsommelig har opoffret mig, og tillige Vinde daglig bröd for mig og mine uden at blive det almindelige til Byrde. Hvorvidt jeg foruden mine Trængende Omstændigheder og svage Helbred kan synes at være Deres Majestæts Naade Værdig, kan mine her paategne den udcopierede attester beviidne, ligesom jeg og har udgivet nogle prædikener, hvor over er fældet en ikke ugunstig Dom.
Köbenhavn d. 24 October 1786*

Allerunderdanigst
Johannes Holst

Med sin ansøgning vedlægger **Holst** 4 anbefaling

*I den Tiid Hr Johannes Holst har forrettet mit Præsteembede har han fuldkommen beviist Ved sin fliid og aarvaagenhed, at han er en af de retskaffne og Dueligst lærere, som i alle Maader fortiener det bedste Viidnesbyrd Kun beklageligt, at hans trængende Omstændigheder med at svagt Helbred nöder ham, at arbejde over kræfter for det daglige Bröd til sig og sine. Maatte det derfor allernaadigst behage Deres Majestæt at forhielpe denne Værdige Mand til noget bedre, hvor han med sit svækkede legeme kunde arbejde og gavne længere baade i Guds og sit eget Huus.
K:havn den 30 Juli 1786*

allerunderdanigst
P: Egede

Hans Velærværdighed Hr Johannes Holst, som for 3 aar siden og derovre blev beskikket til Catechet ved Holmens Menighed og for 2 aar siden allernaadigst kaldet at være tillige Personel-Capellan til Wartow Hospital her i Staden, er mig bekiendt for en Mand af Indsigter og Duelighed for fortiener af mig det beste Vinesbyrd for sit Catechet-Embedes förelse her Ved kirken. En berömmelig fliid for at soutinere? Sin familie har uden tvivl svækket hans Helbred; men et Bedre og Tilstrækkeligere Leve-bröd i Kirken, hvor til hans er ligesaa Værdig, som trængende, Ville uden Tvivl Reparere? dem, og give ham igien til kone og båorn, hvorfor jeg og allerunderdanigst beder at han dertil maatte Være Recommanderet.
K:havn den 27 Juli 1786

*allerunderdanigst
H:H:Tjöbring*

Hr. Johannes Holsts Arbejdssomhed har i de aar, jeg har kiendt ham, Været mig til forundring og bör Vinde ham Agtelse. Tillige er ham og hans familie at beklage, dersom det skal blive saaledes Ved, at hans Helbred og lives Kræfter under det trælsomme Arbejde svinder bort. Hans Kundskaber og Sinds Evner og hans övede Gaver til at præke gör ham Virkelig til en meget andtagelig lærer i kirken, og der ere ingen Tvivl, at han jo Ved en ustarffelig Omgang og værdige sæder, som han hidtil har Viist, Vil Være til opbyggelig og behag i det kald, ham bliver betroet.
K:havn den 19 Juli 1786

*allerunderdanigst
Chr: Schönheyder*

Hr. Johannes Holst har i nogle Aar Været mig bekiendt som en Mand, der Baade kan og Vil arbejde. Han foreener Duelighed med en Hurtighed og Arbejdsomhed uden lige. Men hans Arbejdsomhed har, saa aldrles svækket hans kræfter, at han inden kort Tiid, om ikke en behagelig forandring skeer, maae bukke under. Han har i 2 Aar præket fredagens i Trinitatis kirke, og hans Prædikener ere saa opbyggelige og behagelige; at enhver Menighed kunde været tient med Ham. Her ere alle Omstændigheder samlede, som kan bevæge Deres Kongelige Majestæts Hjerte. Manden er Duelig og Arbejdssom. Vilde gierne arbejde længere i en ringe Kirkne men kan ikke, sere sig omringet af kone og 3 smaa börn, der alt for tilig maatte begræde deres dafers tab. Jeg maae derfor legge min anlerunderdanigst bö til hans, at han maae forhielpes til et andet leve bröd
K:havn ut supra

*allerunderdanigst
L: Holst*

*Allerunderdanigst forestilling
om*

Sognekalder til Adslev og Miesing i Aarhus Stift, som ved Hr. Allings Befordring til Halds kald er bleven ledig og hvis Indkomster ere angivne til 180 rd, have efterskrevne allerunderdanigst anholdet:

No1 Hr Johannes Holst, som i 4 aar har været Catechet ved Holmens Kirke og tillige 2 aar personel Capellan hos Biskop Egede, men for at kunne underholde sig med Hustru og 3 Börn, har han tillige maattet forrette Uge prækener for Præsterne her i Staden, ved hvilket svære Arbejde hans kræfter ere svækkede saa han ej længere kan udholde det.

Boskop Egede, Provst Tjöbring, Provst Schöndejder og Hr Holst til Trinitatis Kirke, give ham alle der bedste Vidnesbyrd for hans Indsigt og Duelighed, samt Flitighed i hans Embeds Förelse og at han prædikker opbyggelig og behagelig.

Til stillingen indstilles tillige:

No 2 Holger Andreas Vedsted som i 5 aar har været Catechet ved Trinitatis Kirke

No3 Peter Hansen, som i 3 aar har været Catechet til Holmens Kirke

No4 Niels Lindberg, som i 5 aar har været Hörer ved Riber Latinske Skole

No5 Henrich Eiler, No6 Johannes Irgens, No7 Søren Schonning, No8 Frederich la Cour,

No9 Balthazar Siörtz, No10 Peder Prahl, No11 Johan Lönborg Paludan, No 12 Holger Kierulf, No13 Ole Arntzen, No14 Frantz Nioclai Lund og No15 Lauritz Weibel Sletting

Så kommer afgørelsen underskrevet af kongen.

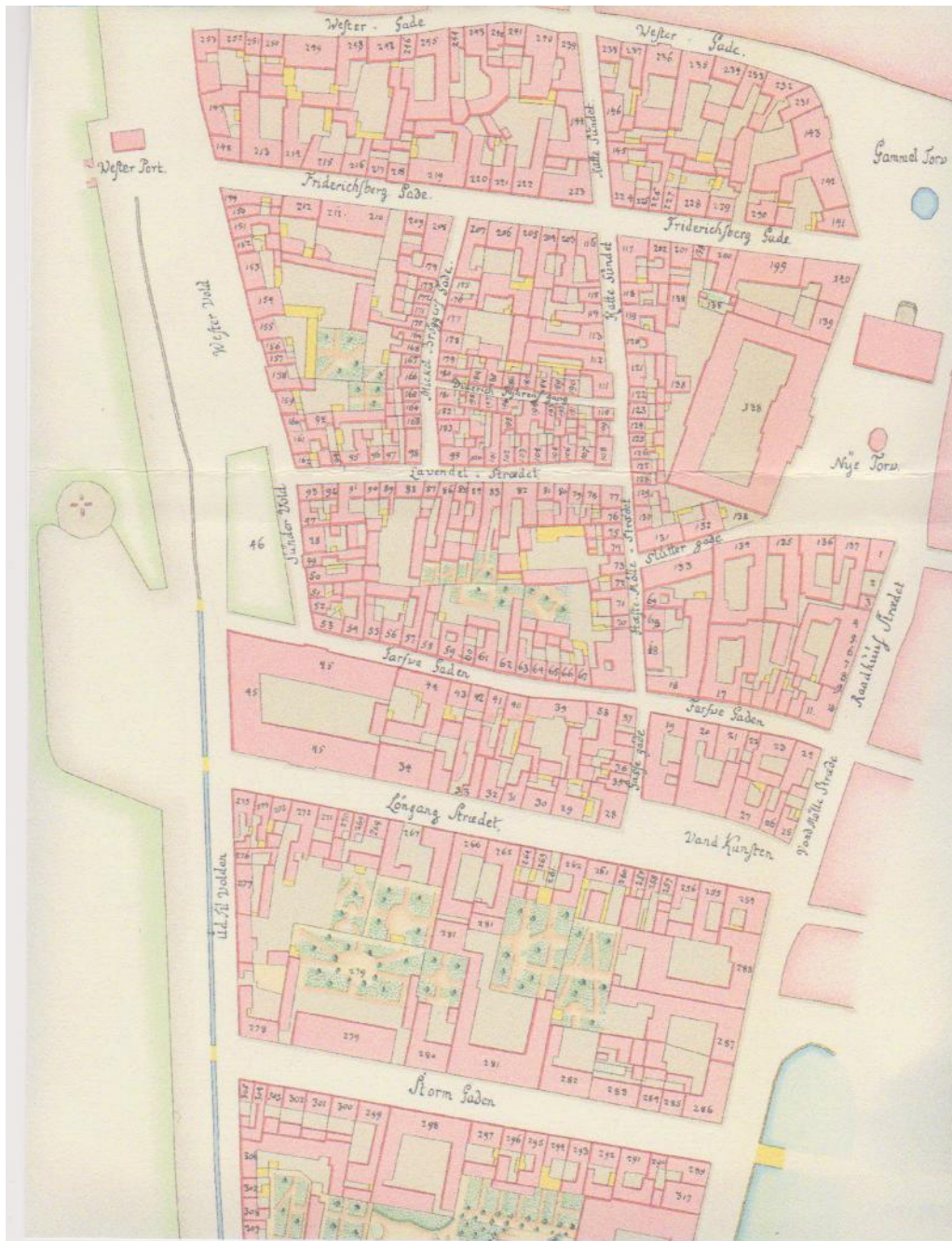
*Sognekaldet til Adslev og Miesing forunde vi Allernaadigst Hr.: Johannes Holst.
Christiansborg i det geheime Stats=Raad. Den 22de Novbr.1786*

*aproberet
Christian R*

utsusra = (latin som ovenfor

aproberet = approbere = godkende, billige, samtykke

Men Holst tiltræder aldrig dette embede – men forlader nu hovedstaden

Vester Kvarterets nord 1757 – med Vandkunsten og Vesterport

Det var i København det skete, selv om byen var lille og lå klemmt inde bag snævre men grønne fæstningsvolde, hvis porte hver aften blev låst og nøglerne bragt op til kongen
 De kører ud af Vesterport, familien skulle nu forlade byen for at bosætte sig i en præstegård ude på den jyske hede

København dengang

Johannes ophold i København var mellem de to brande 1728 og 1795. Ved aftenstide onsdag den 20. oktober 1728 brød et bindingsværkshus i Lille Sankt Clemens Stræde (der omtrent hvor Strøget munder ud i Rådhuspladsen) i brand. Stormklokken lød og brandfolkene drog ud. Vesterkvarteret stod hurtigt i flammer, og pga. den kraftige blæst nåede ilden hurtigt Nørrekvarter, og snart stod Vor Frue Kirkes spir i flammer. På de næsten 3 døgn hvor ildebranden stod på, blev ca. 1500 huse, 3 kirker og adskillige offentlige bygninger flammernes bytte.

København er atter bygget op, men hvor store var forbedringerne, da Holst ca. 45 år efter branden ankommer til København?

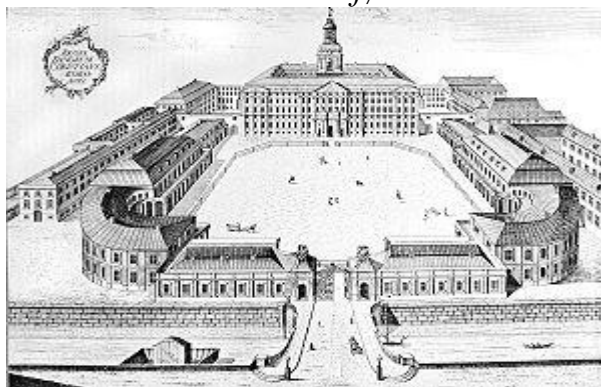
Det var enevældens tid. Kongen på den tid var Christian VII (1749-1808). I 1768 menes kongen at være åbenbart sindssyg. Regeringen førtes af hans livlæge Struensee 1770-72, Ove Høegh-Guldberg 1772-84, og fra 1784 af kronprins Frederik.

Frederik VI (1768-1839) voksede op under triste forhold; faderen var sindssyg, moderen landsforvist efter affæren med Struensee, der 1772 havde mistet hovedet på Vester-fælled. Caroline Mathilde døde i Celle 1775. Ved et statskup som 16-årig var Frederik kommet til magten og regerede som kronprins 1784-1808 med A.P. Bernstorff som udenrigsminister til 1797.

Den provinsboer, som i 1700-tallet kom til København, må have følt sig i en helt anden verden. Byen rummede lige så mange mennesker, som de danske købstæder til sammen. I 1769 havde København allerede 93.000 indbyggere.

Da Holst kom til København, så han de store bygninger, der var opført i Chr. IV's regeringstid. Rosenborg slot, Nyboder, Børsen, Rundetårn m. Trinitatis kirke, Tøjhuset, Proviantgården, Konges Bryghus og Holmens Kirke, hvor Holst senere skulle blive ansat. Christianskirken blev opført 1750 og var altså en relativt ny kirke, da Holst kom til byen.

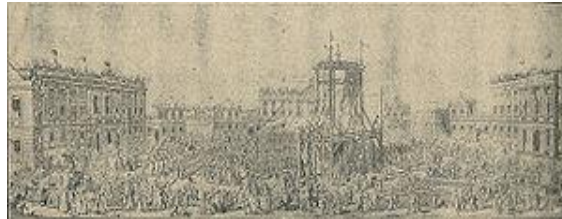
På Christiansborg, det store barokslot med flere hundrede værelser, var kongen flyttet ind i 1740. Her havde man holdt de store hofballer og maskerader, men allerede i 1794 nedbrænder slottet. – *Det første Christiansborg*

Kongefamilien overtog i stedet Amalienborg-komplekset som midlertidig residens.

Amalienborg var en del af Frederiksstaden, anlagt af Frederik 5. Det blev bygget på brandtomten efter det i 1749 nedbrændte slot Sophie Amalienborg.

Rytterstatuen opstilles på Amalienborg Slotsplads 1768 – indviet 1771

Amalienborg-komplekset ca 1766

Amalienborg er stadig under opførelse i 1766. Grundstenen til Marmorkirken blev lagt 1749, men af mange forskellige årsager blev kirken først indviet i 1895 – altså 145 år efter at grundstenen blev lagt, så Holst så aldrig den færdige kirke, også kaldet Frederikskirken.

Frederiksstaden var også rammen om de mange flotte palæer. Kongens Nytorv hørte også med til byens bedste adresser.

Komediehuset på Kongens Nytorv blev påbegyndt 1748, men blev efterfølgende ombygget mange gange.

Man kunne få det indtryk, at København var en pragtby.

De fine borgerhuse lå langs hovedstrøget, men ellers var der bindingsværkshusene, nogle gange med to etager.

En Anstandshåndbog var allerede blevet udgivet i 1728. Den fortæller bl.a., at man allerede hjemmefra skulle forberede sig til selskabelige besøg, og ved begravelser skulle man være bedrøvet og græde.

Adelen, det finere borgerskab og præsterne gik med paryk. Det er blevet hævdet, at lågfadet blev indført på middagsbordene for at forhindre, at pudder og utøj dryssede ned i maden. Sidst i 1700-tallet blev parykken dog umoderne og blev pludselig tegn på, at man var gammeldags.

1700-tallet var også tiden, hvor man i Danmark stiftede bekendtskab med nye nydelsesmidler, såsom kaffe, te og chokolade. Tobakken havde længe været kendt, men nu kom snus på mode.

Men København havde også en anden side. Nogle af gaderne var så smalle, at to hestevogne dårligt kunne passere hinanden. Så var der også de snævre gyder, med faldefærdige rønner. Toiletterne var lokummer i gården, som var en trækasse anbragt over et hul i jorden.

Det var usundt at leve i en storby, bakterier trivedes, fluerne summede i stalde i baggårdene.

De fleste havde ikke indlagt vand, og opvarmning var der ikke meget af.

Gaderne var i København på det tidspunkt ganske forfærdelige. Rendestenene flød jo ikke med regnvand alene. Regnvandet blandedes med husholdningsaffald, latrin og affald fra brændevinsbrænderens kvæghold.

Byens drikkevand kom ind fra omegnens søer i trærør, der var samlet med bøsninger af bly.

Sidst i 1700-tallet havde København springvand i 206 gårde, pumpevand i 2000 og 45 offentlige pumper.

Om sommeren kunne stanken være uudholdelig.

Gennem størstedelen af 1700-tallet førtes en håbløs kamp for at ændre tilstandene. Men så længe befolkningen stod uforstående overfor en forbedring af de hygiejniske forhold, havde myndighedernes påbud ingen særlig virkning. Byen var også fuld af larm. De mange håndværkere hamrede og bankede. Gadesælgeren råbte og tilbød fisk og grønt. Der var også visekællingerne, der reklamerede for de sidste smædeviser.

Det var nede i de små gader som Laksegade, man fandt knejperne og hore - husene. Værsthuset "Tre Hjorte" var et slet hus.

Volden var grov med knivstikkeri og gadebander. Hovederne kappedes af på skafotter og guillotiner. Bank blev betragtet som en del af opdragelsen, og kvinder fik åbenlys "pisk ved kagen" for deres forseelser og ugerninger.

Gadebelysning var jo ikke almindelig, og efter kl. 9 skulle man medbringe lys, hvis man begav sig udenfor.

At være soldat var ikke forbundet med den store sikkerhed. Lønnen var usikker og lod ofte af forskellige grunde vente på sig, og havde man familie, der skulle forsørges, måtte soldaten tage andet arbejde, begå tyveri eller sende sine børn ud for at tigge og konen til prostitution.

Jo, der var langt fra folkene i gyderne til de fine på Kongens Nytorv, hvor kongen havde besluttet, at der kun måtte bygges fornemme huse – før det havde torvet været anvendt til mange forskellige formål, også henrettelsesplads.

Kongens Ny torv ca. 1755

Man havde i 1749 omdannet pladsen til eksercerplads – man fældede træerne ”Krednsen” og nedlagde haveanlægget. Træerne vendte tilbage i 1800-tallet. I 1777 blev en særlig brolægningsskommission nedsat, og allerede året efter var både Slotspladsen og Kongens Nytorv blevet brolagt.

Charlottenborg, efter dronning Charlotte Amalie, var det første byggeri på Kongens Nye Torv, men i 1787 overtog Kunstakademiet bygningen, som de havde taget i brug nogle år forinden. Parken til Charlottenborg var i 1778 blevet omdannet til Botanisk Have.

Kongens Nytorv havde også sit teater, Komediehus, på Kongens nye torv. Det første stod færdigt 1748, men hurtigt blev det for lille og derefter ombygget gennem en årrække.

Dorothea Biehl skrev til teatret. I mange år leverede hun skuespil og oversættelser til teateret. Jomfru Biehl var ugift forfatter af det bedre borgerskab. Hun havde sit hjem mellem Charlottenborg og Komediehuset. Hun fik også udgivet ”Mit ubetydelige levnedsløb”, hvilket var usædvanligt for en kvinde på det tidspunkt.

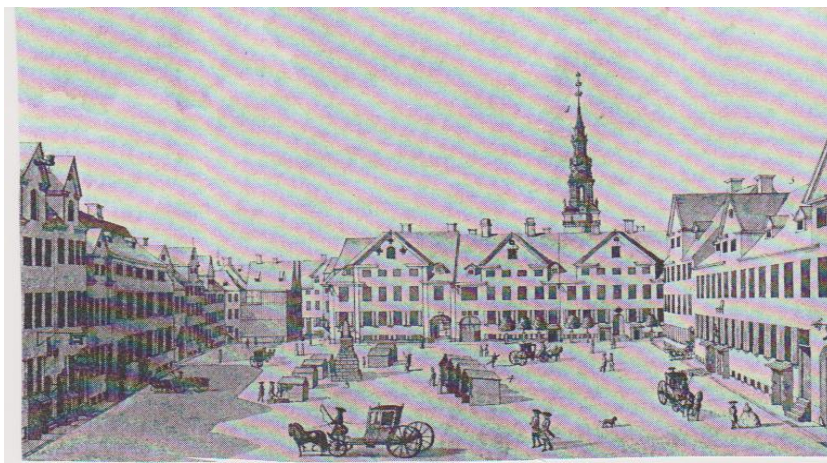

Kultorget var opstået efter branden i 1728. Mange af de nyopførte hus var gavlkvisthuse. Man kan på billedet ane trafikken ud og ind gennem Nørreport og den offentlige vandpumpe.

Kultorget 1756

Gråbrødretorv blev efter branden genopbygget og Corfitz Ulfeldt's vanærestøtte var stadig placeret på torvet – der da også dengang hed Ulfeldts Plads.

Ulfeldts Plads 1755

Byens Rådhus lå her midt mellem Gammeltorv, der var byen første torv og oprindelig det torv, hvor al byens handel foregik, og Ny Torv, der kom til ved at rydde en bebyggelse. Det første rådhus blev bygget, men ødelagt af branden 1728. Da murene stadig stod efter branden opførte, Christian IV et nyt barok-rådhus på stedet.

*Rådhuset efter branden – øverst set fra Gammeltorv m. Caritasbrønden
– nederst set fra Nytorv-siden m det rødmalede skafot. I baggrunden Vor Frue Kirkes spir.*

Dette rådhus blev flammernes bytte ved branden 1795, men det var dette rådhus, Holst så. Skafottet fjernes 1762, men kagstrygningen fortsatte til 1780.

Frederiks Hospital, byens første egentlige sygehus, blev opført i Frederiks-staden. Palæet var blevet opført ca. 1750 som privat bolig.

Frederiks Hospital i Amaliegade

Trafikken i byen var tæt. I 1769 havde indbyggertallet passeret 80.000. Gaderne var smalle, og størstedelen af den daglige trafik foregik til fods. Kun de fornemme kunne lade sig bære i deres portechaiser (bærestol).

De store handelsfolk, de adelige, hoffet og ministre havde egne karrosser med forspand. Det jævne borgerskab havde lettere vogne, men ikke altid egne heste, som man så måtte leje. Unge mænd af finere stand havde ofte en ridehest som deres foretrukne befordringsmiddel.

Gaderne var på torvedagene fulde af arbejdskørsel med trækvogne, trillebøre og bøndernes torvevogne, når de kom ind med grøntsager fra Amager.

I 1758 var påbudet kommet om, at kørende skulle holde til højre. Og 1780 blev der påbudt "lontetrav" som højeste hastighed pga. af den ubeherskede kørsel i gaderne.

Skulle man ud og ind af portene, der blev låst hver nat, skulle man betale port- og passagerpenge.

De sidste 50 år af 1700-tallet var der vækst i det Københavnske handelsliv. Kanalerne og havnene myldrede med danske og udenlandske skibe. Havnen blev udbygget med nye store pakhuse foruden dem, som allerede lå der fra Chr.IV's tid.

Kongens bryghus 1618

Vestindisk pakhus 1789

I 1782 havde København 340 skibe, hvoraf de 136 var bygget her. Mandskabet på skibene udgjorde 4463 mand.

Fremstilling af porcelæn tog 1775 sin begyndelse i Købemagergade, idet det lykkedes apoteker og kemiker Frantz H. Müller at fremstille rigtigt porcelæn af bornholmsk ler.

Atter brænder København - om aftenen den 5. juni 1795 opstod der ild i flådens tømmeroplæg på Gammelholm. Arbejderne var gået hjem, og da alarmen lød, var ilden allerede godt i gang.

Det havde ikke regnet i mange dage, og med en kraftig østenvind blev det hele hurtigt til et kæmpebål. Snart nåede ilden Nikolaj Kirke, kirkespiret bliver hurtigt som en fakkel, der styrter ned og antænder de omkringliggende huse. Lørdag morgen raser ilden stadig, og om aftenen lægges Rådhuset på Gammeltorv i aske. Flammerne breder sig videre ad Nørregade og Vestergade og når Studiestræde og Skt. Peders Stræde.. Også en stor del af den genopbyggede bydel blev flammernes bytte for anden gang.

Ca.900 huse nedbrændte, og 6.000 personer var blevet husvilde.

København dengang

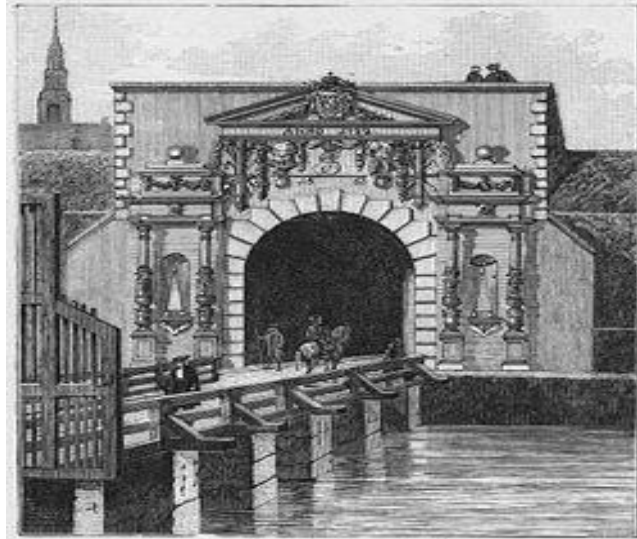
København før og nu - Vesterport digitalt

Rejsen til Jylland

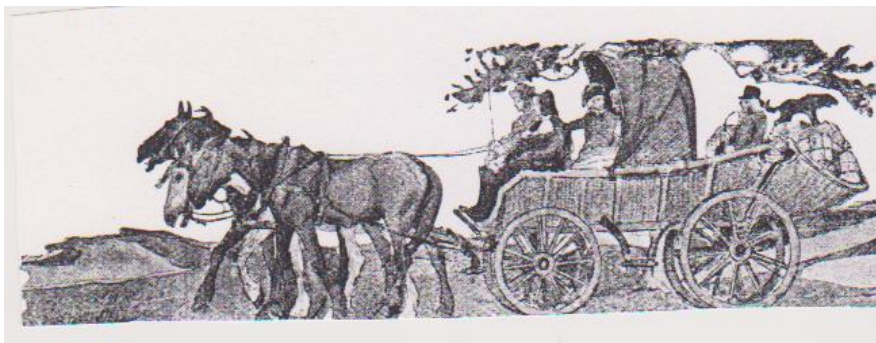
Familien var klar til afrejse, men dagen for afrejsen kendes ikke. Vognen rullede gennem Københavns gade ud gennem Vesterport mod Frederiksberg Bakke.

Vesterport

De havde lagt hovedstaden bag sig, og foran havde de en lang og besværlig rejse med tre små børn på 2, 4 og 6 år og en i vente.

Staten havde i 1711 overtaget postvæsenet, men først i 1777 overtog postvæsenet selv den agende post. Forholdene var dårlige, folk var stadig henvist til den agende pakkepost, hvis en sådan fandtes på ruten eller man måtte leje, låne eller købe forskellige vogne, som man nu engang havde brug for.

En større og forbedret vogn til pakke- og personpost tog man i brug i 1770'erne, men det viste sig vanskeligt at få vognmændene til at gå bort fra de mindre køretøjer, som de var vant til at bruge.

I købstæderne skulle der være et vognmandslav, som skulle være pligtigt at befordre rejsende.

I København hed det sig, at der på et eller to steder på gaderne skulle befinde sig vogne, så rejsende straks kunne finde en vogn, når han ønskede det.

Vejreformen kommer først i 179, og der bliver mere styr på tingene.

Så hvilken måde Holst og familien kom af sted fra København på, er usikkert, men han kan have lejet vognen for hele turen. Købt en vogn har han næppe.

Med familien på fem var der vel også nogle få private ejendele, som skulle med på turen, så der har sikkert ikke været noget ønske om at skifte køretøj, før man nåede Storebælt.

I vore dage kan vi svært forestille os, hvilke strabadser der må have været.

Tidligere havde man både kongeveje (reserveret til kongelig færdsel) og alfarveje.

Men kongerne havde kæmpet forgæves for at have eneret på kongevejene, til sidst måtte de give op.

Fra 1737 var kongevejene blevet åbne for almindelig færdsel.

I 1770 havde man påbegyndt en forbedring af vejen på den såkaldte store rute, som gik fra København til Haderslev.

Forbedringen begyndte ved Damhus, og i 1776 var man nået til Roskilde.

Strækningen - kendt som Roskildvej - var en kedelig lige vej og ikke ligefrem berømt for landskabelig skønhed.

Man kunne således nu komme lettere fra København til Roskilde. I 1791 var den 20 alen brede chaussee nået til Korsør.

Passagerernes utilfredshed med altid at skulle køre i pakkepostens åbne vogne, hvis man ikke ville benytte den dyrere ekstrapost (denne menes først indsat 1794) førte til anskaffelse af den første lukkede vogn til persontransport. Det var en stage-coach eller diligence, som blev indkøbt fra USA. Vognen indsættes den 18. november 1798 og bliver den første diligence i Danmark sat i gang mellem København og Helsingør. En tilsvarende vogn bestilles og indsættes på ruten København-Korsør.

Familiens rejse i vinteren 1786/87 i åben vogn, kan man forestille sig, må have været en utroligt kold og anstrengende oplevelse.

Man har udregnet, at rejsende i 1780'erne i gennemsnit kom frem med 4 km i timen. Dagsrejsen til Roskilde var på 35 km, så måske var første overnatning Roskilde Kro. Næste morgen kunne man så påbegynde turen gennem det skønne midtsjællandske landskab. Havde årstiden været en anden, kunne der havde ventet dem en smuk tur.

Men nu, i et vintervejr og kulde, som vi ikke kender, og tillige i åben vogn glædede man sig nok allerede til det næste stop. Turen Roskilde-Sorø-Slagelse var ialt en dagsrejse på 68 km.

Oversigter over dagsrejser viser, at disse var af meget forskellige længder.

De nye vejanlæg kostede mange penge og derfor udstedtes i 1786 en kgl. Forordning ”angaaende Bompenges Erleggelse paa de nye Landeveie”. Det bestemtes, at der på hovedlandeveje for hver mil skulle opstilles en bom og et bomhus, og her skulle de vejfarende betale bompeng, så ofte de passerede. For en vogn med 2 heste var prisen 2 skilling, for flere heste var prisen 4 skilling.

Dog fandt der fritagelser sted, og da Holst var embedsmand kunne det være, at han var en undtagelse.

Havde kongen mon til denne rejse udstedt ” Frirejsebevis”, altså pas til fri befording ?

Helt hvilke veje, kroer og herberger Holst og hans familie benyttede, vides ikke. For det var ikke altid, kortene var rigtige, da det ofte var udlændinge, der havde tegnet dem.

Allerede i 1695 blev der udfærdiget en forordning om herberger og kroer til alle rejsendes nødtørft og bekvemmelighed.

Ordningen blev kaldt ”gæstgiveriets grundlov” og fik stor betydning for herberger i de næste hundrede år.

Den gjorde grundigt rede for, hvorledes herberger skulle indrettes, og alle de pligter og rettigheder, der påhvilede den, der drev offentligt herberg.

*Postgården et eller andet sted
Malet af C.D. Gebauer 1811*

Postgården fungerede også som gæstgiveri, hvor rejsende kunne få et varmt måltid mad og hvile sig, inden de fortsatte rejsen.

Værtshuset skulle ligge på et bekvemt sted i byen for (som det skrives) at have magelig ind-og udkørsel.

Der skulle være mindst 4 værelser eller kamre med gode rene senge, fornødne ildsteder, tætte og velforvarede vinduer og døre. Gårdrum og stalde til 6 par heste. Skjul til 3 vogne eller karrosser, samt anden fornøden magelighed til de rejsendes nødtørft. Der skulle ved døren være ophængt et skilt med byens våben og påskrift om, at det var et offentligt værtshus.

To gange om året, ved Mikkelsdag og Påske, skulle magistraten fastsætte priser for måltider, natteleje, foder til hestene osv., og fire gange om året skulle den se efter, om alt var i orden i herbergerne.

Herbergerne havde eneret til mod betaling at logere fremmede rejsende. Der fulgte også andre rettigheder med f.eks. måtte indehaveren bage det rugbrød der skulle bruges i værtshuset, og brygge øl og brændevin, som de måtte “sælge med potter og mindre mål uden huset”.

Bestemmelserne var ligeledes, at der altid skulle være en karl oppe om natten og der skulle brænde lys i forstuen. Mad og drikke skulle serveres, hvis den rejsende forlangte det.

Vejene kunne være så “dybe”, at man vanskeligt og nogle steder ikke uden livsfare kunne køre på dem, især når det var dårligt vejr. Vejene på Sjælland og Lolland var meget smalle, fordi bønder og borgere kørte med smalle vogne. Derfor forsøgte man på et tidspunkt at få alle vogne over hele landet gjort lige brede, så de målte 2 sjællandske alen (ca. 1,25 m).

Broer og led skulle tilsvarende udvides.

Også vadestederne voldte problemer, da der langt fra alle steder var broer.

Broerne var som oftest lavet af træ og havde der engang været en bro kunne denne være “borttaget af stort vandløb”. På strækningen Roskilde-Korsør var der 12 broer og 102 stenkister.

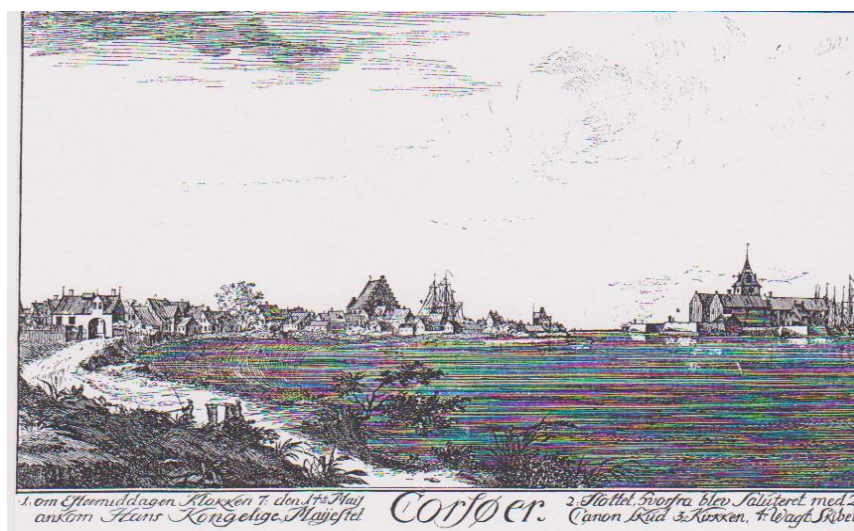
Med den store rolle vandløbene og jordvandet spillede for færdselen, er det klart, at årets og naturforholdenes omskiftelser må have givet stærkt vekslende betingelser for rejselivet.

I 1786 var der blevet indført bompeng, som skulle betales på vejene til Korsør. Priser varierede fra 1 – 8 skilling.

Rejsebeskrivelser fra denne tid fortæller glimrende om, hvilke strabadser man kunne blive udsat for på en sådan tur.

Præstefamilien var nu nået Korsør, og turen over Storebælt ventede forude.

Hvordan forløb sejlturen, ja det kan der kun gættes om.

Korsør by m. overfartssted (1749)

Tiden hvor Adam af Bremen skriver, “men særlig skal man vogte sig for Storebælt, for her ligger en ganske lille ø, som kaldes Sprogø - og den er en røverkule og en rædsel for tidens rejsende” er for længst forbi.. Men andre fare var der stadig. Først fra 1795 har man registeret istransporten over Storebælt. Gods og passagerer blev sat i både, som man roede over våger og åbent vand, men alle mænd måtte ud at trække, når det gik over is.

Den længste istransport indtil 1893 var i vinteren 1799/00. Den varede i 114 dage.

Xylografi efter tegning af Bernhard Olsen, bragt i Illustreret Tidende 1870

Efter at have overnattet i Korsør stod familien op, spiste et godt morgenmåltid og begav sig derefter til færgestedet.

Billedet malet i sidste halvdel af 1700-tallet og viser indløbet til Korsør. Motivet er fra fæstningens nordøstlige pynt, og det ses tydeligt, at Storebælt havde frit løb ind på indløbets kystområder. Kobberstik af Kramer. Sorø Amts Museum.

Fra anden side af havneforløbet

Solen skinnede fra en skyfri vinterhimmel og vinden var perfekt til overfart, smakken lagde fra skibsbroen og begyndte den 18 km lange sejlads fra Korsør til Nyborg.

Man kan hos Færgelaugget leje en færgesmakke, hvor man om sommeren betaler 7 rigsdaler, og om vinteren, når forholdene er således, at smakker kan bruges, 8 rigsdaler. Er forholdene sådan, at man må bruge isbåde, gælder ingen bestemt takst, men der må forhandles m laugget.

Man havde også "postjagter", som skulle ligge sejlklare, så postrytteren uden forsinkelse kunne komme over bæltet. Postjagterne havde tilladelse til at medtage passagerer men ikke heste og vogne.

Men den mest besparende måde var at sejle over med en "Børt-smakke". Disse sejler fra Korsør søndag, mandag, onsdag og fredag morgen, om vinteren kl. 9. Den smakke, der afgår, skal medtage alle personer der er kommet, tilligemed gods, samt heste og kvæg.

En person af borgerlig eller højere stand måtte om vinteren betale 3 mark.

Når man læser færgefartens historie støder man på ordet "børt"

Ordet er en betegnelse for en regel, som kan forklares på følgende måde: Hvis der ligger flere skibe parat til at sejle, skal det skib sejle først, som har ventet længst.

Sprogø er en lille ø i Store Bælt, to mile fra Korsør og to mile fra Nyborg, men kun én mil fra Knudshoved.

Afstanden fra Korsør til Sprogø kunne med god vind og minimum af isproblemer tilbagelægges på 3 timer, og da øen siges at ligge midt i bæltet, måtte hele overfarten tage 6 timer.

Fra skrevne beretninger om overfarter på Storebælt kunne turen lige så godt have været sådan her:

På en sejlads foretaget i 1792 var det ikke isen men tågen, som voldte vanskeligheder. Kirkeklokker ringede, og kanonskud blev affyret. Kl.12 om natten var skibet gået fra Nyborg, men strøm og vind drillede, og næste morgen var man kommet ½mil fra land, da tågen kom. Skipperen tabte orienteringen, men ville ikke gå til ankers. Hele dagen og den halve nat drev man rundt på Bæltet, og ingen havde den ringeste anelse om, hvor man var.

Hen imod midnat stødte skibet på grund. Da morgenen oprandt, blev man klar over, at man stod på grund på Agersø. Der kom hjælp til - og kl. 11 om formiddagen, 35 timer efter afsejlingen fra Nyborg, nåede man Korsør.

I februar måned 1784 skulle en hertug gøre turen over Storebælt

Den 24.februar ankom han til Korsør, hvor skipperen nægtede overfart på grund af isen.

Den 27.februar kl.11 gik hertugen ombord. Bæltet var stille, og de havde den mest behagelige tur. På grund af is kunne bådene imidlertid ikke gå ind i Nyborg og måtte søge logi på Sprogø. Denne nat var der ikke mindre en 11 isbåde og mere end 90 personer, der tilbragte natten på øen. Hertugen, der medbragte sin veninde, fik eet værelse, mens de øvrige rejsende måtte deles om to små elendige værelser og staldene.

Næste dag var det lørdag, men skipperen ville ikke sejle på grund af for stærk vind. Senere lod skipperen sig overtale, efter at situationen var blevet overskuet fra den højeste bakke på Sprogø.

Efter en halv time i bådene var de kommet ud i strømmen, der førte megen og stor is med sig. Faren for at bådene ville blive kærtret af isflager eller skruet fast i isen, gav stor bekymring, og da bådene kom til Nyborg, forhindrede pakis langs kysten landgangen. To timer sejlede de frem og tilbage, og på et tidspunkt belavede man sig på at sejle tilbage til Sprogø. To af søfolkene var dog så dristige, at de endnu engang forsøgte landgang, og denne gang lykkedes det. Efter en tur der havde varet over seks timer, kom de i land ved Nyborg.

Da Holberg i 1709 vendte hjem fra en udenlandsrejse, måtte han også døje istransportens besværligheder.

Frederik II skal i vinteren 1568/69 fra Kolding til København, men ved Nyborg er bæltet frosset til. 5 dage senere var kongen kun nået til Sprogø, hvor der hverken var mad eller drikke.

Denne ubehagelige oplevelse blev årsagen til, at Frederik II i 1571 befalede, at der skulle bygges et hus på Sprogø, så nødstedte rejsende sommer og vinter kunne få tag over hovedet samt mad og øl mod betaling.

I 1755 blev der på Sprogø opført nye bygninger til postvæsenet og øvrige rejsende. I bygningen indrettes en stor stue og 2 kamre for fornemme rejsende, en anden stor stue til andre rejsende og skibsfolk, samt en dagligstue til beboerne. Desuden var der bryghus, køkken, bageovn, kølle (et muret rum til tørring af malt og humle) og mulighed for brændevinsbrænding. Var det isvinter, har præstefamilien måske benyttet dette herberg.

Ca. 18 km er der fra Korsør til Nyborg, men takket være Sprogø strategiske placering lige midt i bæltet, blev mellemlandingen på øen for mange rejsende et nødvendigt, men ikke altid behageligt pusterum, når is strøm og sne gjorde det umuligt at passere bæltet.

I gamle dage var Sprogø græsningssted for heste og fæ, indtil kongen befaler at opføre herberget, hvor værten bliver en hollænder.

Isbådene lignede almindelige store robåde. En af forskellene er, at der foruden en køl i midten er to mindre på hver side, der kan fungere som en slags meder, når isbåden skal trækkes over isen, og forhindre, at kølen bliver ødelagt. Kom man til åbent vand undervejs, kunne bådene ros, og der var mulighed for at sætte sejl.

Bådene var bemandede med en fører og 4 mænd, almindelige fiskere fra Nyborg og Korsør. Føreren gik foran båden og prøvede med en bådshage, om isen var sikker. Isbådsmandskabet enten skubbede båden ved at sætte årerne fast tværs over båden og skyde på dem eller trak den ved hjælp af dertil indrettede trækseler. I hver båd kunne der være 4-5 passagerer. Når båden blev trukket over isen, måtte passagererne stige ud og evt. hjælpe til med at trække båden over isen.

Det var almindeligt, at flere både tog af sted samtidigt. I 1794 var antallet af isbåde 36 på Halskov, 25 på Knudshoved og 1 på Sprogø.

En tur over bæltet i isbåd kunne gøres på ca. 6 timer, som også var den tid, det normalt tog.

1785 stod bygningen af vagtuset på Knudshoved færdig. Vagtmesteren skulle først og fremmest holde øje med isbådtransporten.

Storebælt har været besejlet i århundreder, men først da man opretter postvæsenet i Christian 4.s tid, bliver overfarten organiseret. Der indkøbes et skib, en "færgejagt", der til forskel fra den ordinære færgesmakke havde avanceret sejlføring med dæk og kahyt. Smakkerne var ikke indrettet til passagerernes bekvemmelighed, nok fordi folk på denne tid ikke kom så vidt omkring. Smakkerne blev hovedsageligt brugt til overførsel af stude og heste til eksport.

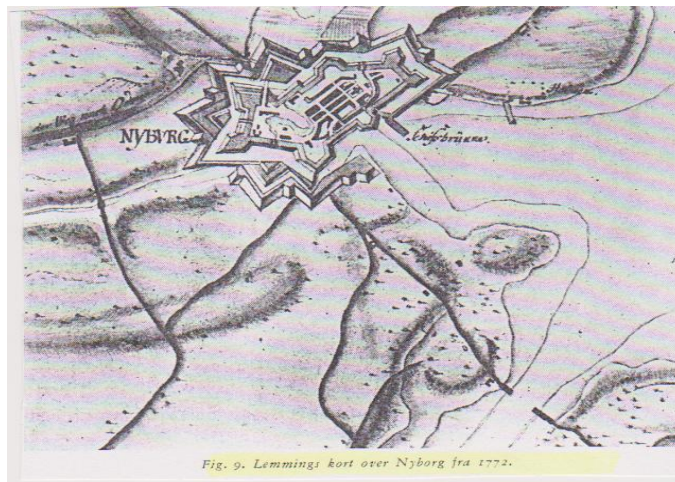

Smakker på Store Bælt

Ca. 6 år efter præstefamiliens rejse skete forbedringerne på Storebælt. Omkring 1793/94 besluttes det, da postvæsenet selv skulle sørge for postens transport, at indsætte 2 store postjagter på ruten over "Store Bælt". Disse medtog også passagerer, og forholdene ombord blev betydeligt bedre end på de gamle bæltsmakker. De havde kahytter og "telt på dækket". Man kunne endda ved brug af et særligt signalsystem fra skibet bestille hest og vogn til viderebefordring.

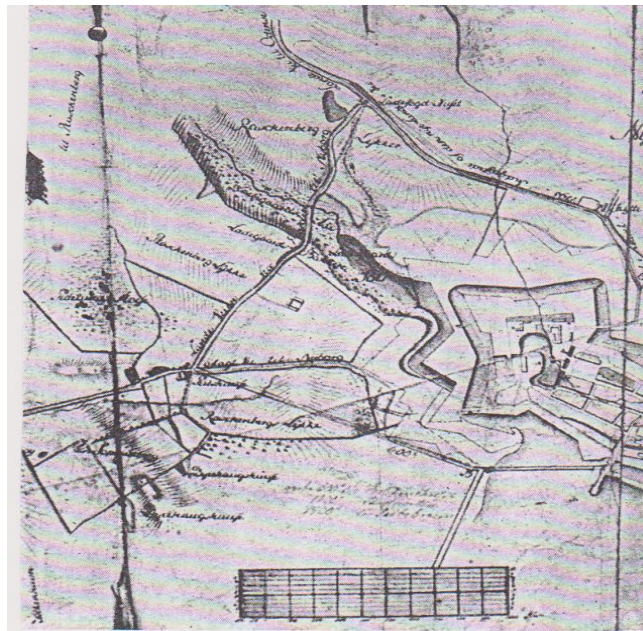
Blot fire år efter præstens død indsættes i 1828 det første dampskib "Mercurius" på Storebælt mellem Korsør og Nyborg.

Kort over Nyborg 1772 - med to skibsbroer der også var færgesteder

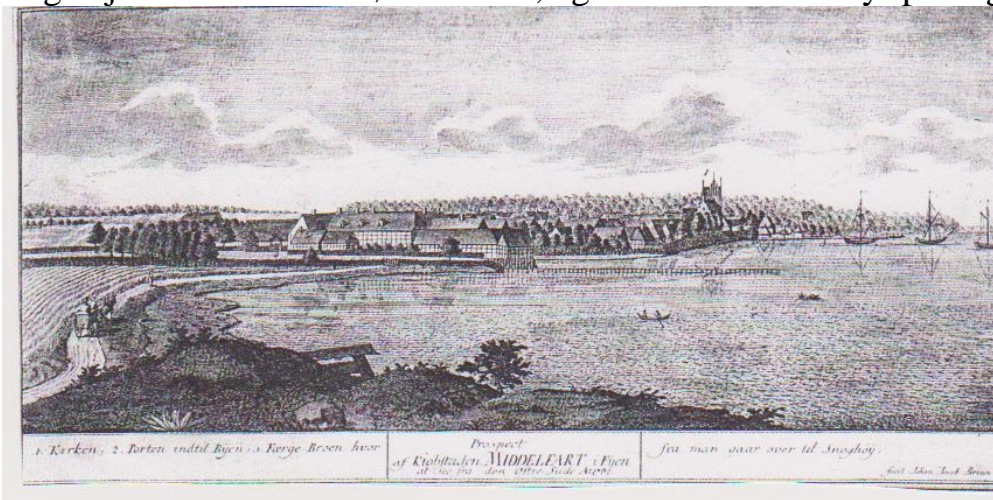
Præstefamilien var nu kommet fra borde og kunne fortsætte deres rejse over Fyn.

Landevejen til Odense er ved at blive rettet ud 1795

Vognen kører gennem Nyborg til Landporten og ud på Odensevejen. Der var givet mange påbud for at forbedre de fynske hovedlandeveje gennem årene, men i 1740 er vejene på Fyn endnu i dårlig tilstand. Også her skulle man betale for at benytte vejene. I 1743 udsendte Danske Kancelli en skrivelse til amtmændene der skulle svare på 33 spørgsmål, men egentlig sker der ikke noget før 1785 hvor der oprettes et vejkorps. Det førte til mange nye regler og beslutninger om vejforhold. Man kunne håbe, at de fynske veje nu var blevet bedre, da det jo var hovedvejene, som præstefamilien skulle følge for at komme videre, nemlig vejene fra Nyborg til Odense og derfra til Middelfart. Milepæle var blevet oprettet på strækningen, så man hele tiden kunne følge med i, hvor langt man var fra Nyborg. En egentlig vejreform kommer først i 1793, og der bliver mere styr på tingene.

Middelfart (1752) med færgested – herfra sejlede man til Snoghøj - Prospekt af J.J.Bruun

Præstefamilien var nu nået til Middelfart, og et nyt, men dog mindre farvand skulle passeres. Overfarten skete mellem Middelfart og Snoghøj. Afstanden mellem færgebroerne var 1600 meter. Overfartstiden med sejlfartøj var meget afhængig af vindforholdene, det kunne ske, at der var vindstille i flere dage, og færgen blev da bugseret af rofartøjer.

Forholdene kunne også her om vinteren være vanskelige, så overfarten kunne tage adskillige timer.

Der skrives om de specielle strømforhold, hvor Vesterhavets ebbe og flod endda gør sin indflydelse. Der kendes eksempler på, at vandstanden var så lav, at skulle man som rejsende over med vogn og heste, måtte man vente på, at vandet skulle stige. Var det kun rejsende med mindre bagage, gik man i robådene og roede over. Det modsatte skete også, at færgebroerne stod under vand.

Også her kunne en isvinter ændre overfarten, og i stedet anvendte man isbådene, som skulle være små lette rofartøjer, som man trak over den faste is og roede gennem åbent vand.

Sådan en isvinter oplevede Ludvig Holberg, da han 2.nytårsdag 1708 måtte gå over isen, og selv om han var iført *“en formindabel underbeklædning bestående af 4 uldtrøjer, 4 skjorter og 4 par sokker”*, frøs han.

Der er unægtelig forskel på Grønvolds foran viste stormfulde billede af Lillebælt, set fra Middelfart mod Snoghøj, og Jens Juels stemningsfulde måneskinsmaleri fra sidstnævnte færgested med Middelfart i baggrunden. Opankret ud for hovedet ser man en tomættet smække af tosen fra det 17.-18. århundrede. Billedet er på Kunstmuseet.

*Færgested ved Lillebælt – Snoghøj set mod Middelfart
m. smakken der venter på sejlads – maleri af Jens Juel*

Da præsten krydsede farvandet, hed det slet ikke Lillebælt men Middelfartsund. Navnet Lillebælt er kun et par hundrede år gammelt.

Nu kunne turen fortsættes, Holst-familien var nået Jylland.

Vognen kørte stadig på den såkaldte hovedrute København-Haderslev. Der skulle nu køres de 2 1/4 mil til Kolding.

Herfra skulle man dreje mod vest, ind over hedelandets små veje, gennem krat og moser, forbi gårde og ødeliggende huse. Målet var præstegården i det nye embede ved Brørup og Lindknud sogne, der ligger midt i Malt Herred.

Fra nu af bliver vejen til præstegården i Præstkiær sikkert ikke andet end hjulspor.

Præstegården lå godt nok på hedeegnen, men to til tre km længere mod syd løber drivervejene fra nord mod grænsen til Hertugdømmerne.

I yderkanterne af Jylland mærkede man først sent til forbedringer af transportmulighederne – alt foregik med åben vogn.

Kunne Holst som overfartssted have valgt Assens - Årøsund. Her havde postpassagerfart også været kendt langt tilbage i tiden da Haderslev lå på hovedruten sydover – men han skulle så have kørt mod nord og alligevel ind over heden.

Fra Middelfart køres der mod Kolding. Vejen var sikkert et par hjulspor, og ingen vej er indtegnet på kortet før Kolding. Derfra følges vejen vestover til Vejen i Malt Herred – Brørup og Lindknud ses ikke på kortet

Kilde: Johannes Mejers kort

Brørup – Lindknud sogn og Præstkær præstegård

Den 13. december 1786 udnævner kongen - Christian d.7 - Johannes Holst til sognepræst i Brørup Lindknud Menigheder i Ribe Stift.

Holst havde forinden søgt om embedet i Adslev og Miessing i Århus Stift, men **Johannes Holst** tiltræder aldrig dette embede. Der ser ud, som om biskoppen for Ribe Stift havde tiltænkt en anden dette embede.

Måske derfor sender Biskop Middelboe nu et brev til kongen:

Til

Det kongelige Danske Cancellie

i Kiöbenhavn

Allerunderdanigst Indberetning

Da hidtil værende Sognepræst for Brørup og Lindknud Menigheder Præst Hr Lauritz Kasbjerg har tilkaldet mig Deres Kongelige Majestæts som allernaadig

Riber Bispegaard den 25de October 1786

Middelboe

Allerunderdanigst Forestilling

om

Sognekaldet til Brørup og Lindknud i Riber Stift, som ved Hr Kastbjergs Befordring i Leirschou Kald, er bleven ledig og hvis Indkomst var angivne til 260 Rl, haver efterskrevet allernådigst anholdet

*No1 Spr.? Hr **Johannes Holst** som i 4 aar har været Catechet ved Holmens kirke og tillige 2 aar personel Capellan for Biskop Egede, hvem Deres Majestæt under 22de November sidstafvige haver forundt Adslev og Miesing kald i Aarhuus Stift, Men da dette Kald ved den der værende Sognepræsts Forflyttes til et andet Kald, under 6. September sidstleden blev forundt Capelanen Spr. Overgaard, hvorom Biskoppen har været uvidende ??? løben den Fejl, at Cancelliet som eij erindrede sig at dette Kald var bortgivet til Spr. Overgaard har paa nye forestillet det.*

Det var 16 andre ansøger til embedet

No2 Poul Satterup, No3 Henrich Eiler, No4 Johan Jørgen Biering, No5 Jens Fenger, No6 Peder Schourup, No7 Jens Seidelin, No8 Holger Andreas Wedsted, No9 Jens Poulsen, No10 Daniel Haar, No11 Jørgen Kampmann, No12 Frederich la Cour, No13 Niels Lindberg, No14 Christian Johan Fog, No15 Balthazar Siørtz, No16 Jørgen Landt, No17 Frantz Nicolai Lund

Canielliet den 19Deiember 1786

allerunderdanigst

?

Luxdorph

P.Magaard ? Schou Bang

Så kommer meddelelsen fra Christiansbog:

*Hr Johannes Holst kaldsbrev
at være som Sognepræst
for Brørup og Lindknud Menigheder.
Chborg den 22. Dec: 1786*

*G.A.V.?: At Vi all. have beskikket og forordnet, saa og haver beskikket og forordnet Hr.
Johannes Holst, hidtil Medtiener og Capellen pro personel ved Wartou, samt Catechet ved
Bremerholm Menigheder i Vores Kongeli Residentz-Stad Kiøbenhavn
Og som har de Egenskaber, som udi IndfødsRetten ere fastsatte til at være herefter
Sognepræst for Brørup og Lindknus Menigheder i Riber-Stift, udi Vort Land Nørre-Jylland, i
den forrige Sognepræst, Hr. Lauritz Kastbiergs Sted, hvem Vi all. have befordret til
Sognepræst for Leierskov og Jordrup Menigheder i samme stift; Thi skal han fremdeles være
XX(?)
Christiansborg den 22de Dec: 1786*

Johannes Holst ankommer til sit første præsteembede. Præstkær præstegård skal nu danne ramme om familien, hustruen Maria og børnene Hans Christian, Maria Elisabeth og Johan Marius. Samt præstens svigermoder Christina Sofia Müller.

Ved den middelalderlige kirke havde man stadig den middelalderlige præstegård. Allerede 1492 træffer man navnet Prestker, og den betegnelse har uafbrudt været anvendt som benævnelse på sognets præstegård (1664 Præstkier, 1688 Præste Kier), som havde navn efter den lave beliggenhed vest for den gamle sognekirke.

Præstkær præstegård havde ca. 300 tdr.land. Brørup-Lindknud kald har i gammel tid ikke været noget fedt embede. Den store præstegård med vidstrakte uopdyrkede hedearealer skulle ikke gøre det bedre.

Det fortælles, at de fleste præster til stadighed havde store bekymringer og næringssorger over den store gård med de magre jorde, og kom der en præst med lidt kapital, som han satte i driften, gik den i de fleste tilfælde tabt.

Da jeg ingen tal har over tiender fra Holsts tid, har jeg valgt ikke at komme ind på emnet.

I 1777 var præstegården blevet så ussel, at den næsten var faldefærdig, men heldigvis var den næste præst en dygtig landmand, som forbedrede præstegårdens jorder betydeligt.

Efter denne præst tiltrådte **Holst** embedet.

Hvornår Holst og familien ankommer til Brørup, vides ikke, men ved landets folketælling 1787, som i Brørup sogn var den 1.juli, finder vi familien i præstegården som ligger i Præstkær.

Johannes Holst	32	sognepræst
Maria Elisabeth Müller	31	i første ægteskab
Hans Christian Holst	7	
Edle Maria Elisabeth	5	
Johannes Marius Holst	3	børn af 1. ægteskab
Christina Sofia Müller	60	enke efter 1. ægteskab, oppebær Kongelig.pension
Jeppe Jensen	27	ugift
Anna Marie	28	ugift
Maren Pedersdatter	23	ugift
Jens Jørgensen	9	gaasedræng

Brørup sogn, Malt herred - Ribe stift.

Præstkiær, præstegård

Johannes Holst	hosbonden	32 år	sognepræst
Maria Elisabeth Müller	madmoderen	31 år	i første ægteskab
Hans Christian Holst		7 år	
Edle Maria Elisabeth		5 år	
Johannes Marius Holst		3 år	børn af 1. ægteskab
Christina Sofia Müller		60 år	enke efter 1.ægteskab, oppebær Kongelig.pension
Jeppe Jensen	avlskarll	27 år	ugift
Anna Marie	tjenestepige	28 år	ugift
Maren Pedersdatter	tjenestepige	23 år	ugift
Jens Jørgensen	dræng	9 år	gaasedræng

Christina Sofia Müller/Møller var Holsts svigermor. Var hun mon med på rejsen fra København? (dette er de første oplysninger, jeg har om hende)

Ca. fire måneder efter ankomsten til Præstkiær forøges familien

Den 28. Marts 1788 fødes en søn. Han døbes den 12.juli

Carl Friderich - forældrene er **Johannes Holst og Maria Elisabeth Holst.**

Faddere ved dåben var: Provstinde Haar af Wejen, Assessor Laurrup af Estrup, Hr. Fenger af Maltbæk, Hr. Søltøft af Holvad Hr. Høyer af Lintrup og Jomfru Fogt af Wejen.

Ingen af fadderne er slægtninge, men jo finere faddere man kunne få til sine børn jo bedre. Assessor (Henrik) Laurrup af Estrup købte ca.1790 Brørup kirke. Han havde tidligere ejet Lindknud kirke, som han solgte 1780.

Året efter får familien igen forøgelse:

Den 4. Junie 1789 fødes en datter: Hun døbes den 23. Julie

Johanna - forældrene er præsten **Johannes Holst og hustru Maria Elisabeth.**

Fadderre ved dåben var: Fru Assessorinde Laurrup af Estrup, Madm. Fenger af Maltbæk, Hr. Provst Haar's Datter - Jomfru Fogt, Hr. Deibert af Bækbølling, Hr. Assessor af Estrup Laurrup Hr. Fenger af Maltbæk og Hr. Møller af Skodborghuus.

Igen ingen slægtninge, men folk med en vis status.

Der findes ikke mange oplysninger om Holst og familien i tiden i Brørup.

Men en dag i efteråret 1789 aflægges Holst læreren i Ellidshøj et skolebesøg.

Undervisningen foregik efter den gamle ordning med alle skolebørn samlet i én klasse.

Præsten lagde læreren på hjertet at inddele børnene i klasser.

Der var den dag kun 13 børn i skolen, men når vintertiden kom, ville antallet stige betydeligt. Udsigten til denne betydelige "vintervækst" og hensynet til de højst forskellige alders-og udviklingstrin, børnene havde, hvad enten de var få eller mange, gjorde en sådan inddeling bedre. Ordningen blev da også praktiseret. Det blev også den efterårsdag bestemt, at læreren fremtidig hver lørdag eftermiddag skulle møde i præstegården " til større Embeds-Duelighed Erholdelse og til methodisk Fremgang ".

Holst ville altså undervise læreren hver lørdag.

I 1789 fik sogndegnen i Brørup og Lindknud lov til af afstå sit embede til sønnen. Dette skete ikke mindst på den anbefaling som Holst skrev til biskoppen: *"Vilde Deres Højtædle Højæræverdighed naadigst anhøre og fyldestgøre denne min underdanigste Begæring, skete baade mig, og Efterkommere og, en vigtig Tjeneste, da jeg bor paa et ringe Sted, hvor Omgang med sædelige og fornuftige Mennesker er langt borte, og en Bondes Omgang dog ej altid kan tilfredsstille en Tænkende. I disse Omstændigheder er det visselig ej ligegyldigt, om der ved et Kald er en Degn, som Præsten kan omgaars med eller ej, da trærtimod en skikkelig og sædelig Degn udgør her en Del af Livets Lyksalighed.*

Denne lyksalighed kom ikke Holst meget til gode, da han allerede året efter forlader embedet.

Det siges, at navnet Brørup er forholdsvis ungt, men det må kun være i forhold til Tislund, som er sognets ældste landsbynavn.

Navnet var 1330-48 skrevet som Bryddorp, derefter som Brøryp,

Brørup sogn har overvejende højtliggende ujævne jorde, der mest består af sand. Sognets højeste punkt er 87 m.

Brørup sogn ligger i Malt Herred. Området mod øst har et skovbælte, mod nord og syd var der hede. Kun mod vest har sognet, så langt øjet rakte været åbent land.

I sognet var på det sidste sket nogle forandringer, både dårlige og gode. Egnen havde gennem en årrække og sidst i 1785 været plaget af kvægpest, og i 1781 kom der besked om, at landsbyfællesskabet skulle ophæves, så udskiftningen må være godt i gang, da præstefamilien ankommer 1786.

Det fortælles, at der før udskiftningen ikke var levende hegn og de dyrkede marker var små. Heder og moser var større og overflod af vand løb gennem små bække. Vejene snoede sig omkring og ind imellem moser og bakker. Efter som gårdene flyttede ud, blev landsbyerne mindre
Sognets folketal var i 1769 på 331.

Knapt et år efter ankomsten, i 1788, opløses stavnsbåndet, og igen begynder nye tider.

I udskiftningspapirene nævnes Præstevejen, vejen fra Brørup kirke til Lindknud kirk. På denne vej har Holst sikkert vandret mange gange, og hvad tænkte han mon for tanker?

1792, bare 2 år efter af **Holst** forlader sit embede, brænder Præstkær præstegård. Præstegården lå syd for landevejen, den nye byggede man nord for landevejen.

Til præsteembedet fandtes der "en liden bolig" for præsteenker, Præstkær Enkesæde; oprettet af en tidligere præst i 1754.

Til enkesædet hørte ca. 21 tdr. land.

Brørup Kirke er en senmiddelalderlig blytækket kirke bygget engang i 12.-13. Århundrede. Den består af kor og skib af granitkvader, for størstedelen genanvendte materialer fra en ældre kirke. Man har på et tidspunkt opført et lille spir på kirketaget, dette er senere fjernet igen og erstattet af en klokkestabel. Koret, der skilles fra skibet ved en triumfbue, er hævet lidt over kirkens gulv. Kirken indvendig står i fuget kalksandsten og har et bruntbejset træloft med synlig tagkonstruktion.

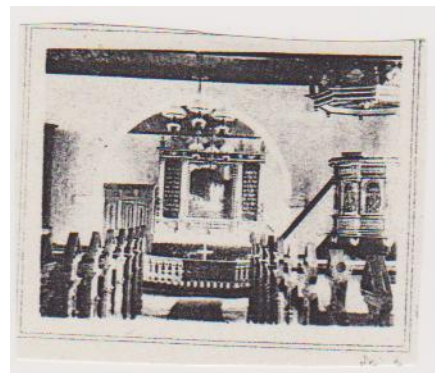
Der er et middelalderlig muret alter, hvorpå der står en albertavle fra 1589, og en prædikestol i egetræ med lydhimmel og rygskjold fra 1618.

Der findes en skriftestol fra 1586, stolgavle af eg med årstal 1611, 1636 og 1652. Orglet er ikke fra Holsts tid.

Ved dette alter har Holst stået og fra denne prædikestol har han holdt sine prædikener.

Brørup gl. kirke

Brørup gl. kirke midtskibs

Kirken er bygget på et højdedrag omtrent midt i kommunen. Når det bemærkes, at den har fået en mærkelig central beliggenhed, må man have undret sig over det siden der gøres opmærksom på det. For der er eller var ingen forskel på vejlængden fra kirken mod vest til sogneskellet mod øst. Heller ikke på vejlængden fra kirken mod nord til Lindknud mod syd.

På grund af en oldtidshøj og arkæologiske fund er der noget, der taler for, at kirken kan have været bygget som gårdkirke af en herremand fra egnen.

Brørup kirkes jorde blev handlet gennem årene. I 1774 blev tienden solgt til folkene i Brørup sogn. Konge-, kirke-, korn- og kvægtiende blev solgt ved auktion på Sønderskov 3. og 4. aug. 1774 af en proprietær Just Fr. Wodschou, deriblandt en gård i Tislund, som præsten havde landgilde af som vederlag for vin og brød. Brørup kirketiende med kirkejord var ca. 22 tdr.

Lindknud sogn var anneks til Brørup

Lindknud kirke, der er bygget i 1200-tallet, består af kor og skib og er bygget af granitkvader, og rå marksten. På granitalterbordet der formentlig stammer fra middelalderen stor en albertavle fra ca. 1625. Prædikestolen er fra 1600-tallet.

Ved dem har Holst holdt sine kirkelige handlinger.

Tårnet af mursten rager kun lidt op over skibet og her rødt tegltag.

Lindknud kirke

På kirkens grund, lige udenfor kirkegården i Lindknud, blev der 1741 opført en skolebygning den eneste af slagsen.

De små landsbyer i Lindknud sogn sender en ansøgning til Stiftsøvrigheden om at få bygget en skole midt i distriktet da en del af børnene havde en lang og besværlig skolevej.

Svaret var, at de selv kunne bygge en skole, leje en skoleholder og afholde udgifterne.

Sognepræsten – som jo var Johs. Holst – skrev som svar på brevet ”, at *beboerne ikke så meget ønskede at få deres børn underviste som at blive fri for udgifterne til sogneskolen*”.

Dengang var Lindknud et fattigt hedesogn, og præstegården, som var en gård med landbrug, lå i Præstkiær i nabosognet Brørup. Præsten skulle selv drive gårdens landbrug og til dels have sin indtægt deraf. Gårdens stuehus var selvfølgelig også præstens embedsbolig.

Det var meget problematisk for præst og menighed med de store afstande og dårlige veje – for rigtige veje var der faktisk ikke.

Der var nok mindst 18-20 km for børnene fra yderkanterne af Lindknud sogn at ”gå til præst”, og der var lige så langt for præsten at nå ud til de samme fjerne egne på sygebesøg eller i andre ærinder og embedsforpligtelser.

Det var oftest til fods ad vildsomme stier eller hjulspor over heden. Der var endda flere åer og vandløb på vejen, der skulle forceres. Der var ikke broer, men kun vadesteder, som kunne være vanskelige at passere, især om vinteren eller ved tøbrud.

Naturen var barsk med den vidtstrakte brune hede, men trods varme og kulde når præsten frem til sit mål, det ensomme hus på heden

Holst trives ikke i sit embede på heden, som først opdyrkes ca.10 år efter, at han har forladt egnen.

I sin ansøgning beretter Holst om, at de lange rejser over heder har gjort hans helbred dårligere. Fra hans gård til hovedkirken - Brørup kirke - er der ¼ mil, og derfra til annexet - Lindknud kirke – er der 3 mil. Denne tur skulle han hver eneste søn- og helligdag. Der blæser voldsomme storme fra Vesterhavet på disse rejser rundt i sognet, som han ofte skal foretage, da det her er skik, at alle børn hjemmedøbes.

Hans økonomiske forhold er så ringe, at han ikke har kunnet sætte penge i Enkekassen til sin kone, og der er nu 5 små børn. Allerede i 1789 havde Holst jo skrevet til biskoppen i Ribe om, hvilke kår han levede i med sin familie.

Med sin sirlige skrift sender Holst nu sin ansøgning til kongen om præsteembedet ved Vadehavet i Emmerlev sogn.

Den 21. september 1790 går der indberetning fra biskop Middelboe i Riber Bispegard til:
Den Höye Herrer Deputerede i det Kongelige Danske Cancellie.

Allerunderdanigst Indberetning

Efter vedkommende Herreds Præster Anmeldelse, er SognePræsten for Emmerlef Menighed hr. Hans Adolph Brorson ved Döden afgangen saa bemte. Sognekald, hvortil Hr. Greve Schack til Schakkenborg har jurvo, caedi samt hvis Indkomster efter Angivelse aarlig belöbe = 500 r og ey vides besværet med nogen usædvanlig Bÿrde, herved i allerdybeste Underdanighed indberettes vacant. Paa meerbmte (forkortelse af bemandte) Emmerlef - Sogns Kals her Sognepræsten til Tönning - og træden i Aarhus Stift Hr. Jörgen Kampmann forlængst faaet Exspectance Brev.

Har biskoppen mon haft Holst i tankerne, for i oktober 1790 skriver Holst til kongen for at søge det ledige embede.

Johannes Holst Sognepræst for Brörup og Lindknud Menigheder i Riber Stift bönfalder allerunderdanigst Deres Kongelige Majestæt formeldelst sit svage Helbred og sit anfortroede kalds store Besværligheder om det til Emmellef i bemeldte Riber Stift vacante Sogne kald.

De for mig svage næsten uovervindelige Besværligheder, som möder ved dette mig allernaadigst anfortroede Sogne Kald for Brörup og Lindknus Menigheder her i Riber Stift, haver saaledes svækket og nedbrudt mit tilforn svage Helbred, at det vil blive mig i h___ vinters Tiid uden lives fare længer at kunde forestaae samme. Jeg har fra min Gaard til Hoved kirken 1/4 miil og derfra til Annexet 3 Miile at rejse hver Sön= og Helligdag over bestandig Hede nær ved vester havet, hvor her på denne öde Egn bestandig blæser de voldsomste Stormvinde.

Disse Rejser i forening med de i disse paa Heden vidt adskilte Bÿer idelig indtræffende Sognebud, da alle Börn her hiemmedöbes, have saaledes vildsom nedbrudt mit tilforn svage legeme at jeg plaget med Gigt og indvortes Mave, syges i 2de aar næsten ey har havt nogen Helbred.

Jeg har kone og 5 smaa Börn, hvilke jeg om Gud skulle tiidlig bortkalde mig, maatte efterlade i den mørkeste forfatning, da den anseelige Gield, jeg som en fattig Mand nödtes til at sætte mig udi ved at tiltræde dette mit Embede, og sammens aarlige Renter, end og hidtil har nægtet mig, at sætte i nogen Enkekasse for min kone. Jeg har, som mine udcopierede attester beviidner, med stor Arbejdssomhed og Möge Tient mig igiennem, först som vice og dernæst som virkelig Catechet ved Holmens kirke i Vartou Hospital, endelig nöed jeg den Kongelige Naade for 4re Aar siden at blive kaldet her til Brörup Sogn; og hvor Ljkkelig vilde jeg ikke saktet mig ved denne Höye Kongelige Naade i er Kald, hvor jeg kunde rundelig fin de Udkomme for mig og mine, der skjönes ey mit ved bestandig Svaghed nedbrudte legeme og dette kalds store Besværligheder nægter mig hvor gierne jeg end vilde, længer at kunde udholde hen og den Helbredelige forfatning, i hvilken min kone med 5 smaa Börn ved min al fortiidelige Död maatte nedstÿrtes, nöder mig at tage min allerunderdanigste Til flugte Deres Majestæts Naade, bönfalder ad allerunderdanigst om det til Emmerlef i Ribe - Stift vacante Sogne - kald, hvilket jeg allerunderdanigst tror at være passende saavel paa mit Helbreds og Legemes svage Consdidution, som min familie er trængende Omstændigheder.

At mit allerunderdanigste Udsigende i alle henseender er sandfærdig kan mine herunder udcopierede attester beviidne; I det söde Haab at værdiges Kongens Naade fordrister jeg allerunderdanigst at anbefale mig Guds viise forsÿms Bestÿrelse og Hans Majestæts Höÿ Kongelige Naade.

Præstkær Præstegaard d. 23de October 1790

*allerunderdanigst
Johannes Holst*

Holst vedlægger sine anbefalinger fra biskop Tybringen fra Holmens kirke, biskop Poul Egede fra Vartou menighed, biskop Chr. Schönheyder ??? og sognepræsten Holst fra Trinitatis kirke og biskop Middelboe fra Ribe. Han vedlægger yderligere 2 nye anbefalinger:

Da velærværdige Hr. Johannes Holst, sogne præst for Brørups og Lindknud Menigheder i Malt Herred har været min attest begierende, saa kan jeg i henseende til den trofaste flid han med et svageligt Helbred samt en lang og besværlig Sogne vej her viist i det ham allernaadigste anbetroede Embeds Opvartning, savelsom og i henseende til hans retsindige forhold i levnet og opførsels ikke andet, end tilstaae ham den Berømmelse, som en retsindig aarvaagen, nidkier og troe Herrens Tiener med rette tilkommende.

Vejen Præstegaard d 15de April 1789

Joachim Haar

Forstaaende Herreds Provstens gode og berømmelige attest kan jeg i alle Maader med fornøjelse bekræfte, da Hr Holst udagtet hans svage Helbred antager sig med al roesværdighed flid dette for ham saa besværlige kald og har en god opsigt med skoelene og de Unges Underviisning. Men mandens Helbred, som fra første ankomst her, har været svagelig, kan umuelig længe udstaae de lange og udmattende Rejser til Sognene og de vidt adspredte Byer i de jævnlig indtræffende Embeds forretninger, hvorfore jeg paa det kraftigste vil have denne Christlige og retsindige Præstemand til et med hands Helbreds kræfter meere passende Embeds sted paa det allerunderdanigste og ÿmÿgste anbefalet.

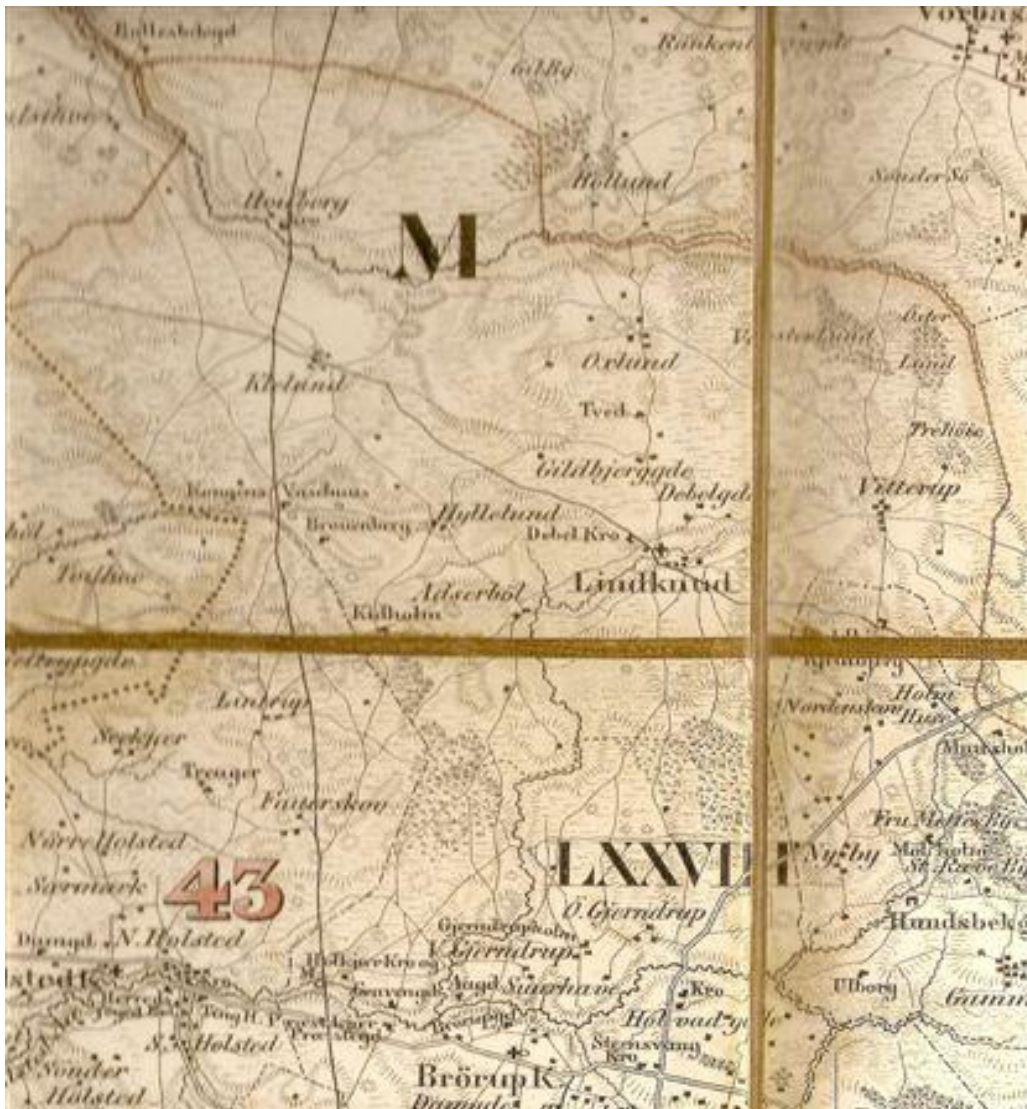
Riber Bispegaard d. 5te Maj 1789

Middelbo

Lindknud sogn

På kortudsnittet (1848) kan anes Præstevejen fra præstegård i Præstkiær mellem Holsted og Brørup og til Lindknud

SERIES PASTORUM	
	til 1553
Jørgen Jensen Morsing	1553-76
Jens Jørgensen Morsing	1576-
Jens Sørensen Præstkjær	til 1610
Peder Pedersen Præstkjær	1610-47
Søren Pedersen Præstkjær	1647-59
Christen Laugesen Jerne	1660-76
Johan Jacobsen Distelberg	1676-98
Morten Pedersen Lime	1698-1720
Luens Pedersen Debes	1720-54
Peder Christensen Winding	1754-78
Peder Clemensen Ussing	1778-86
Lauritz Kastbjerg	1786-90
Johannes Holst	1791-96
Conrad Daniel Koefoed	1796-1820
Balthasar Math. Christensen	1820-27
Søren Bredstrup	1827-35
Niels Schjørring Hjort	1835-46
Emil Andreas Totstrup	1846-68
Peter Heinsen	1869-76
Henning Frederik Feilberg	1876-92
Carl Emil Mathiesen	1892-95
Jørgen Nissen	
1. Januar 1896 bliver Lindknud eget sognekald	
Folkvard Godofred Fenger	1896-1907
Lauritz Vilh. Frederik Nielsen	1907-19
Clemens Benj. Barfod Petersen	1919-29
Knud Viggo Hansen	1929-46
Peter Jerndorf Storm Riemann	1946-78
Grethe Lyndby Jensen	1979

Tavlen opsat 1951
 Præstetavle i Lindknud kirke – Johannes Holst ses som nr. 13

Rejsen til Emmerlev

Vognene er pakket og familien var klar til at forlade præstegården på hedeegnen.

Denne gang skulle turen heldigvis ikke gå over noget farvand. Hele denne køretur kunne nok overstås på 3-4 dage. Deres første mål var at køre de 2-3 km for at komme ud på Drivervejen. En oldtidsvej, for studedrivere og pilgrimsvandrere, fra Holstebro i nord til Husum i syd. Drivervejen gik gennem det vestjyske hedelandskab og ned til marsken.

Derfra skulle de til Vejen. Vejen derfra var dog tilsyneladende kun åben om dagen, idet man midt på denne strækning nødvendigvis passerer gården Estrup Hovedgård/Estruplund, som ejede al jorden i området. For at komme igennem gården måtte man om natten banke røgteren op, så han kunne åbne gårdspladsen, og på den modsatte side af gårdspladsen måtte man vække hestepasseren for igen at blive lukket ud fra gårdspladsen igen. Men mon ikke rejsen foregik i dagtimerne, især da natkørsel nok også kunne være farlig.

Vejen var ren jordvej, og hvornår vejforholdene ville blive lidt bedre var uvis.

Man kunne ikke nå frem til Ribe, inden man skulle gøre holdt for natten. Turen dertil var 32 km, og på de dårlige veje kunne der kun køres 4 kilometer i timen.

Hvor og hvilket herberge der kunne overnattes på, findes der ingen oplysninger om.

Afstanden mellem kroerne kunne godt være 15-20 km.

Måske var det bidende koldt her midt i november måned – brevet fra kongen var dat.19.nov.1790. Man havde sikkert klædt sig varmt på og iført sig rejsekappen og skindtæpper. Turen foregik stadig i åben vogn og denne gang måtte der flere vogne til transporten, de måtte jo have alle deres ejendele med.

Ribe havde fra rigtig gammel tid været hovedtoldstation for udførselen af heste og kvæg, så derfor delte Hærvejens færdsel sig nordfra. En tværvej mellem Kolding og Ribe.

Siden middelalderen har Hærvejen – som begynder i Viborg - været en vigtig transportrute for kød - fra de jyske enge til de europæiske storbyer. Hærvejen blev også brugt af pilgrimme. Ad krogede og sandede veje fra Ribe gik det nu sydpå ad ”Riber vej”, som forbandt Ribe med Sydslesvig.

Vejen, der blev benyttet, var den gamle, betydelige vej, der gik fra Ribe mod syd langs Geestens rand og som Ribe bisperne havde interesse i at beherske eller have kontrol med.

Fra Ribe kunne der køres over vadestedet over Bredeå ved Brede, over Visby-og Østerby hede og så mod vest til Gallehus. Man foretrak denne vestlige vej frem for den østvendte, da man derved undgik nogle mosedrag.

Denne vej havde fra ældre tid haft stor betydning, for her findes en så vigtig borg som Trøjborg, men også en af de ældste af Ribebispens borg, nemlig Møgeltønderhus.

Snart var man fremme med Emmerlev som nu skulle være præstefamiliens hjem.

Hvor de har haft overnatningsmuligheder eller har gjort holdt undervejs, er det ikke lykkedes mig at finde oplysninger om.

Fra Drivervejen over Ribe til Emmerlev

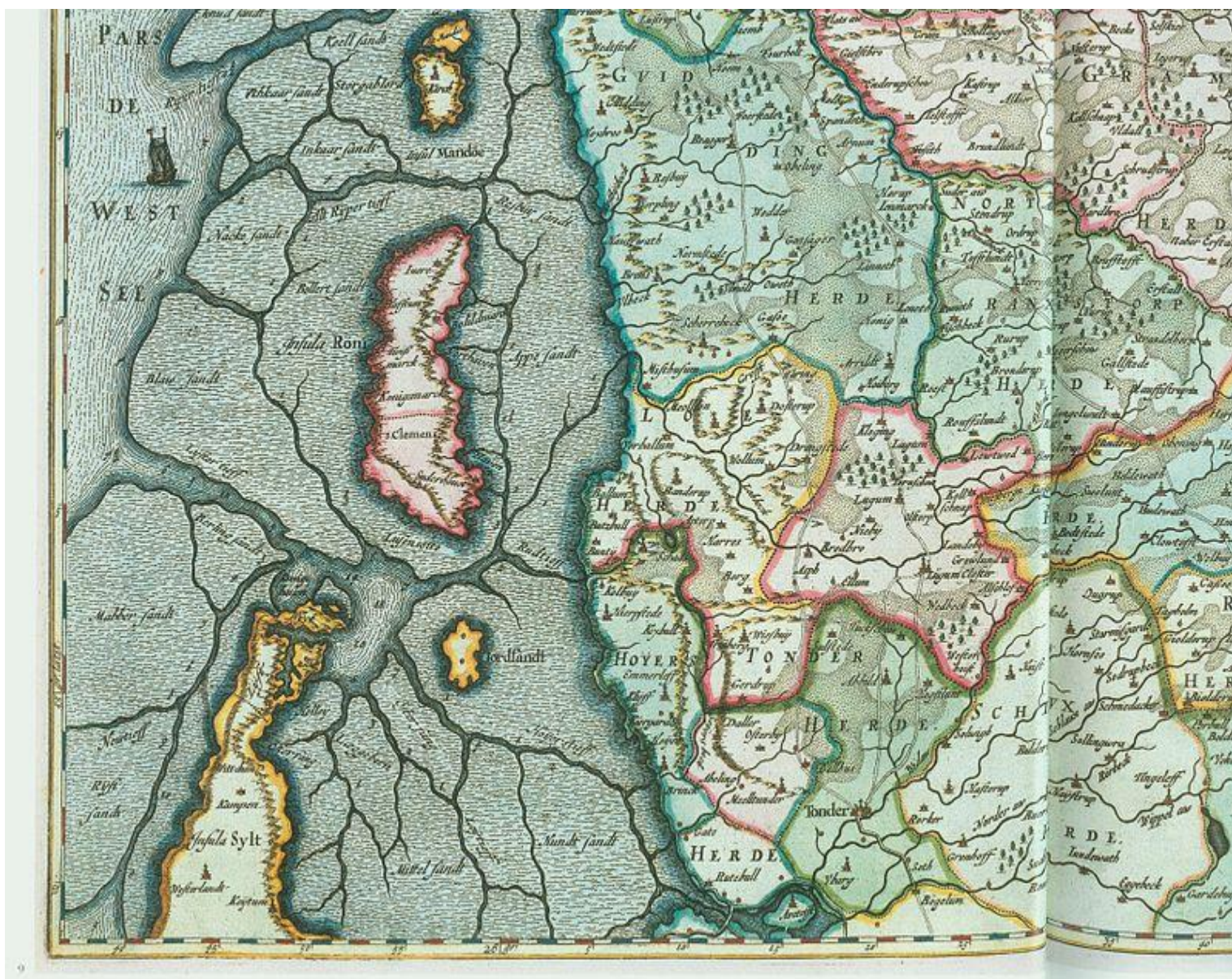

Kartograf Johannes Mejer (1606-1674) blev af kongen bedt om at kortlægge Slesvig-Holsten (1642-48). Hans kort var ikke nøjagtige – kartografer blev hentet hertil fra udlandet uden kendskab til det danske rige – men alligevel var hans kort i mere end et århundrede de bedste som fandtes og først år 1800 fik vi en kortlægning af Danmark af væsentlig bedre kvalitet.

Kikker man godt efter, kan man få øje på den vej som Holst og hans familie sikkert har fulgt fra Ribe til Emmerlev.

Sydpå ad "Riber vej" til Emmerlev præstegård

Johannes Mejers 1642-48

Ribe ses ikke på dette kort – tydelig ses beskrivelse af vejføringer over Bredeå ved Bredebro og videre til Åspe – videre kan man læse navnet Trøjborg og Emmerløff (gammel stavemåde)

Emmerlevpræsten og tiden i sognet

Året er 1790. Holst er nu ankommet til sit nye sogn. Præstegården ligger i den lille by Sønder Sejerslev midt i sognet en lille kilometer nord for kirken.

Præstegården var firelænget og stråtækt – jeg ved ikke, hvor gammel den var, men da den blev revet ned 1896, var den gammel og havde i mange år været kassabel.

Sognet havde dengang ca. 2300 indbyggere fordelt i de små byer som Sønder og Nørre Sejerslev, Vester Gammelby, Hemme og Kærgård.

Kirken, hvor Holst skulle prædike, har ligget på banken i flere hundrede år, og det store kirketårn, som først blev bygget til i 1400-tallet, kunne ses viden om. Kirken er en enklavekirke (se afsnittet om Emmerlev sogn) og hørte i det 17. århundrede under grevskabet Schackenborg. Kirkerummet har seks hvælvingsfag og er 32 m langt men ikke særlig bredt. Der er 325 siddepladser. I Holsts tid var der stolestader helt op i det første af de to korsfag og der var pulpitur over hele kvindesiden. Dengang kunne kirken rumme 525 siddepladser. Tiden, hvor Holst var præst, kaldtes Pietismens tid, så mange kom i kirke, pladsen var trang, men udvidelse var der ikke penge til. Pietismen var en reaktion mod 1600-tallets stive og regelstyrede lutherske ortodoksi.

Overfor denne lagde pietismen vægt på den personlige kristne fromhed og tro. Pietismen var ligeledes et opgør med udvendige kristendomsdyrkelse. Man skulle selv tage troen på sig, og troen skulle være oprigtig. Man fik derfor behov for salmer, der var inderlige og talte til den enkeltes følelser.

Med Christian den 6.s magtovertagelse i 1730 blev pietismen, udnævnt til statsreligion. Danmark fik i 1764 sin første moderne salmebog med nedskrevet orgel-akkompagnement. Orglet var først i 1700-tallet kommet til landsbykirkerne, hvilket man også kunne høre i Emmerlev kirke. Man sang salmer af både Kingo og Pontoppidan.

Kirken er fattig på udsmykning. Prædikestolen stammet fra omk.1600 og havde på Holsts tid en lydhyvel. Dele af altertavlen stammer fra den katolske tid og døbefonten dateres til middelalderen.

Den sidste præst, der blev begravet inde i kirken, var sognepræst Hans Adolph Brorson, en søn af biskoppen og Holsts forgænger.

Orglet var dengang næsten nyt, skænket af en tidligere præst omk. 1740.

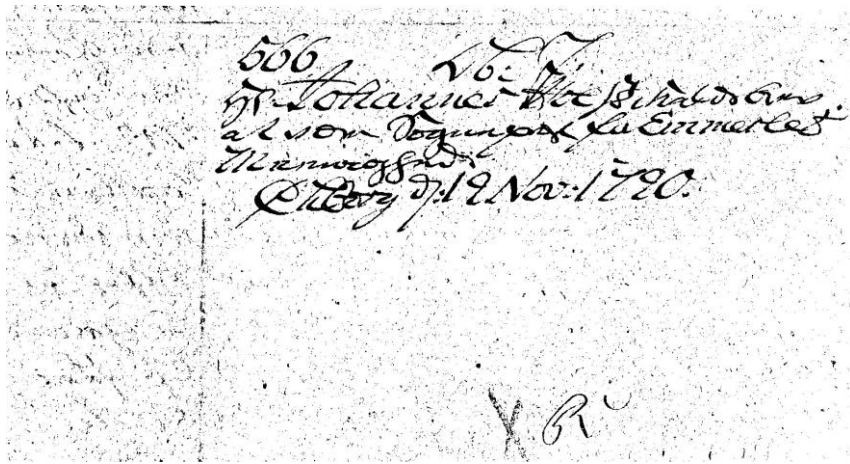
Kirkegården er smukt omgivet af et gammelt stendige med fire statelige indgangs- portaler.

Der kommer brev fra kongen dat. Christiansborg 19.nov. 1790.
Johannes Holst indsættes i præsteembedet i Emmerlev sogn.

Holst og hans kone har nu fem børn, og endnu en familieførøgelse er på vej.
Hansine Dorothea (min tiptipoldemor) fødes den 15. december 1791 i Emmerlev præstegård. Hun kommer til verden om morgnen kl. 3/4 til 1. Hun bliver hjemmedøbt den 20. december og fremstillet i kirken den 7. februar 1792.

Faddere ved dåben er frk. Ingeborg Hansen af Søndergaard der bar barnet, jomfru Hansen ib idem = samme sted. Jomfru Riis fra Daler, hr. pastor Baggen af studiosus Jensen fra Søgård, Claus Karstensen af S.S. og hr. Christian Tydsk af Kærgaard.

Hvordan livet i præstegården leves, og hvordan Holst passer sin gerning, har jeg ikke kunnet finde oplysninger om.

Men præstegården er jo foruden at være bolig for familien også er gård med landbrug

Den 20. september 1793 bliver der født endnu en dreng.

Christian Conrad. Han bliver født kl. 2 slet morgen og hjemmedøbt den 25 Han bliver fremstillet i kirken den 12. november.

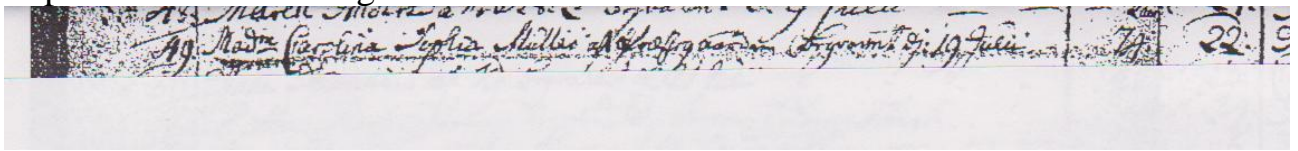
Faddere ved dåben er hr. Hansen af Søndergaard, Pastorinde Zoega fra Møgeltønder, Jomfr. Petrea Christina Hansen af S.gdr. Kr. Birkedommer Grünaa ? fra Mogeltønder

Hr. Pastor Schamdopel ?? fra ....

Livet går videre, og endnu et barn, *Clausine Elisabeth*, kommer til verden.

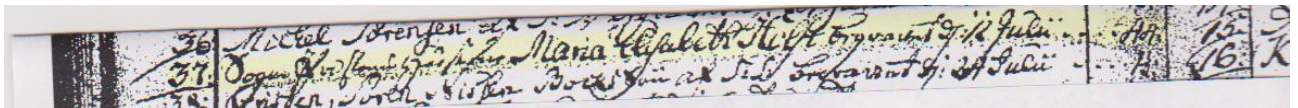
Præsten Johannes Holst og Hustru Maria Elisabeth Holst af S.S. deres Datter Clausine Elisabeth hjemmedøbt og 23. Mathi 1795 konfirmeret i Kirken xxxxx Hedvig Hansen af Syder Sejerslev, Jomfr. Steen? Af Höier, Mad. Riis af Daler, Gm Jessen af Syder-gaarde. Hans Sønnichsen af Hoyer. (meget vanskelig tydning) Ecdem Die blev Moderen introduceret.

Året 1799 den 19. juli begraver Holsts hustru Maria Elisabeth sin mor Caroline Sophia Müller ca.74 år gammel

Hun indføres i kirkebogen over døde – det er aldrig lykkedes mig at finde andre oplysninger om hende. Emmerlev kirkes begravelsesprotokol begynder først i 1876.

1800-tallet er begyndt, og ca. et halv år efter det ny år er begyndt, dør præstens hustru, Maria Elisabeth, og begraves den 12. juli – om hende finder jeg heller ikke andre oplysninger.

I året 1801 er der folketælling – Tønder, Højer og Lø Herred, Emmerlev sogn, Sted - Sdr.Sejerslev (det originale bilag er ikke kopieret, da det er meget dårligt):

Præstegården :

<i>Johannes Holst</i>	<i>45 år</i>	<i>enkemand 1.gang</i>	<i>sognepræst</i>
<i>Hans Christian Holst</i>	<i>21 år</i>	<i>student i København</i>	
<i>Johannes Marcus</i>	<i>18 år</i>	<i>i Latinskolen</i>	
<i>Maria Elisabeth</i>	<i>17 år</i>		
<i>Carl Frederich</i>	<i>12 år</i>		
<i>Johanne</i>	<i>11 år</i>		
<i>Hansine</i>	<i>9 år</i>		
<i>Conrad</i>	<i>7 år</i>		
<i>Elisabeth Clausine</i>	<i>5 år</i>		
<i>Kirsten Andersdatter</i>	<i>46 år</i>	<i>tjenestepige</i>	
<i>Carolina Sophia Wulf</i>	<i>21 år</i>	<i>husholder</i>	
<i>Johannes Samuelsen</i>	<i>15 år</i>	<i>tjenestedreng</i>	

Hvor meget hjælp Holst har til driften af gården, fremgår ikke af folketællingen. Medarbejderne på gården har måske haft bopæl ude i byen.

Begravelsestale holdt af sognepræsten Holst over Anne Pedersdatter den 26.juli 1805:

Naar vi forestiller os den Sorg som ofte giennemborer Venners Hierter som skal skilles ad, kand Vi nogenledes slutte hvad tvende i et kierligt Ægte=Baand foeende Hierter föler, naar Döden for bestandig gjør Skilsmisse imellem Dem. En retskaffen, men kierlig Ægte=kone, en öm Moder skal forlade Hendes kierelskiende Mand Hendeskiere Börn, kort sagt: det som ligger Hende mest paa Hietet. Hendes Legene giemmes i en Huule til forraadnelse og Ormene til föde ect.ect.

Jeg stridet har den gode strid, jeg er nu hos min fader bliid, han striden for mig förte ud. Jeg af min Gud ..... ammet er, som en reen Brud.

Farvel, farvel min Mand saa kier – farvel kier Börne og enhver, som mig den sidste Ære gör Legemet henför Til Gravens=Sted at hvile der. (Anna Pedersdatter er ikke slægning)

Holst har nu været enkemand i ca. 4 år, og i 1805 gifter han sig med den ca. 31årige

Anna Hansdatter.

Ægteskabet varer til 1821 hvor Anna dør. Der var ingen børn i ægteskabet.

Der findes ingen vielser i kirkebogen for denne tid – læs om Anna under Holsts tre hustruer.

Nu mener Holst, at han har fået råd til at sætte penge i enkekassen. I Brørup havde han jo klaget sin nød over, at indtægten fra præsteembedet var så ringe, at det ikke kunne lade sig gøre.

Så i november måned 1815 i sit ægteskab med Anna indskyder Holst penge.

Naar Sundheds Attest foreskaffes kan han antages paa sædvanlig Maade i Henseende til Indskudets Berigning for Mand over 60 Aar.

Sognepræst Holst til Emmerlev - Ribe Stift anmelder og indsender et Indskud af 320 ...til Pensions Forsikring for hans tilkomne Kone. Sundheds Attest følger ikke og Manden er 66 Aar gammel.

Hans tilkomne kone må være Jeng, for Anna er død i marts måned.

Men det ser ud til, at Holst alligevel må anskaffe en sundhedsattest.

Nov. 1815	
66	12
121	24
187	36
258	48
329	60
400	72
471	84
542	96
613	108
684	120
755	132
826	144
897	156
968	168
1039	180
1110	192
1181	204
1252	216
1323	228
1394	240
1465	252
1536	264
1607	276
1678	288
1749	300
1820	312
1891	324
1962	336
2033	348
2104	360
2175	372
2246	384
2317	396
2388	408
2459	420
2530	432
2601	444
2672	456
2743	468
2814	480
2885	492
2956	504
3027	516
3098	528
3169	540
3240	552
3311	564
3382	576
3453	588
3524	600
3595	612
3666	624
3737	636
3808	648
3879	660
3950	672
4021	684
4092	696
4163	708
4234	720
4305	732
4376	744
4447	756
4518	768
4589	780
4660	792
4731	804
4802	816
4873	828
4944	840
5015	852
5086	864
5157	876
5228	888
5299	900
5370	912
5441	924
5512	936
5583	948
5654	960
5725	972
5796	984
5867	996
5938	1008
6009	1020
6080	1032
6151	1044
6222	1056
6293	1068
6364	1080
6435	1092
6506	1104
6577	1116
6648	1128
6719	1140
6790	1152
6861	1164
6932	1176
7003	1188
7074	1200
7145	1212
7216	1224
7287	1236
7358	1248
7429	1260
7500	1272
7571	1284
7642	1296
7713	1308
7784	1320
7855	1332
7926	1344
7997	1356
8068	1368
8139	1380
8210	1392
8281	1404
8352	1416
8423	1428
8494	1440
8565	1452
8636	1464
8707	1476
8778	1488
8849	1500
8920	1512
8991	1524
9062	1536
9133	1548
9204	1560
9275	1572
9346	1584
9417	1596
9488	1608
9559	1620
9630	1632
9701	1644
9772	1656
9843	1668
9914	1680
9985	1692
10056	1704
10127	1716
10198	1728
10269	1740
10340	1752
10411	1764
10482	1776
10553	1788
10624	1800
10695	1812
10766	1824
10837	1836
10908	1848
10979	1860
11050	1872
11121	1884
11192	1896
11263	1908
11334	1920
11405	1932
11476	1944
11547	1956
11618	1968
11689	1980
11760	1992
11831	2004
11902	2016
11973	2028
12044	2040
12115	2052
12186	2064
12257	2076
12328	2088
12399	2100
12470	2112
12541	2124
12612	2136
12683	2148
12754	2160
12825	2172
12896	2184
12967	2196
13038	2208
13109	2220
13180	2232
13251	2244
13322	2256
13393	2268
13464	2280
13535	2292
13606	2304
13677	2316
13748	2328
13819	2340
13890	2352
13961	2364
14032	2376
14103	2388
14174	2400
14245	2412
14316	2424
14387	2436
14458	2448
14529	2460
14600	2472
14671	2484
14742	2496
14813	2508
14884	2520
14955	2532
15026	2544
15097	2556
15168	2568
15239	2580
15310	2592
15381	2604
15452	2616
15523	2628
15594	2640
15665	2652
15736	2664
15807	2676
15878	2688
15949	2700
16020	2712
16091	2724
16162	2736
16233	2748
16304	2760
16375	2772
16446	2784
16517	2796
16588	2808
16659	2820
16730	2832
16801	2844
16872	2856
16943	2868
17014	2880
17085	2892
17156	2904
17227	2916
17298	2928
17369	2940
17440	2952
17511	2964
17582	2976
17653	2988
17724	3000
17795	3012
17866	3024
17937	3036
18008	3048
18079	3060
18150	3072
18221	3084
18292	3096
18363	3108
18434	3120
18505	3132
18576	3144
18647	3156
18718	3168
18789	3180
18860	3192
18931	3204
19002	3216
19073	3228
19144	3240
19215	3252
19286	3264
19357	3276
19428	3288
19499	3300
19570	3312
19641	3324
19712	3336
19783	3348
19854	3360
19925	3372
20000	3384

Pensionsforsikringsselskab for statens embedsmænd -
Pensionsregnskab 1815-1821.
1.tekst: Naar Sundheds Attest foreskaffe kan han antages paa sædvanlig Maade i Henseende til Indskudets Berigning for Mand over 60 Aar.
2.tekst: Sognepræst Holst til Emmerlev, Ribe Stift anmelder og indsender et Indskud af 320 ...til Pensions Forsikring for hans tilkomne Kone. Sundheds Attest følger ikke og Manden er 66 Aar gammel.
Hans tilkomne kone må være Jeng, for Anna er død i marts måned.
Men det ser ud til, at Holst alligevel må anskaffe en sundhedsattest.

Helbredserklæring på
Stemplet papir
1821
Ebbesen

Acht Reichsbankschilling
Wird mit der Hälfte mehr bezahlt

*At Reqvirenten Herr Pastor Johannes Holst
I Emmerlev Sogn, hverken er syg elle sengelig-
Gende og med ingen dødelig morbo chronico? Som Svindsot, Wattersoer,
Blodspytten og deslige, eller anden Scaghed, som lade hans tidlige Død
befrygte, for nærværende Tid efter Anseende er behæftet, og heller ei det sidste
forløbne Aar har udstaaet nogen Sygdom der have efterladt sig tjentlige Følger
til hans Leve Tid, muelige Forkortelse, men at han, saavidt sig lade til syne,
efter hans Alder befinder sig ved fuldkommen gode Sinds og Legems Kræfter, og
er i stand til vedbørligen at besørge sine sædvanlige Forretninger. Dette
Bekræftes unden Embeds Eed af*

*Tondern, d. 20de July 1821
Chirurg*

Hinrich Christ. Hess distr.

Læge

Reqvirentens hidintil værende

L:S:

*Vi undertegnede bevidner, at vi kiender Reqvirenten
Og at hverken? Den etterstaaende Chirurges eller vi
Ere i nær Slægt eller Svogerskab med ham, samt
At vi ikke anderledes vide, end at hvad han har
Etterskrevet, sig saaledes rigtig forholder
Dahler Præstegaard
Den 22de Juli 1821*

*G.Wedel ?
Sognepræst for Dahler Men
Reqvirentens Siæle Sørger
L:S:*

*Hans Winter
Mikkel Høyning*

*At det er udgiverens Egenhandigen Underskrift og at mig intet er Bekiendt som
Kunde Svække indholdens Troværdighed Attesteres.*

Sign xx Lund

P.M.

Dersom Deres Velærværdighed vil tillade mig det, ønskede jeg giærne at prædike i Emmerlef Kirke førstkommende Søndag d. 10de Juni. I denne Menighed er jeg født, i Emmerlef Kirke er jeg døbt, på Kirkegården ligger mine Forældre begravne. Nu er jeg en gammel, og Gud ved, om jeg nogensinde kommer mer i min Fædreegn. Det er derfor Trang for mit hjærte, i denne Fædre Kirke at udtale mine Følelser. Jeg tør derfor håbe, at Deres Velærværdighed vil tillade mig på Søndag at prædike, og hvad der ellers måtte være af Forretninger vil jeg tillige med Fornøjelse påtage mig. Når begynder Tjenesten ?

Med Højagtelse

Deres Velærværdigheds

Ærbødige

P.O.Boisen

Højer, d. 28de Maj 1823

Biskop over Lolland og Falster

Præstegården

En Præstegaard skal gemme sig som noget, der er værd at søge efter, den skal være lav, fordi dens Herre skal være ydmyg og sagtmødig; den skal være rummelig, fordi den erre aldrig maa sige: "Der er ikke Rum mere"., den skal være hyggelig, at de der træder ind i den, kan læse de Ord: " Hvor Herrens Aand er, der er Orden". Dens Døre skal være lave, at de fattige ikke skal skræmmes og dens Porte skal staa aabne ved Nat og ved Dag, at de v ejfarende som er blevet trætte paa Livets Vej, kan finde Herberge og Hvile. En saadan Præstegaard er til Velsignelse for høje og for ringe, forde den er saaledes indrettet, at den ingen af dem støder tilbage; de læser alle over Porten: "Træder inden for! Haabet er derinde". citat - En gammel Feltpræst.

Sådan var måske Emmerlev præstegård. Præstegården lå i den kongerigske del af sognet. Den var firelænget, med stråtag. Hårdværkerne havde naturligvis fulgt tidens byggeskik og opført gården efter typisk vestslesvigsk byggeskik i røde brændte sten – måske med bindingsværk - og med murede kviste i taget over indgangsdøren.

Ved genopbygningen efter stormfloden i 1634 i de nordfrisiske kystegne var byggeskikken begyndt at forandre sig i 1700-årene, og den nye teknik trængte frem langs den slesvigske vestkyst. I det skovløse Vestslesvig måtte det fornødne bygningstømmer skaffes langvejs fra og betales i dyre domme. Tømmermanglen bevirkede, at man begyndte at bygge huse i brændte lersten.

En firelænget gård efter Vestslesvig byggeskik – måske en præstegård:

Her finder man indgangen til stuehuset på gårdens yderside, og de fleste vinduer vender udefter, ikke ind mod gårdspladsen.

Møddingen er anbragt uden for gården, og køerne skal ikke først over gårdspladsen,

når de skal lukkes ud. Her har gårdspladsen altså ikke de samme funktioner som i det øvrige land, og den kan derfor i Vestslesvig være skrumpet ind til en åbning på kun nogle få meters længde og bredde mellem længerne.

Præsten var jordbruger som alle embedsmænd i gammel tid. Gårdens areal var ca. 62 tdr. land ager og 21 tdr. land eng med hartkorn $10\frac{3}{4}$ tdr.

Besætningen bestod iflg. skiftet af 3 rømplinger (ung heste), 4 køer, 4 kalve, 1 gris, 8 får og lam.

I laden opbevares der byg, havre og rug samt gl. vogntøj, der nok var præstens transportmiddel.

Holst havde, foruden de 500 rdl. som embedet gav, også indtægter fra sognets folk som for størstedelen bestod af jordens produkter, samt tiende af korn og dyr.

Siden kristendommens indførelse havde befolkningen betalt kirkeskat eller tiende, hvilket betyder, at 10% af den enkelte families indtægtsgrundlag skulle afleveres.

Tiendeafgiften opdeltes i 3 dele: præste-, konge- og kirketiende. For kornets vedkommende opkrævedes den ” i kærven ”, dvs. ude på marken, efter høst, men før indkørslen. Tiendetageren kom så og tog hver tiende bundt.

Kvægtienden var en fast afgift for hvert dyr, der skulle være leveret in natura, og ved en forordning af 8.januar 1810 blev det bestemt, at korntienden af enhver tiendeyder skulle kunne fordres omsat til en fast årlig afgift.

Vedligeholdelsen af præstegården stod Holst ikke for, da både den og kirken hørte under Grevskabet Schackenborg.

Det var ellers almindeligt, at sognet ejede præstegård og kirke, og at sognet sørgede for, at præsten fik tag over hovedet men at han selv måtte sørge for udhusene til sine dyr og landbruget. Her under enevælden havde man forsøgt at få præsterne til at overtage hele præstegården. Der var således forskellige regler. 1823 klager nogle præster til kongen over, at de præster i Danmark og Hertugdømmerne, som kun får udbetalt 500 daler, var helt fritaget for alle reparationer.

Hvornår præstegården var bygget er uvist, men da den nedrives i 1865 havde den jo i en del år været kassabel. Måske var den opført sidst eller først i 16-1700-tallet.

Hvordan boede sognepræsten og hans familie – uddrag af skiftet vedr. Holsts død.

Der var en storstue, en dagligstue og en sommer- stue. Vi finder også et sovekammer og et sengekammer; samt køkken, vaskehus og et rullekammer. Men intet rum benævnes som præstens studererkammer.

Der drikkes både te og kaffe i præstegården - begge dele var først kommet til Danmark i 1700-tallet. Der var en temaskine, 7 tepotter og 1 tepotte i sølv, 22 tekopper, et teserveringsæt – kan det mon være noget sat sammen på en bakke eller en tesi på en holder - samt 4 tekedler. I huset var der ikke mindre end 3 teborde.

Man havde også 1 stor kaffemølle og 3 kaffekander – men ingen kaffekopper nævnes

ved optællingen. Derimod var der en del sølvtøj – hele 26 spiseskeer, 1 sølv sukkerkop m. teske, 2 par skospænder m.m.

Der var 22 tallerkener og 2 dusin (24 stk.) vinglas. Så præstegården har nok haft stort gæstebud, hvad sikkert også var skik og brug

Hvordan var så indboet? I storstuen var der ikke mindre end 6 borde af forskellig slags og 6 stole. I dagligstuen og sommerstuen stod der bl.a. lænestole.

Mon ikke præstegården var et præsentabelt hjem?

I dette skifte nævnes ingen gangklæder – hvad man ellers plejer at nævne.

Ved siden af sin præstegerning havde min 3xtipoldefar åbenbart en udlånsforretning, hvor der var en del udestående ved hans død – se skiftet.

Præst og kirke

Præsten var en agtet mand i sognet. Når han i 1700-tallet viste sig offentligt, gik han altid med kjole og med paryk. Som teologisk kandidat fra Københavns Universitet var han en lærd mand i et samfund, hvor læse- og skrivefærdigheden ikke var almindelig udbredt. Man tiltalte ham derfor ikke med et du, men sagde Eder eller I, ligesom man satte er hr. foran hans navn. I hverdagen levede han dog en tilværelse, der lignede bøndernes.

Ikke kun som sjælesørger, men også som administrator var præsten en vigtig person. De kirkelige handlinger skulle indskrives i sognets kirkebøger. Når tjenestefolk skulle rejse udensogns, skulle de foruden tilladelse fra deres herskab henvende sig hos præsten, som skulle skrive vidnesbyrd i deres skudsmålsbog.

Til højtid og fest hørte også præst og kirke. Til livets højdepunkter var der knyttet bestemte kirkelige handlinger. Til fødslen hørte således dåben, som skulle ske inden 1 uge, med mindre hjemmedåb blev nødvendig

I 1736 havde man indført konfirmationen som et synligt udtryk for pietismens indflydelse i Danmark. Konfirmanderne skulle overhøres i bibelhistorien, hvilket forudsatte, at man kunne læse. Først derefter kunne man gå til alters og modtage nadveren. Ingen kunne opnå rejsetilladelse eller gifte sig uden at have været til alters.

Indtil 1799 var trolovelsen en officiel, juridisk forpligtende handling, og børn af trolovede, men endnu ikke gifte, regnedes da også for ægtefødte. Inden selve vielsen fandt sted i kirken, skulle der lyses 3 gange.

Når døden indtrådte, stod liget gerne nogle dage i den fine stue, indtil begravelsen fandt sted på kirkegården i indviet jord.

Foruden disse højtidsstunder mødte lokalbefolkningen deres præst ved søndagsgudstjenesten. Man mødtes her i fællesskab omkring salmesang og prædiken. Men gudstjenesten havde også en verdslig social funktion: Det var fra prædikestolen,

de sidste nyheder fra regeringen i København blev oplæst, og da man skulle gennemføre de første folketællinger, skete det netop ved præstens medvirken. Både før og efter kirketid fik folk i sognet lejlighed til at hilse på hinanden og udveksle nyheder, synspunkter og sladder.

Mange af årets fester var knyttet til vigtige begivenheder i landbrugsarbejdet, hertil kom så de religiøse højtider og helligdage.

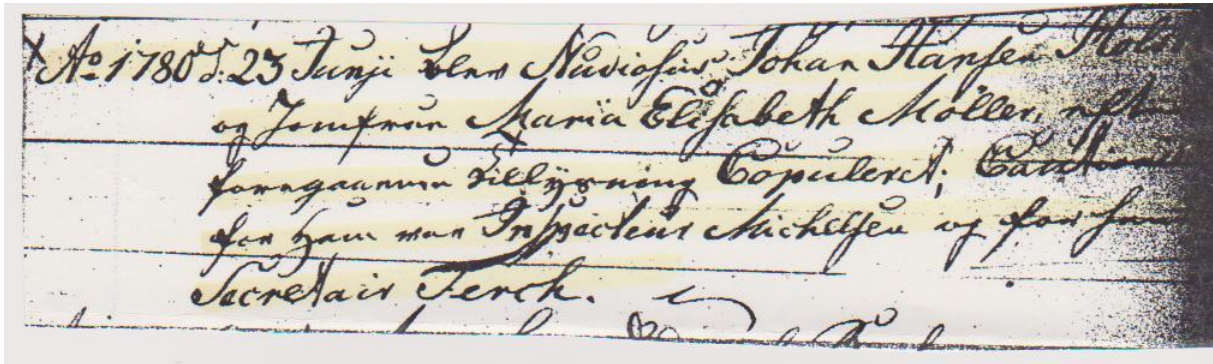

Johannes Holst og hans tre hustruer

Holst gifter sig 1. gang i 1780 med den ca. 24 årige Maria Elisabeth Müller

Vielsen foregår på "Pesthuset og St. Hans Hospital" copulerede (forenet i ægteskab).

I registeret står nr. 263:

1780 d. 23. Juni blev Studiosus **Johan Hansen Holst** og Jomfru **Maria Elisabeth Møller**, efter forudgaaende Tillysning Copuleret.

Cautionist for ham var Inspecteur **Michelsen** og for hende Secretair **Ferch**.

Ingen ses at være medlem af familien.

Hun var født ca. 1756 - sikkert i København, men det har ikke været muligt at finde hendes dåb og oprindelse.

Hun dør i Emmerlev og begravnes den 12. juli 1800 – ca. 44 år gammel.

Faderen: Zacarias Müller - hun nævnes ved et af børnenes dåb som en Zacariasdatter.

Moderen: Carolina Sophia Müller født ca. 1725 – vides ikke hvor.

Hun dør i Emmerlev præstegård og begravnes den 19. juli 1799

Underligt er det, at tænke på, at hun var mor til efterslægten og så findes der, så få oplysninger om hende.

I ægteskabet var der 9 børn:

Hans Christian

Marie Elisabeth

Johan Marcus

Hansine Dorthea

Carl Frederich

Johanna

Hansine Dorothea

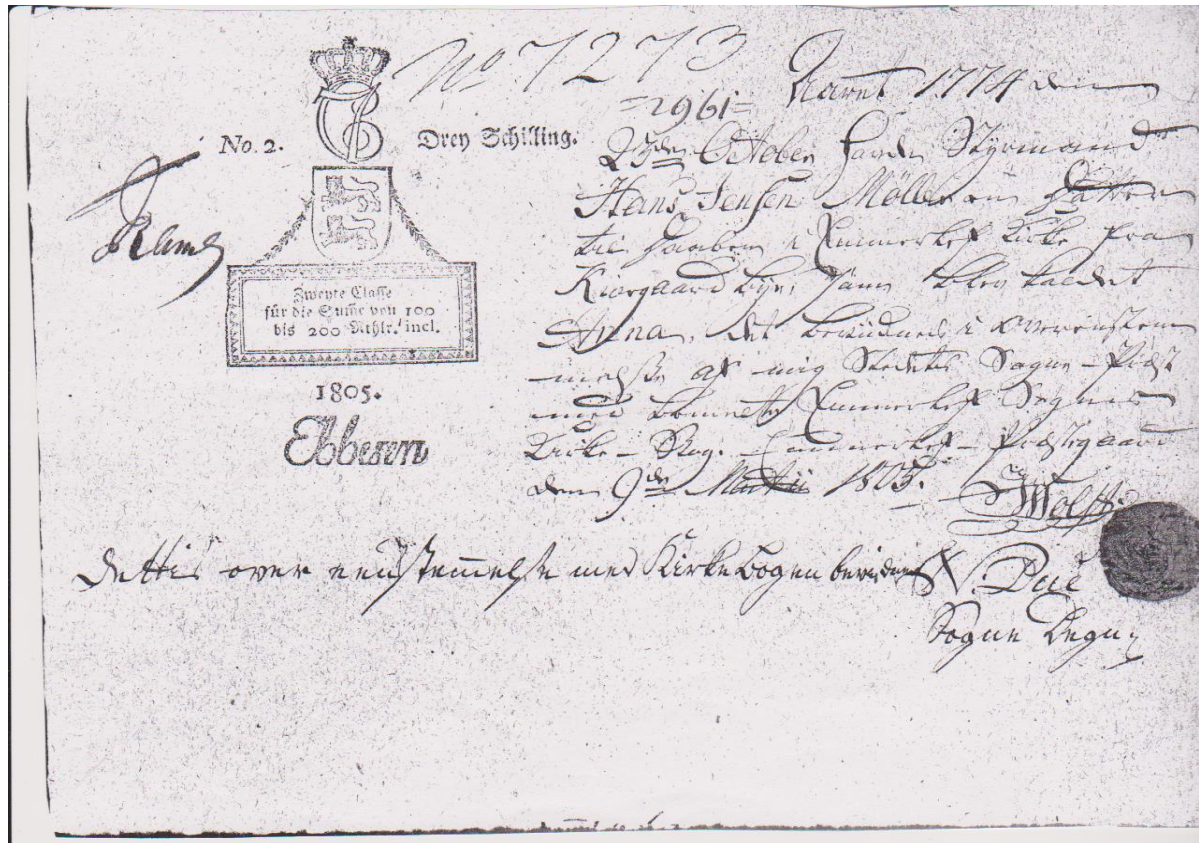
Christian Conrad

Clausine Elisabeth

Holst gifter sig 2. gang i 1805 - med den 31.årige Anna Hansdatter

Hun var født den 23. oktober 1774 i Kærgård, Emmerlev sogn.

Hun dør i Emmerlev præstegård den 10. marts 1821 og begravnes den 17. marts
– 47 år gammel.

Dette bevidnes således:

Aaret 1774 23. October havde styrmand Hans Jensen Møller sin datter til Daaben i Emmerlev kirke fra Kiersgaard Bye, som blev kaldet Anna.

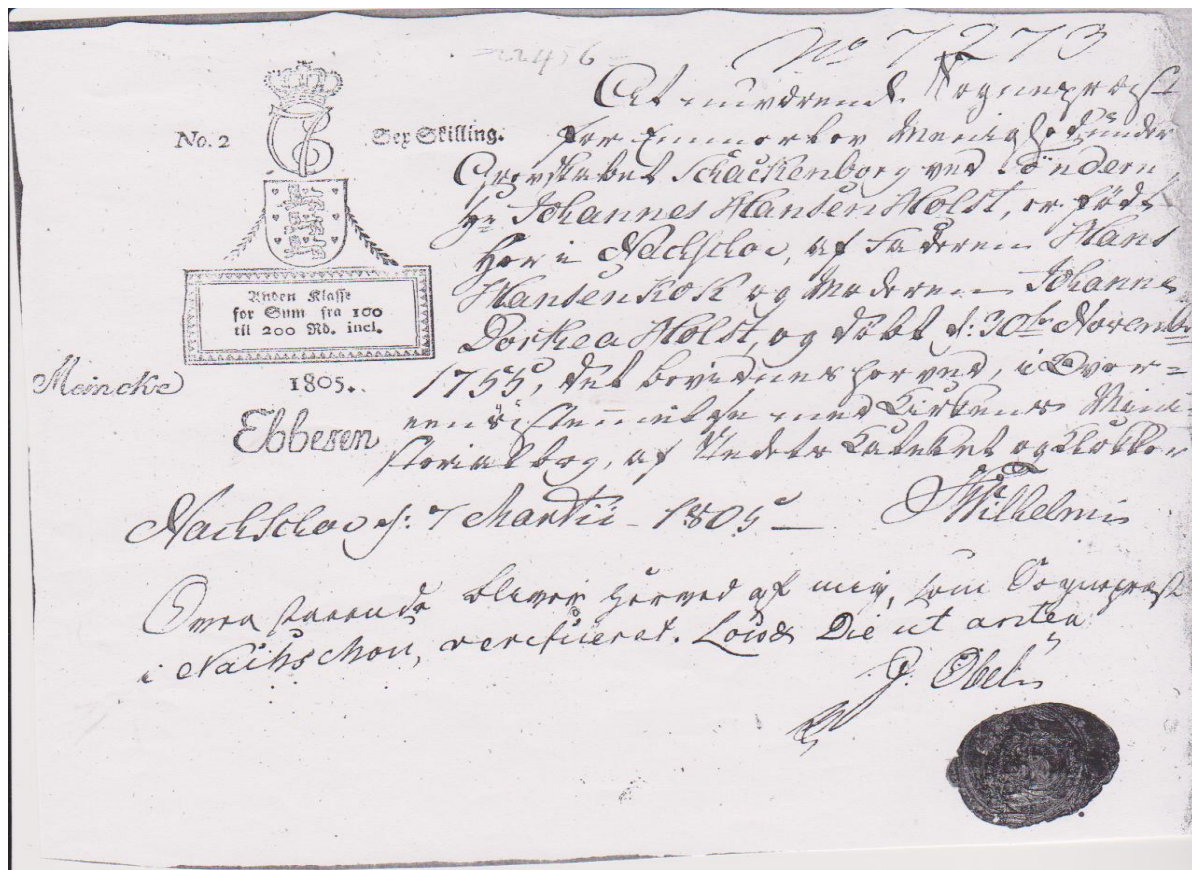
Det bevidnes i Overrenstemmelse af mig stedets sogne-præst ved bemeldte Emmerlev Sogns kirke bog.

Emmerlev Præstegaard den 9. Martii 1805

Dette over ensstemmelse med kirkebogen bevidnes.

N.Due – sognedegn.

At nuværende sognepræst for Emmerlev sogn menighed under Grevskabet Schackenborg ved Tønder hr. Johannes Hansen Holst er født her i Nakskov af faderen Hans Hansen Kok og moderen Johanne Dorthea Holst og døbt 30.novb. 1755

Det bevidnes her ved i oversensstemmelse med kirkens ministerialbog og stedets kateket og klokke.

Nakskov af 7. martii 1805

? Wilhelms

Ovenstående bliver af herved af mig som sognepræst i Nakskov verificeret - derefter 4 latinske ulæselige ord.

G.Obel

Før ægteskabet kunne indgås måtte man indhente disse bekræftelser så tilladelse kunne gives.

Møgeltønders Birks skifteprotokol 1820-40 s.10 (M 6430-31) – se bilag

Der er ingen vielser indført i Emmerlev kirkebog 1728-1814.

De 12.maj 1819 står hun fadder, da Holsts barnebarn Johanne Jefsdatte - min tipoldemor - bliver døbt.

Afskrift vedr. Anna Holst, født Møllers dødsfald 1821 i Emmerlev præstegård.

1821, den 10. Marts anmeldte at Pastor Holsts Kone i Emmerlef ved Døden af afgangen, navnlig Anna Holst, født Møller og procedureret Testamente som ansøges konfirmeret.

Vi Frederik den Sjette af Guds Naade Konge til Danmark & De venders og Gothers Hertug til Slesvig, Holsten, Storman, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg. Gjør vitterlig: AT eftersom for Os allernaadigst er bleven anbigt og begient. Vor allernaadigste Konfirmation paa det at Anna Holst, født Møller i Emmerlef Præstegaard under Grevskabet Schackenborg i Vort Land Nørre Jylland, Ribe Amt under 5. Januar 1821 oprettede og herved in originale heftede Testamente hvoraf er indleveret en ligelydende verificeret Genpart, saa ville Vi i Hendeende fornævnte afgangne Anna Holst, født Møller som ingen Børn eller Livsarvinger måtte efterlade

dete Tastamende i alle Ord. Clausuler og Puncter saaledes som det her findes i allernaadigste her konfirmeret og stadfestet ligesom Vi og herved konfirmeret og stadfester samme, dog 6 rl? 10 mk Penge samt al anden Os tilkommede ved Arvefalds Rettighed alla Maader uforkrænket. Forbydende alle og enhver imod det som Foreskrevet staaer hinder at gjøre . - Givet i Vort Kongl. Residensstad Kiøbenhavn, den 12. Marts 1821.

Under Vort Kongelige Seigl (L.S.)

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling

sign. Kaas Cold Monrad Ørsted La Aagesen
Hansen Sørensen Hammerich

Konfirmation paa Testamente opfatter af afgangne Anna Holst, født Møller i Emmerlef Præstegd. under Grevskabet Schackenborg. Ribe Amt i Vort Land Nørre Jylland.

N:6 Fr. VI 1821 Een Rigsbankdaler 12 Sld. Sølv betales med 2 Deel - N? 539 Anden Klasse for den Sum fra 500 til 1000 rbd. Sølv inclusiv.

Vedstaar og Vitterligiør jeg undertegnede Anna Holst, født Møller for mig og mine Arvinger, at jeg ved min sunde fornuft og villie med Overlæg have besluttet som hans Kongl. Majestæt allerunderdanigst Stadfæstelse, at min elskelige Mand Johannes Holst Sognepræst for Emmeref Menighed Under Grevskabet Schackenborg, Ribe Amt eller hans Børn af første Ægteskab, skal være mine eneste universal Arvinger, da jeg ei fik Livsarvinger efterk .....

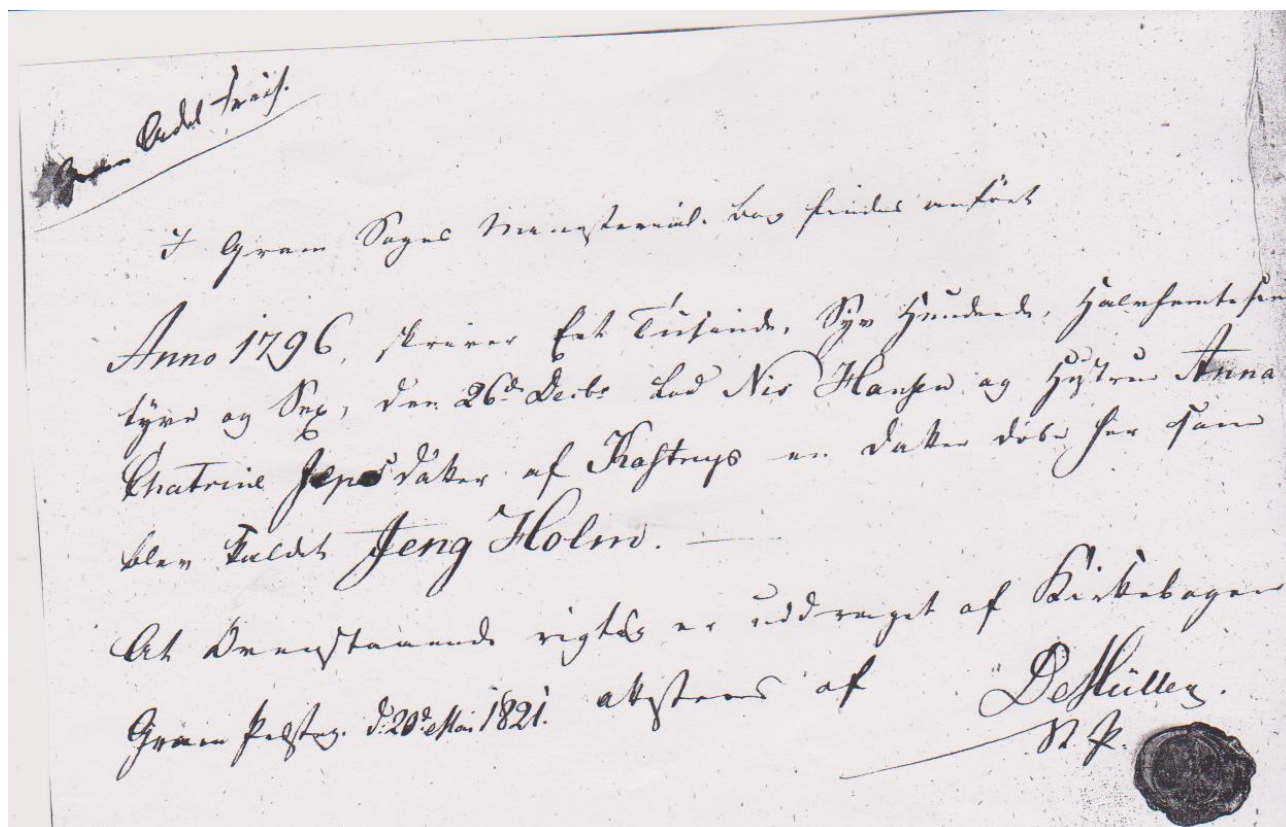

Holst gifter sig 3. gang i 1821 – med den 24½ årige Jeng Holm.

Hun er dbt. den 26.december 1796 i Kastrup, Gram sogn

Hun døde den 22.maj 1835 i Sønder Sejerslev

Blot 3 måneder efter Annas død finder vielsen sted – og der indhentes dokumentation for bruden.

Anno 1796 – skriver ét tusinde syv hundrede halvfemstyre og sex,
Den 26. decbr. Lod Nis Hansen og hustru Anne Cathrine Jepsdatter af Kastrup
en datter døbe her som blev kaldet Jeng Holm.

At overstaaende rigtig er uddraget af kirkeborgn

Gram præsteg. D. 20.mai 1821

Attesteres af D.Müller s.g.

I Gram sogns ministerialbog findes anført

Vielsen indføres i kirkebogen – Copulerede:

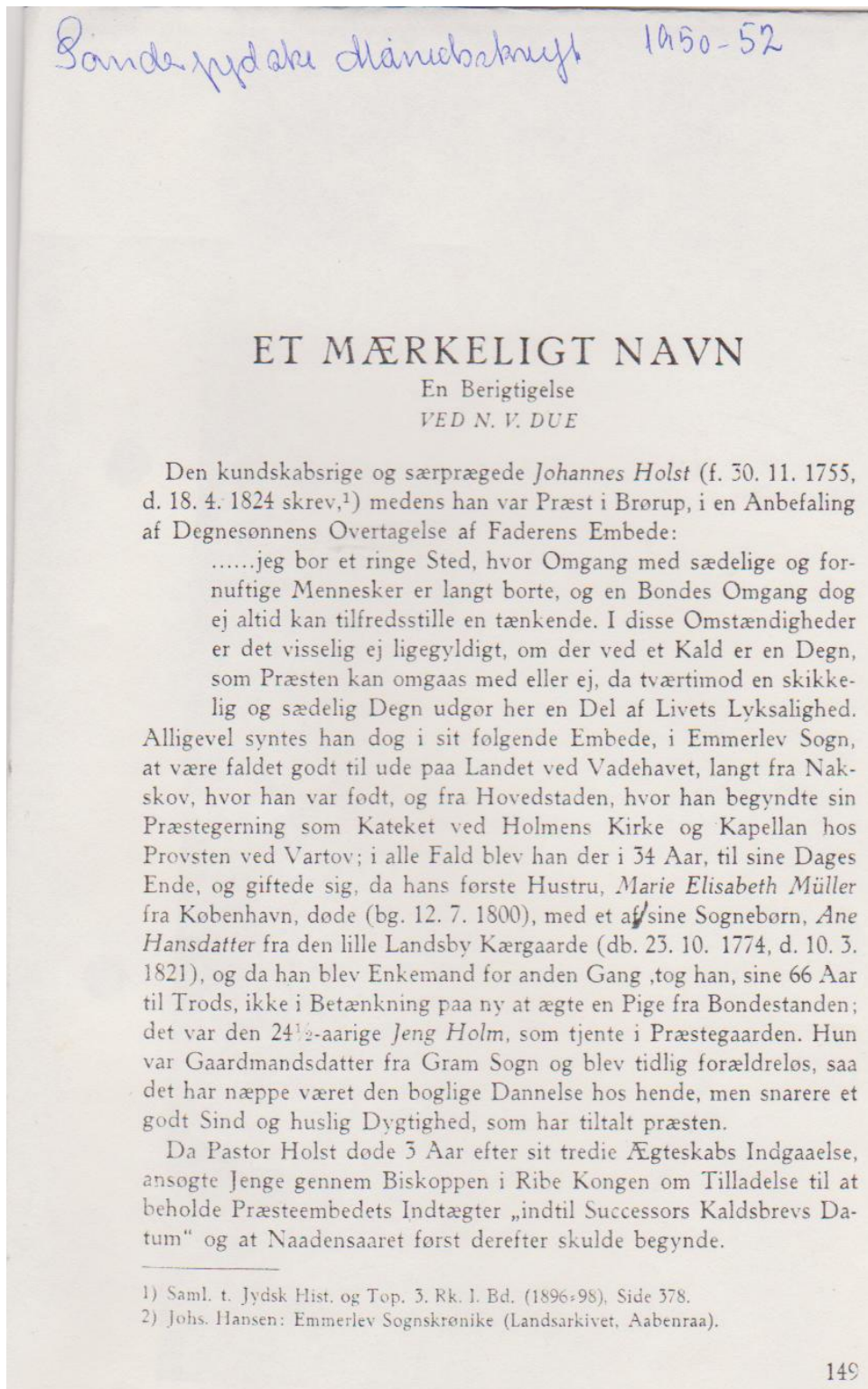
1821 den 22. juni sognepræst Johannes Holst og tjenestepige Jeng Hansen Holm
i Emmerlev præstegård.

Hun står i okt.1822 fadder, da Holsts barnebarn bliver døbt Jeng, efter hende.

Hun overlever Holst, der dør efter blot 3 års ægteskab.

Der var ingen børn i ægteskabet.

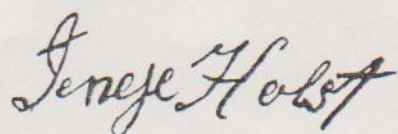
Enken gifter sig med degnen Søren Nielsen Due

Kopi fra Sønderjysk Månedsskrift 1950-52

I Ansøgningen forekommer hendes Navn kun i Underskriften, og som hosstaaende Facsimile³⁾

viser, var hendes Skrivefærdighed saa ringe og hendes Benovelse ved at skulle skrive under paa en Skrivelse til Kongen saa stor, at for dem, der ikke vidste, hvad hun hed, var det meget vanskeligt at læse Navnet. Amtsprovsten og Biskoppen, som tjenstlig skulde udtale sig, undgik omhyggelig at nævne det; den første bruger Udtrykket: Supplicandtinden; den anden skriver blot: Anbefales allerunderdanigst. Men i Kancelliet i København har man ikke ment at kunne komme uden om Forsøget, og da den sønderjydske Form for *Inge* næppe har været det bekendt, blev Resultatet af Tydningen:

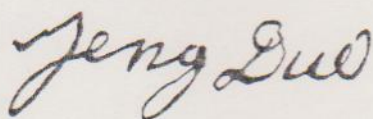
Jenese,

og under det Navn gik Bevillingen tilbage den Vej, Ansøgningen var kommet.⁴⁾

Men i Hovedstaden stod nu i Akterne det forvanskede Navn paa Johannes Holst's tredie Hustru.

Da han i sin Københavns tid havde udgivet „Hellige Taler over forskellige Texter“ (1784) og „Afskedsprædiken holden for Wartow Menighed“ (1787), blev hans Biografi anført i Thomas Hansen Erslevs „Almindeligt Forfatter-Lexicon“, I Bind, Side 689, med tilhørende Supplement, Side 840, og i det er hans første Hustru nævnt rigtigt, den tredie ved sit Kancellinavn og den anden slet ikke. — Disse Oplysninger gaar igen i Wiberg's Præstehistorie I, 316, og i Arends Gejstligheden i Slesvig og Holsten I, 361, dog er i disse *Jenese* blevet opfattet som et Efternavn; — det var faktisk ogsaa et mærkeligt Navn.

At Jeng kunde skrive sit Fornavn tydeligere, om end ikke rutineret, viser hendes Underskrift 8 Aar senere, da hun efter sin anden Mands Død⁵⁾ fæstede et Hus under Trøjborg:⁶⁾

3) Indlæg til Danske Kancellis I. Rep. Reg. for 1824, Nu 1091 (Rigsarkivet).

4) Ribe Sønder Amtsprovstis Kirke- og Skolesager No. 143 (1814) (Landsark. Aabenraa)

5) Sdrj. Maanedsskrift 1942, Nr. 10, Side 189.

6) Emmerlev Fæstebreve, Trøjborg 1832 (Landsark. Aabenraa).

Der kan læses mere om hende i "En Due-række" af N.V.Due

Emmerlev Sogn

Emmerlev sogn ligger ved Vadehavet i det gamle Lø, Højer og Tønder Herreder, på den sydlige del af den store Hjørpsted Bakkeø i området, som før kaldtes Nordslesvig.

Landskabet omkring Emmerlev er fladt med vide udsigter. Træbeplantning og læhegn er sparsomme, og det, der er, bøjer sig mod øst og er hærget af vestenvinden.

I sognet ligger byerne Emmerlev by, Vester Gammelby, Nørre Sejerslev og Sønder Sejerslev, Kærgaard, Hemme og Vrågaard.

Syd for Emmerlev sogn ligger marsken.

De nærmestliggende marskarealer, kaldet koge, er Højer kog, som er et gammelt havdige fra 1556, og Gl. Frederikskog som stammer fra 1692. Ny Frederikskog blev først til i 1861.

En kog er det stykke land, som indvindes fra havet ved hjælp af nye diger.

Digerne skulle forhindre stormfloden i ødelæggelser, men store skader er der sket gennem årene. Mange af disse har været katastrofale.

Alene i tiden 1700-1800 var der 28 stormfloder.

Stormfloder finder oftest sted i vintermånederne. Når det er storm og pålandsvind gennem længere tid, opstår der stormflod. Ofte kommer vandet som en flodbølge og med en pludselighed, der før de store havdigers tid kunne betyde dødelig fare for fæ og mennesker.

I Holsts tid som præst i Emmerlev var der fire år i træk 1791, 1792, 1793 og 1794, betydelige stormfloder. Værst gik det dog ud over den sydligere del, Ejdersted.

Der er ingen beretninger fundet fra den tid, som fortæller om stormfloders ødelæggelse i Emmerlev sogn. Beliggenheden på bakkeøen må jo også have været en fordel.

Geest er det af landskabet, som hæver sig over det helt flade marskland

I gammel tid var bebyggelser næsten altid placeret på geesten.

Det berettes, at sognet var aldeles blottet for skov, og at det vestlige fald mod havet var temmelig brat. Den vestlige del af byen kaldtes på denne tid Kleve el. Klov.

(Emmerlev Klev ud mod Vadehavet, der på sit højeste sted er 12 m høj.)

Indtil 1864 var der nogle områder på Slesvigs vestkyst, de kongerigske enklaver samt byen Ribe selv, der tilhørte Ribe Stift og dermed kongeriget, selv om de var omsluttet af hertugdømmet.

Emmerlev sogn var opdelt i den slesvigske og kongerigske del.

Den kongerigske del, hørte under Schackenborg og Trøjborg, som hører under Ribe Amt, Lø Herred, Møgeltønder og Ballum Birkers Jurisdiction.

Den slesvigske, der for en del udgør Kogsbøl kommune og hører under Tønderhus under Højer Herreders Jurisdiction.

I den slesvigske Deel: af Byerne Emmerlev (den vestlige del af byen kaldes Kleve el. Klov) Kroen, 9 Gaarde og 16 Huse. Sønder Sejerslev med Vraagaarde, 10 Gaarde og 49 Huse. Hemme med 3 Huse, Nyland med 3 Huse, Kjærsgaarde med Kogsbøl Vindmølle og 3 Gaarde og 3 Huse, hele Byerne Nørre-Sejerslev med Skole og Kro, 11 Gaarde 41 Huse og Vester Gammelby med 5 Gaarde og 8 Huse. Af større Gaarde Søndergaard og Kogsbøl Ladegaard. I alt 2 større Gaarde, 38 Gaarde og 123 Huse.

I den kongerigske Deel: af Byerne Emmerlev Kirken lidt nord for Byen, Skole, 16 Gaarde og 32 Huse. Sønder-Sejerslev med Præstegård, Skole og Vindmølle, 9 Gaarde og 10 Huse. Kjærsgaarde med 6 Gaarde og 10 Huse. Nyland Vindmølle og 3 Huse samt Hemme 3 Huse.

I alt præstegaarden, 31 Gaarde og 78 Huse.

Overfor kirken lå kroen – ”Højkro” fra ca. 1780.

Dette har gennem alle tider ændret sig. Ejendomme blev enten forladt eller brændte og nye ejendomme kom til.

Sognet er et landbrugsområde med næsten ingen skov. Huse og gårde ligger omkring en langstrakt landsbygade. De gamle bygninger med typisk vestslesvigsk byggeskik er alle opført i røde delvis hjemmbrændte sten, næsten alle med murede kviste i taget over indgangsdøren.

I Emmerlev var netop de dyrkningsområder, man havde brug for. Bebyggelsen var tillige med kornavlens væsentligt placeret på geesten (ufrugtbar, tør, høj) mens man i marsken havde græs til den kvægavl, som var hovederhvervet.

Foruden kvægavlens havde sognet en livlig søtrafik i form af skudehandel, der forbandt det sydlige Jylland og Slesvig med de nordtyske og hollandske kysthandelsbyer.

De fladbundede smækker (skibe) blev lastet og losset direkte ved stranden, hvor vogne ved ebбетid kunne køre langs skibssiden. De større smækker kunne laste 40-50 fedestude. Studene blev drevet ud og løftet om bord.

Da søfarten havde været på sit højeste, havde der været ca. 20 hjemskrevne skibe i Emmerlev sogn.

Søfarten og fiskeriet havde været en god alternativ næringsvej til landbruget ved Vadehavet, hvor katastrofer som sandflugt og oversvømmelser ofte ødelagde afgrøderne.

Studefedning og eksport af kvæg sydpå var skabt på baggrund af de gode græsningsarealer i marsken. Penge tjent ved investering i skudehandelen kunne geninvesteres. Skipperne hjembragte fra Holland alle mulige slags varer, bl.a. tøjvarer, der kan læses om en Camisol, hjembragt til en velhavende bonde – *han var min tip-tip-tip-tipoldefar Jef Tygesen.*

Camisol, (fr. *camisole*, afledt af fr. dial. *camise* 'skjorte', jf. fr. *chemise*), kort under- eller nattrøje, brugt af begge køn i 1700-t.

Camisol: var også nogle steder i det slesvigske, ordet for en langskødet vest eller enradede frakker. Kilde: R.Mejborg: Om bygningsskikke i Slesvig. Også krydderier, vin og tobak med tilhørende kridtpiber og de velkendte vægfliser..

Hver tredje uge gik der transport af fede stude til Hamborg fra Emmerlev.

Men sejladsen skabte også fattigdom, fiskeriet var ikke altid uden problemer, med ringe fangst eller folk, der druknede. De mange notater i kirkebøgerne fortæller om søfolk som forliste med deres skibe og efterlod kone og børn, som så ofte var henvist til fattighjælp. Ofte måtte også familien eller enken sælge de magre stude, før vinteren kom, til de rige bønder, som kunne fede dem op.

Også unge sømænd satte livet til i kgl. Majestæts tjeneste. Det var udelukkende folk, som hørte under enklaverne eller den kongerigske del. I den hertugelige del kunne kongen ikke udskrive mandskab til flåden.

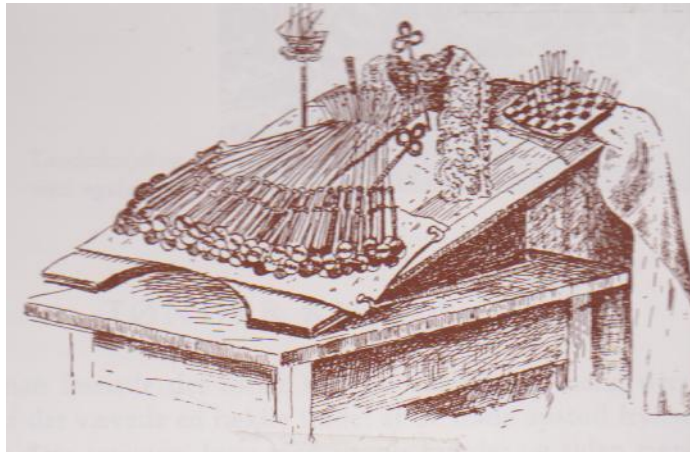
Der berettes om søfolk, som druknede eller døde i Holland, England, Spanien, Vestindien, Guinea og Østersølandene samt nogle på en Grønlandsfærd.

Ifølge folketællingen 1787 for de kongerigske dele af Emmerlev sogn var befolkningstallet 489, heraf var 4 skippere, 4 bysseskipper (skippere på sildefiskerifartøjer), 2 kongelige styrmænd, 4 styrmænd, 15 enroullerede matroser samt 16 almindelige matroser og 2 søfarende uden nærmere angivelse.

Skibsfarten aftog efterhånden og da Frankrig overtager magten over Holland ca. 1796 er det næsten slut, for på og fra Holland fandt den største skibsfart sted.

En anden industri var blomstret op i sognet. Det var knipleindustrien. De som ikke var beskæftiget ved landbruget kunne her finde arbejde. Sømandskonerne, enkerne og endda børn arbejdede som kniplepiger for kniplingskræmmere i Møgeltønder og Brede.

Der er beretninger om kniplepiger, der begyndte som små piger på 6 år og blev ved hele livet igennem, indtil synet svigtede, eller hænderne rystede for stærkt. Det fortælles, at det stillesiddende arbejde, hvor pigerne sad bøjedede over knipleskrinet, nedbrød deres helbred, gjorde dem "skrutryggede".

Lys til arbejdet var der ikke meget af, en glaskugle fyldt med vand blev hængt op i loftet så skæret fra stearinlyset kunne gå gennem glasset.

For de fleste var det hårdt arbejde for ussel løn. Pigerne var bundet til en bestemt kniplingskræmmer, der leverede mønster og tråd, men som forlangte at få samme vægt kniplinger som leveret tråd. Stemte vægten ikke, blev lønnen tilbageholdt. Men storhedstiden for knipleriet var for nedadgående i 1800-tallet, der blev afsætningsproblemer i takt med at moden ændrede sig og maskinfremstillede tekstiler vandt indpas.

I Emmerlev sogn er der fire huse, hvori der holdes skole. Hovedskolen lå i Sønder Sejerslev, Samtidig skulle hvert barn betale læreren 2 sk. om ugen. *Skolelæreren kunne således regne med en årlig indtægt i Emmerlev by på 36 rdl., i Nørre Sejerslev 26 rdl. og Kjærgård 16 rdl.*

Skolerne var ofte ringe besøgt, ikke fordi børnene havde lang vej til skole, men fordi folkene i byen ofte var nødsaget til at sende deres børn ud at tjene. Eller sønnerne tog til søs, så snart de havde alderen til det, og pigerne skulle tjene til føden ved at kniple.

*Sønder Sejerslev degnebolig og skole – den lave længe midt i billedet.
Billede efter gl. maleri af skolen*

Degnen i Emmerleff, Niels Nielsen Due – der gifter sig med præstens enke – har også *Pro officio* = på embeds vegne/indtjening bl.a. ved udlejet jord 40 rdlrs. indtægt årlig, $\frac{1}{2}$ gås af hver gårdmand som betales med 12 sk. Af Kådnere midtsommers rettigheder hver 2 sk.d. = 2rdlr. Højtidsoffer, som kun falder en gang om året, nemlig til jul, offer ved bryllupper, barnedåb, kirkegangskoner og for sang ved liig. Alt løber op til ca. 20 rdlr. Så hele hans indkomst bliver ca. 78 rdlr.

I Emmerlev sogn er der ingen skolehuse. Degnen, som er sognets skolelærer har 3 fag i sit eget hus som han bruger til skole og kan rumme 36 børn. Ligeledes gør degnen i Emmerlev by og kan rumme 30 børn.

I Nørre Sejerslev har man lejet sig ind i et hus med $2\frac{1}{2}$ fag til skolestue hvor der kan være 30 børn, og i Kærgård holder skolelæreren skole i eget hus, hvor han bruger 2 fag til skolestue til 16 børn. Citat omskrevet i nudansk.

Præsten i sognet indberetter til provsten om skoleforholdene i sognet.

Rækkerne af huse langs geestranden. Kirkestien op over geesten til kirken/kirkegården, og kirkens beliggenhed på det højeste punkt.

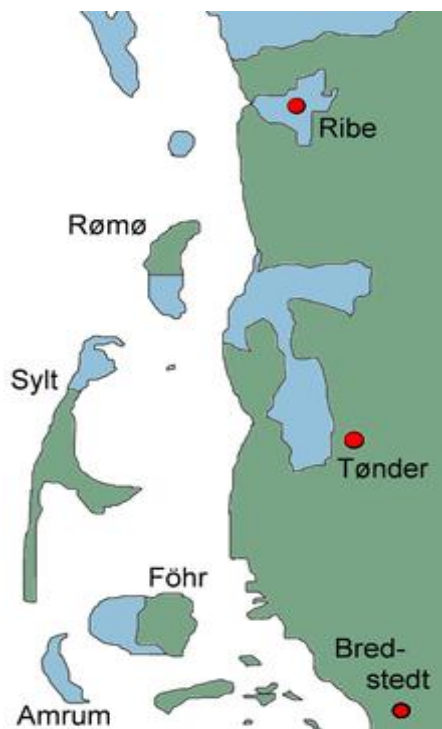
Landskab:

Emmerlev er sammen med Nr. og Sdr. Sejerslev et eksempel på, hvordan bebyggelsen følger kanten mellem græsnings- og pløjeland. Kirken, der ved sin isolerede beliggenhed også førhen tjente som sømærke, hænger ikke sammen med selve Emmerlev-bebyggelsen, men er placeret mellem bebyggelsesenhederne sammen med kroen. Dens placering er ganske speciel og noget, man ikke ser så ofte på egnen. Kirken er forbundet med landsbyen ved en gammel kirkesti. Området falder mod syd og sydvest ned mod de inddigede marskenge, mens det mod nord og nordøst er lidt højere. Alt i alt findes der nærmest ingen træer i Emmerlev, og fra vestenden af Emmerlevbebyggelsen har man en storlået udsigt over Vadehavet, der her på grund af den høje klint virker meget anderledes end resten af Vadehavskysten.

Kilde: Kulturarvstyrelsen

Kongerigske enklaver

De kongerigske enklaver markeret i blåt.

De **kongerigske enklaver** var nogle områder på Sydvest- og Sønderjyllands vestkyst, der hørte til Ribe Stift og dermed Kongeriget Danmark, selv om de lå som enklaver omgivet af Hertugdømmet Slesvig. Før krigen i 1864 bestod det danske monarki af kongeriget Danmark samt hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenburg. Alle fire områder hørte under den enevældige monark; men regeringen i København var delt i Danske Kancelli, der var ansvarlig for kongeriget samt finanserne, og Slesvig-Holstenske Kancelli, der stod for hertugdømmerne og udenrigspolitikken. Kongeriget og hertugdømmerne havde hver sin lovgivning og det officielle sprog var dansk i kongeriget og tysk i hertugdømmerne. I den nordlige og vestlige del af Slesvig var der imidlertid en række små områder, som hørte til kongeriget. De bestod dels af rester af de forhenværende nordfrisiske Udlande (Listland på Sild, Vesterland Fø, Amrum), dels af en række godser, dronning Margrete 1. opkøbte i middelalderen i sit forsøg på at samle riget (Trøjborg og Møgeltønderhus). Selv om disse enklaver lå inde i hertugdømmet Slesvig hørte de under Danske Kancelli og Ribe Amt, og de var underlagt dansk lov. Til de kongerigske enklaver hørte især områder i Frøs Herred, Hviding Herred samt Tønder, Højer og Lø Herred, men også øen Amrum, den vestlige del af Fø og Listland, den nordligste spids af Sild.

Enklaverne var meget forskellige i størrelse. I enkelte tilfælde kunne de omfatte et helt sogn. Det var f.eks. tilfældet med Ballum og Amrum. I andre tilfælde bestod en enklave af en enkelt eller ganske få gårde og huse.

Efter krigen i 1864 skete der en udveksling af områder, så de kongerigske enklaver blev overført til Slesvig og dermed til Preussens overherredømme. Til gengæld blev Ribe Herred, Nørre Tyrstrup Herred syd for Kolding og Ærø overført til Danmark.

Emmerlev Sognekronike

I 34 år fra 1790 til 1824 var Johannes Holst sognepræst ved Emmerlev kirke. Hans barnebarn skolelærer Johannes Hansen, som også var forfatter til Emmerlev sognekroniken, skriver i 1857 i bogen om bedstefaderen.

Pastor Holst skrev sine prædikener ord for ord så tætte, at tvende octe blank kunne fylde en time. Han døde 1. påskedag, men havde udarbejdet prædikener i forlag til henimod pinse.

Denne fine skrift kunne han både se at skrive og lære udenad ved lys.

Han var lille af vækst og af svagelig helbred, både med sin læge-og lovkyndighed kom han mange til hjælp.

Han lær en af sine sønner at læse det gamle testamente i grund-sproget.

Om endskjønt han intet arvede og ingen medgift fik med nogen af sine hustruer, lod tvende sønner studere og led svære tab ved pengeforordningen af 1813, så beløb hans dødsbo sig dog til rigelig 9000 rigsdaler netto.

Man indhegnede hans gravsted med et gitterværk, men dette har tiden for længst fortæret, en gravsten må ingen have tænkt på.

Skriveren heraf var i hans hus fra 4. juni 1816 til september 1824.

Skifter efter Johannes Holst

Sognepræst Johannes Holst afgår ved døden den 17.april 1824

Møgeltønder birk, Lø herred. 1820-40 nr. 2434 side 77

Achtum Emmerlef den 17.April 1824

Efter at det er anmeldt for Skifteretten af Sognepræsten fra Emmerlev Menighed Herr Johannes Holst ved døden ere afgangne og efterladt fraværende Børn og umyndige Arvinger, indfandt sig strax Stedets Skifteret med Vidner Sognefogden Johannes Clause Friis og Johan Friderich Holmberg for at tage boet under lovlig forsegling til videre lovlig behandling og var tilstede Enken Madame Holst som tilkendegav at den afdøde havde ingen Børn med hende, men derimod følgende børn af første Egteskab,

nemlig: - Søn Hr Pastor Holst til Drurup, Viborg Stift. – 2 Søn Student Johannes Marius Holst i Kiøbenhavn. – 3 Søn Just Friederich Holst død og efterladt Enke og en Datter som ere umyndig: Moderen boer ved Niebüll. – Søn Christian Conrad Holst myndig og tilstede. – 5 Datter Edel Marie Elisabeth gift med Anders Hansen i Colbye, død og efterlader 2 umyndige børn nemlig, Søn Johannes Hansen 16 Aar. Datter Hansine Caroline 12 Aar. – 6 Datter Johanne gift med Christian Hansen Biørn i Nyland – 7 Datter Hansine Dorthea gift med Jef Thygesen i Kiærgaard. Manden tilstæde – 8 Clausine gift med Peder Thygesen i Kiærgaard.

Forretningen fremmet saaledes:

Først blev forseglet:

I Sommerstuen det øverste af et Chartol

I Sengekammeret et lidet Chartol

I storstuen et Chartol

Af Rede penge blev Enken leveret til begravelse Cour. 50 r

Samt af Sølvtøj = 26 stk. Spiseskeer – 7 Theskeer – 1 Flødeske og 1 Thesi.

Den øvrige Indboe blev registreret og taxeret saaledes:

I Daglig Stuen:

Thimeuhr med Huus	Cour. 8	
Et Hængeskab		16 f
Et Slagbord		20 f
Et do		16 f
5 stk. Stole	Cour. 1	32 f
2 Lehnstol		32 f
Et Skab	Cour. 1	
Et do		24 f
En Seng med Tilbehør	Cour. 5	
7 stk. Melkebøtter		24 f
Et Bryggejern		24 f

I Sovekammert:

Et Senge sted	Cour. 1	
En Seng med tilbehør	Cour. 15	
Et Sengebord		24 f
3 stole		24 f
2 Speile		20 f
Et Skrin		8 f
Et Skrin		4 f

I Sommerstuen:

Et Bord	Cour. 1	16 f
Et Steen Bord		32 f
6 Stole	Cour. 2	
En Lenestol		16 f
En Themaskin	Cour. 1	
Et Speil		16 f
6 stk blaa Thekopper		16 f
6 par do		16 f
Kaffekande		8 f
1 Thepotte 2 Melkepotter		32 f
En Kaffekande og 2 Melkepotter		12 f
En Thepotte og 2 Kanner		16 f
4 p Gredenner ?		16 f

I Kammeret:

En Kiste		24 f
Et Thebord		8 f
Et do		16 f
En lille Kuffert		8 f
Et Netteskriin		12 f
Et fiirkantet Bord		16 f
En øllfierding		8 f
Et Skab		16 f
Et gl. Sængested		??
Gl sængetøj	Cour. 2	
Et Lygter - <i>el Lyster</i>		6 f
noget garn		8 f
3 Sølv Spiseskeer	Cour. 5	
7 stk Theskeer	Cour. 2	16 f
2 sukkertenger	Cour. 1	24 f
1 Kaffekande og Spel....?		12 f
2 Thepotter og 1 Spel....?		12 f

1 sennep Kruk og Peber do		8 f
2 Smørkanner		8 f
1 Flaske og 2 Glas		12 f
4 øllglas		3 f
1 Sølv Sukkerkop og Theske	Cour. 2	
Skramlerie		6 f
En mæssing Sukkerdaasr og Sie		8 f
En Garnvindsel		16 f

3 Spindhiule	Cour. 1	
Garnvindsel og logstoel		4 f
Vandkande		16 f
1 Lehnstol		4 f
noget garn		32 f

I Storstuen:

Et Stor Bord	Cour. 1	32 f
Et lang do		24 f
Et gl. do		12 f
Et rund do		8 f
Et fiikantet		20 f
Et Thebord		16 f
En grøn Kuffert	Cour. 1	16 f
En stor blaae	Cour. 2	
En do mindre	Cour. 1	
Éen do		24 f
Een do	Cour. 1	16 f
6 Stole	Cour. 2	
Et Speil		32 f
Et servis Thetøj	Cour. 4	
2 Dotsin Vinglas		32 f
4 Hendjern ?		15 f

I Kammeret:

Et Sængested med omhæng	Cour. 2	
3 stk. Dyner	Cour. 8	
3 stk. Hoveddyner	Cour. 4	
3 Puder	Cour. 1	
1 Dragkiste	Cour. 4	
Et Skab	Cour. 1	
Et Steenbord		24 f
Et Speil		32 f

Et mindre		8 f
6 stk. Stole	Cour. 2	
4 Ge.dmur ?		16 f
1 Therin		12 f
En Komme ?		4 f
1 Fad og Komme ?		4 f
22 stk. Tallerkener		40 f
3 Thepotter		4 f
10 par gl. Thekopper		12 f
2 Syskrine		12 f
Blaaer og bomuld		16 f
16 stk. Bøgger		32 f

I Rullekammert:

En Rulle	Cour. 2	
Et Bord	Cour. 2	16 f
Et do		8 f
Ølltønde		16 f
En grøn Skriin		24 f
Bryggerkar	Cour. 1	16 f
Salttønde og æske		32 f
En Ballie og æske		12 f
2 gl. Skriin		8 f
12 stk. Pottertøj		24 f
En Brød Reol		12 f
2 Poder		8 f
Mangeltøj og Tragt		12 f
2 bordblade		8 f
7 p Kniv og Gaffel		24 f

I Køkkenet:

Et Bord		32 f
En Petage Skee	Cour. 3	16 f
6 stk. Spiseskeer	Cour. 8	
5 stk. store Thimfade	Cour. 1	16 f
Éen do Therin		16 f
9 Steen Tallerkener		18 f
1 Morter		40 f
2 Messing og 2 Thin Lysestager		24 f
1 Kasserol		8 f
6 stk. Potlange		6 f
1 Thin Kruus og 2 Thin Fade		20 f

1 Messing Fad		10 f
5 stk. Fade		16 f
16 stk. Tallerkener		16 f
4 stk. Thekiedler	Cour. 3	
Et Waffeljern		16 f
Rist – Klaue og Huelske		32 f
2 Træstole		12 f
En Puster		6 f
En Sæng med tilbehør	Cour. 4	
Lysestage		24 f
En Æblekag pande		24 f
Fyrbækken og Kaffekande		16 f
En stor Kaffemølle		32 f
En Jernpande med Laag		18 f
Pottetøj	Cour. 1	16 f

Vaskerhuset:

En Sæng	ej vurderet	
2 Stol og Bord		16 f
En Kiele med tilbehør	Cour. 16	
En brøgger Kiele	Cour. 4	
3 brøgger Kar	Cour. 1	
En Kiermer		12 f
Kuldspand og Es		8 f
En Messing Kiele		20 f
2 jern Gryder	Cour. 1	
En Rocke ?		8 f
Balie og Spand		12 f
3 stk. Stepper ?		24 f
En Kaaber gryde		24 f
En gl. Spand		6 f
Skramlerier		8 f
4 stk. Poster		8 f
En messing Kiele		20 f
Et Lygter		4 f
En Sennebkule og Knibtang		4 f

I Stald og Lade:

4 Kiøer	Cour. 33	16 f
3 Rømplinger	Cour. 16	32 f
4 Kalve	Cour. 6	39 f
1 Giees <i>el. Qiue</i>	Cour. 3	16 f

8 stk. Faar og Lam	Cour. 6	32 f
Vandtrug og Kande		24 f
2 Sold		24 f
Spader og Fork		20 f
Kiste		32 f
gl. vogntøj	Cour. 4	

Korn:

20 Tdr. Byg		
6 Td. 8 skæpper ? Havre		
2½ Td. Havre		
8 Td. Rug		
20 Byg i Norge		
Et gl. Bord og Thessie		6 f
En rejse Kuffert		5 f
4 lod Tjær	Cour. 14	
10 stk. Lagner		
2 Landduge		
12 stk. Servietter		

Videre fandtes ikke boet tilhørende som Enken og tilstædeværende forsikrede, saa at denne Dags forretning blev sluttet og underskreven og boets avling berammet til 30 Dage den 18. Maj førstk. Om Formiddag kl. 9

B. Feddersen	Jeng Holst
J. Thygesen	Christian Conradt Holst
Som Vidner	
J.C. Friis	
Joh. Frdr. Holmberg	

Actum Emmerlef Præstegaard den 18. Mai 1824.

Blev efter bestemmelse ved sidste Forretning i dag som 30 Dag foretaget Boets aabning og mødte Skifteretten Kanzeliraad Holm og Kanzeliraad Feddersen med Vidner Sognefogeden Johannes Clausen Friis og Johan Fr. Holmberg.

Ved forretningen mødte Enken Madame Holst med Laugværge Herr Posfelt fra Søndergaard og af arvingerne - 1. Herr. Pastor Holst til Durup ej mødt efter Indkaldelse af Skifteretten - 2. Student Holst i Kiøbenhavn ej mødt.- 3. Den afdødes Sønneatter fra Langenhorn Hendes Moders Stedfader og Formynder Andreas Carlsen mødt og fremlagt Pedste attest No 1 at Datteren Carolina Friederich Holst 14 Aar er i live. No 2 Haver Cautitation som Formynder.- 4 Søn Christian Conrad Holst myndig og tilstæde. No 5 Anders Hansen af Koulbye mødt som fodværge for Hans 2 børn No 6 Christen Hansen bevis til Søns og for Ham som tilsynsværge mødt Jef Thygesen. No 7 Jef Thygesen og No 8 Peter Thygesen mødt og Forretningen fremmet saat:

Seglene dandtes rigtig og først aabnet Chartollet i Sovekammeret og der forefundet en deel Penge som blev eftertalt og dernest ligeledes aabnet Chartollet i Haugestuen og Pengene udtaget og alt efterladt samt af Skifteretten til sig taget .....

Courant 1375, 10f

Enken leveret til Regningsbetaling Hvorfor hun tilligemed forhen bekomme 50r Cour

Erligge Regn ..... 100r Cour

Jef Thygesen leveret til Datteren Johanne som er i trængende omstændigheder 30 r

I Sedler forefunden og Skifteretten beholdt..... 25 r

Sølvtoj forefunden:

2 Beggere 9 $\frac{3}{4}$ Lød a 20f

1 pr Sko spænder 6 Lød a 20f

1 pr do 6 Lød a 20f

1 Thepotte 12 Lød a 20f

1 pr Skoespænder 3 Lød a 22f

1 Potage Skee 10 Lød a 18f

1 Spiseskee 3 $\frac{1}{2}$ Lød a 22f

2 smaa Begger 3 Lød a 20f

1 begger 2 $\frac{1}{4}$ Lød a 22f

2 Kaaber beggere 16f

2 Thes.nur ? 2 $\frac{1}{2}$ Lød 24f

3 Spiseskeer og 6 stk. Theskeer tilhørende Jens Martensen S.S. som derpaa er skyldig

10 quimst som betales martius d.a.

2 små Spænder 16f

Papirerne eftersat og vurderet smt forefunden følgende Gieldsbeviser

1. Obligation af Andreas Jacobsen i Østerby til afd. Paster Holst af 11. Nov 1819 pr. courant		200 r
2. ligeledes Éen Obligation af Knud Poulsen Bolt i Em. Af 28. Dec. 1080 paa		46 r. 4 mk.
3. Andreas Jacobsen i Kiærgaard skyldig	cour.	66 . 32 f
4. Hr Pastor Vedel i Dalby	cour	10
5. Et Fragsigneble Bankfands Beviis paa		48 Species.
6. Hans Nissen Toft i S.Seyerslef sjyldig	cour.	16. 32 f
7. Obligation af Axel Hansen i Gammelby	cour.	50
8. ligeledes Obligation af Kristen Frederikhsen Spinder ? af 26 April 1794 paa 15 r Hur som han menes betalt		
9. Endnu saa de af smme 11 Dec. 1799 paa gennemreven og formenes betalt	cour.	299 r
10. Obligation af Niels Nielsen af Stordamue ? el. damm af 11. Dec. 1807 paa Hur omskreven til lige summe.		250 r
11. ligeledes Obligation Jørgen Petersen i Riebe af 15. Dec. 1795 paa		600 r ligelyden
12. Andreas Hansen i Kolby – haver obl. 8. April 1818	cour	100 r
13. lydende Hans Madsen i S.Seyerslef skyldig	cour	33. 16 f
14. svigersønne Christen H. Bjørn	cour	120 r
15. Ehm Franzen	cour	50 r
16. Søren Hansen I Gammelby	cour	33 r 16 f
17. Obligationer af Hr Pastor Vedel i Dahler 1. Maj 1820 og 18 Febr. 1822		250 r
18. lydende Et Skiftebrev efter Anders Hansens Kone med Beviis boet uvedkommende		
19. Jef Thygesen skylder endnu 40 r Cur. Som paastaaes betalt.		340 r
20. Peter Hansen Thygesen		216 r 32 f
21. Sven Knudsen i Em. Obl. Af 19. Juni 1820		250 r
22. lydende Ole Lausen Obl. 11. Nov. 1810 paa		200 r
23. lydende samme af 19. Nov. 1821		100 r
24. lydende Sonnik Sonniksen paa Hemgaard		50 r
25. Je3ns Jensen Uhrmager i Em.		6 r
26. Peter Nielsen Fr.gend ?		36 r 16 f
27. Hans Nissen i S.Seyerslef		100 r
28. Jens Jepsen i Kiærgaard efter Obl. 14. Febr. 1818		50 r

29. lydende Jep Christensen i Gielstrup Bye – vewel		20 r
30. lydende Niels Duus Arvinger i S. Seyerslef	cour	30 r
31. Jens Riis i Roinet ? efter Obl. 25.Janr. 1818		100 r
32. lydende Jeppe Sørensen Obl. 18.Nov.1822		333 r 16 f
33. lydende Christian Tydsk i Brede Obl. af 11. Nov.1820	100 r	
34. lydende samme	Obl. 18. Nov. 1819	66 r 32 f
35. lydende samme	Obl. 8.Dec.1818	133 r 16 f
36. lydende Hr. Pastor Vedel		10 r
37. Christen Hansen Bjørn		50 r
38. Andres Christensen i S. Seyerslef		16 r 32 f
39. Sonnik Sonniksen paa Hemgaard		50 r
40. Hr. Possels paa Søndergaade		170 r
41. Sognefoged I.C.Friis		100 r
42.og 43. Hr.Pastor Vedel		28 r
44. Michel Sørensen		100 r
45. Sognefoged Lund		50 r
46. og efter Regning		14 r 12 f
47. Ægteskabs Contract imellem afdøde og hans Efterlevende Enke af 12. Juni 1822		
48. lydende Fortegnelse over Landleje og sammes Restencer som med enhver af Giøres		
49. Søren Sørensen Klein	Dcur	5 r
50. Bøgerne paa Oster ? og accidention medtaget Af Skifteretten til Zecicion af Kanzeliraad Feddersen		

Enken og Arvingerne erklærede at den afdøde havde sagt dem at Hans Sønner havde faaet til deres Studering, neml. Hr Pastor Holst i Drurup 1800 r og Student Holst 2100 r som de skulle Caqvidere i Arvs i sin Tiid.

Arvingerne overtog Skifteretten i forindenfald at besøge Kongl. Bevilling til Proklama efter Loven og sammen bekjentgjørelse.

Denne Dags forretn. Blev sluttet og Skiftels videre fremme udsat til en passende Tiid de ældste Sønner kunde indkaldes at giv møde.-

Datum ut supra

O.Holm B.Feddersen

Jeng Holm

som antagen Laugvæge

C.A.Posselt

Som Vidne

A.Hansen

J.C.Friis

C.C.Holst

Joh. Frdr.Holmberg

J.Tygesen

Peder Hansen Tygesen

Actum Emmelef Præstegaard

Den 5. Juli 1824 var en Skiftesamling vedrørende Stervboet efter afd. Sognepræst Herr Holst sammesteds og mødte stedets Skifteret med Vidner Sognefoged Johannes xxxxxxxxxxx og Jørgen Fr. Hollenberg samt

Enken med Laugværge Hr. Gosfeldt?

Proklama? blev fremlagt af 24. maj xxx læst xx under xx samt bekendtgjort i

København og Statstidende og Ribe Stifts Avis efter fremlagte

Eksemplarer 3 Gange og hver x x xxbestaaende at indkalde et møde ældste xxxxx.

Af børnene mødte 1. Hr. Pastor Holstved Fuldmægtig, Sognefoged Lund af Emmelef, som

fremlagde hans Fuldmagt saa lyder: 2. Student Holst Kiøbenhavn ei mødt.

3. for den afdødes Sønndatter af Langenhorn antaget og beskikket som formynder hendes Swigerfader? Jef Thygesen af xxxxxx. 4. xxxxxx Christiane Anna Holst mødt

5. Anders Hansen mødt. 6-7 Jef Thygesen for sig selv og hans Swoger Biørn.

8. Peter Thygesen mødte og xxxxxx er fremmet saaledes: Hr. Pastor Witzel mødte og androg at hans xxxxxxxxxxx bewiser? A. 4 -10, B. 17 33-16, C. 42+43 283 vare indxxxx med hans Obligationer, hvilket ere Arvingerne bekiendt og er disse ham tilbageleveret, med widen endnu at han i 7 Uger havde xxxxx.

Da Pxxxxxxxx fremkommer fra afdøde om hvorledes han derfor blev tilstaaet en liden? gotgiørelse?, efter (mortifikation?) blev han Posten³ (Debet?) tilstaaet 100 Cour. og saaledes Indgielden xxxxxxx paa lige Summa 236 liqvideret.- xxx xxxderne xxx

Hr. Pastor Holst i Rørbeck og Student Holst i Kiøbengavn fremlagt og her læst op i følge deraf,

Da faderens antagelse ikke er bxxxx /opsagt og da/ afskrevet? hvad enhver maatte skyldte.

1. at pastor Holsr skylder efter samfrænde skifte 17. januar 1805	751 rd.
deri Liqvideres mødrenes arv	<u>316 rd 32 f</u>
Skylder til pastor Holst i Rørbeck	434 rd 16 f
til Liqvidatier i fædrenes arv efter bestemmelse	
2. Student Holst i ovenn. Skiftebrev	500 rd
Mødrende arv	<u>316 rd 32 f</u>
Til likvidation i fædrene arv	183 rd 16 f
Tilstaaet Dis uden medtaget p ?	200 rd

Herforuden fremmes begge tilsendt i Penge Tid? efter anden som kunde xxxx til xxxxx efter Loven.

Ermelte forskud omregnes til Rigsbankpenge xxxxSølv.

Af Arvingerne med Skifterettens Samtykke blev givet den Penge Arv til fornævnte² Sønner hver et frie til xxxxxx efter Loven foruden Mødrene Arv = 450 r i Sølv og i den deres xxxxx Tid tilfaldne fædrene Arv i at liquideres ved

Skifteslutning.,herover blev Skifteretten anmodet at arvesxxxxxxx med disse og om Tilbudet antages da tilstaas enhver i betxxxxxx af dennes forlangende at udbetale af Boets ud(gield) 200 rb i S.

Egtepagten Fritaget og denne da xxxxxxx i henseende dens xxxxx og Indhold samt indgaaet følgende forening desangaaende_ Egtepagten antages af Enken ved Laugværge og bør tages til følge ved skifteslutning samt af forhen antagne efter dens Indhold, herunder Arvingerne i betragtning af xxxxxxx xxxxxxxxxx og Enkens xxxxxxxxxx forhold, tilstaas Enken saaledes af Boet 200 curant eller 320 rb i S da den afdødes tilhørende 2 Huuse neml? Hans Jensens tilbydes solgt, Niels Jepsen og Sxxxx xxxxx i Nyland? solgt Christen Hansen Biørn, og af disse betalt, blev Skifteretten anmodet om at meddele disse ovennævnte? Skiøde paa deres og xxxxxx Jef Thygesens Regninger antaget til betaling.

Indgielden friexxxx og Kxxxxskriver Feddersen anlovet som
(resten ulæseligt -)

xxx af Indgiælden xxxxxxxxxx indxxxx følgende.

#1 Anders Jensens Obligation xxx x

#3 do, #4 optages?, #5 sælges, #6 xxxxx, #7 opsiges, #8-9 xxxxx betalt og xxx med Debitor, #10 sælges, #11 opsiges, #12 pantet xxx og xxx. #13 inddrives, #14 xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx, #16 xxxxxxxxxxxxxx, #18 leveret Jef Thygesen, #19 tilstaaet til 340 rd men? som Liqvideres, #20 liqvideres, #21 arven.? #22-23 arven?, 24-39 opsagt, #25 betalt x5x36x, # 26 opsagt, #27 opsagt, #28 opsagt, #29 inddrives, #30 inddrives, #31 opsiges, #32 xxxxx, #33,34,35 opsiges, #38 inddrives, men erklæret? betalt? og ingen xxxxxxx, #42 er betalt og indeholdes i #25.

Denne Dags Forretning blev saaledes hermed sluttet og underskreven.

xxxxxxx

xxxxxxx Jeng Holst

som

Lougværge

C.A.Gosfeldt

XXMunch

J.Thygesen

Som Vidner

J.Sørensen

Joh.Frd,Hollenberg

A. Hansen

Peder Hansen Thygesen

C.C.Holst

Møgeltønder birk, Lø herred. 1820-1840 nr. 2434 side 99b

Actum Emmerlef den 11. Juli 1825

blev en Skiftesamling holden i Stervboet efter Agf. Pastor Holst og mødte Stedets Skifteret med Vidner samt Arvingerne neml.

Degnen Due, gift med Enken, fra Hr. Pastor Holst til Rørbæk mødte Michael Høgning af S.Seyerslev med Fuldmagt læst og lyder – For Carl Friderich Holsts Datter hvis Formynder Jef Thygesen ere død blev indsat i Hans Sted hans Broder Peter Thygesen og mødt Jeppe Sørensen for Christian Conrad Holst og for Jef Thygesens Enke Andres Hansen for hans Børn. Peter Thygesen for sig selv.

Student Holst i Kiøbenhavn under 26. Marts sidste tilskreven Skifteretten at han overlader alt til Skifterettens behandling. Forretningen fremmet saaledes.

Stervboet uviste fordringer fremlagt og derover delibreret og besluttet af følgende stilles til offentl. – auktion efter foregaaende bekendtgørelse paa Kirke ..... i om- liggende Sogne og bortsælges.

Nr. 1 Andres Jacobsen obligation paa 200 Rd. cur. Nr. 21 Søren Knudsen obligation paa 250 Rd.cur, Nr. 29. Jep Christensen i Giærstrup paa 20 Rd.cur. og nr. 12 Anders Hansen i Kolbye paa 100 Rd.cur. videre blev Pastor Vedels 2 obligationer paa 150 Rd.cur efterom accorderet til 100 Rdl. mod contant betaling incl. Renter.

Nr. 8 og 9 Kristen Spinder forhen betalt er leveret 6 bilag. Nr. 10 og 11. Inddrives lovlig de bemyndige Skifteretten til at accordere en passende Refussion imod ført et betaling for at behvise *el. besvare* ? Skiftets Cendskab og da fremme agtens uviss....

Christian Tyksens reging paa 15 Rd accorderes til det halve. Nr. 38. Andres Christensen Debitor Weksel Nr. 37 Christian Hansen Biørns skyldige 50 r bortfalder efter oplysning. Nr.7 Axel Hansen og Nr. 28 Jens Jensen staar under Inddrivelse og blev vedtaget at skiftet bevarer indtil Indgivelsen saaledes er inddreven og bestemt til betalings Terminerne for de bortsælgende Fordringer bestemmes.

Conditionerne til 2. Termin Martiini d. 9. og May 1826

Forretningen sluttet og underskreven

O.Holm	B.Feddersen	Søren N.Due
A.Hansen	Michel Høgning	
Peder Hansen Tygesen		
Jep Sørensen		
Som Vidner		
J.C.Friis		
Joh. Frdr. Hollenberg		

Actum Møgeltønder den 29. Juni 1826 var en Skiftesamling berammet i Stervboet efter afg. Pastor Holst i Emmelef og mødte Skifteretten xxxxxxxxxxxx og Birkedommer Holm? og xxxxxxxxxxxx og Birkedommer Feddersen med undertegnede Vidner. Arvingerne vare indkaldede, neml. Degnen Due? i Emmelef paa hans Kones vegne, Michel Høyning? som befuldmægtiget for Hr. Pastor Holst i Durup, Peder Thygesen for sig selv og som formynder for Christine Frederikke Holst, Christian Conrad Holst, Anders Hansen for hans xxxxx og Sønnen Johannes Hansen som mindreaarig, Jep Sørensen af Kiærsgaard for Christian H. Biørn og Jef Thygesens Enke ved Laugværge, alle mødte undtagen Jef Thygesens Enke hvis Laugværge som mødte for hende og Due som xxxxx for Johanne? Hansen.

Student Holst bekom Besked med Posten at lade møde i dag - men ikke mødte.

Forretningen fremmet i alle de andres overværelse, saaledes:

xxxxxxx anders Feddersen som Boets antagne Curator Brevarier? fremlagt:

- A. beregning som Indtægt for Boet med mange Bilag læst og lyder
- B. beregning paa Boets Udgivter med Bilag læst og lyder
- C. beregning som forskud og Udbetaling til Arvingerne beregningen lyder

Disse 3 beregninger xxxxxx xxxxxx xxxx, er intet dem funden at erindre, saa at samme haver oppebaaret?

I overensstemmelse med disse beregninger og Boets foregaaede behandling blev boets Masse opgivet saaledes:

	Curant?
xxxxxges forsegling 19. April 1824 Enken leveret	50/
efter forretning 18. maj 1824 endnu Penge	
	1373-10
og Enken leveret	100 -
Datteren Johanne Biørn forskud	30 -
I Sedler 25 rb efter giældende Cours omvekslet	9 -24
fremdeles boets Indgiæld efter beregnet	
1. Anders Jacobsen Obligation efter Auktion 20.	
Juli 1825 tilhørende Jordgilde xx Pxxx xxx	
21 og 29	94-26
Anders Jacobsen betalt Renter 1824	8 -
2. Knud xxxxxsen xxx - 46 rd af betalt	29 -8
2 1/3 aars Renter	2-34
efter betalt	1-27

3.	Anders Jacobsen i Kxxgaard betalt	66-38
	Renter	2-38
4.	Hr. Pastor Wedel bortfalder	
5.	Et xxxsignetet? Bankfxxxxx med Renter	40-56
6.	Hans Nissen Toft? med ----	17-16
7.	Axel Hansens tabt ude	
8.9.	Kresten? Spinder? bortfalder	
10.	Niels Nielsen i Sto Darum? Sølv 250 xx) med 3 Aars Renter 30) som er nu under Inddrivelse hos Pastor X Schydz i Ribe	175 -
11.	Jørgen Pedersen	198-36
12.	Anders Hansen?	33-6
13.	Hans Madsen	36-
14.	Svigersønnen Christen H. Biørn	120-
15.	xxxx franzen?	50 -
16.	Søren Hansen Andersen	<u>34-38</u>
		Latris 2476-31
		Transport 2476-31
17.	Hr. Pastor Wedel	100 -
18.	bortfalder	
19.	Jef Thygesen debet	340 -
20.	Peter Hansen Thygesen do	216-31
21.	Swen Knudsens Obligation xx 11	
22)	Ole Laustens 2 Obligationer	300-
23)	2 Aars Renter til Martine 1825 og løbende Renter fra Martini 1825 til 11. Juni 1826	24 - 7 -.
24)		
33)	Sønnik Sønniksen	104-24
25	Jens Jensen xxxxxxxx	5-36
26.	Peder Nielsen Foged	33-16
		Renter 2-32
27.	Hans Nielsens Stervboe	104-
28.	Jens Jepsen i xxxgaard (ulæselligt xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx)	50-
29.	Jep Christensen vide N.1	
30.	Niels Dues Arvinger	20-12
31.	Jens Riis?	104 -
32.	Jep Sxxxxgsen Renter til Martini 1825 betalt	333-16 26-32

	derfra til 11.Juni 1826	7-36
33,34,35	Christen Tydsk	318-
36,37,38,39	fortegnet vide(?)	
40.	Hr. Postalt?	170-
	Renter og xxxx	39-
	Renter fra 1.Augst.1825 til Juni x.A.	7-4
41..	Johannes x Friis	106-
42 og 43	bortfalder	
44.	Michel Sørensen	100-
45,46	Sognefoged Lund	71-12
49.	bortfalder	
	Endvidere efter Curators beregning for Tiende byg	39-
	af Hr. Pastor Holm	5-5
	for Landfxxxxxxx1824	7-24
	og 1825	7-24
	Auktionspenge efter forretning?	348-16
	Naadsens Aaret?	299-15
	Præstegaarden	130-
	6 Td Hvede	6-8
	Landleje	269-12
	xxxxx og xxxxxxxtion	<u>30-34</u>
	Summa	6211-47
	samme i Rbdxxx	9939-33
	Hr. Pastor Holst fra (Fredericia?)	450-
	Hr. Student Holst xx	<u>450-</u>
	Summa Boets Indtægt i S	10,839-33
	Boets Udgæld efter beregnet til den Summa curant	499-24½
	samt enken betalt efter fremxxxx 5.Juli 1824 og Qvittering? lyder	200-
	og da de Enken leverede i hendes xxxxxxx xxxxxxstande 150 - er taget til Indtægt, saa posteres de her til Udgift igien	<u>150-</u>

	849-24½	
er samme xxxpenge i S		<u>1359-20</u>
	igien	8479-79½

Heraf dette Skiftes Omkostninger:

1 ark Spempter Papiir nr. 96	53 r 48 f	
med forhøjelse	80 r 15 f	
Skiftesalarie 1 Procent	108 r 18 f	
Item /3 Procent til Kongens Kasse	36 r 16 f	
og 20 Procent til samme	7 r 13 f	
Beskrivelse acten til 48 ark	25 r 00 f	
Fr...yles	80 f	
Justitsstand	26 r 83 f	
Vidner og Taxeringspenge	<u>16 r 00 f</u>	<u>300-13</u>
		9179-16

Derfra den ved Fo. 8 feb. 1810 paabudne		
½ Procent afgift		<u>45-86</u>
Til deeling		9133-26

Arvingerne var alle enige og bad Skifteretten at Skiftet i Dag maatte sluttes uagtet Indgiældensposterne N.10 og 28 ikke var indkomne og bad at samme maatte approberes, da xxxxxxxx N.28 kunde vare flere Aar.

I henstaaende N.10 blev Skifteretten bemyndiget at accordere frem til det halve ved contant Betaling fra da Pandtet var xxxxx oooo Debitor havde lovet den afdøde i mange Aar, I Overensstemmelse hermed blev Skiftet sluttet og Deelingen fremmet saaledes:

1. Enken, nu Madam Due hendes Broderlod i S		1304-72 2/7
2. Hr. Peter Holst		
1304-72 2/7		
3. Hr. Student Holst		1304-72 2/7
4. Hr Carl Fr.Holst Datter i Langenhorn?		1304-72 2/7
5. Christian Conrad Holst		1304-72 2/7
6. Anders Hansen Biørn Søsterlod		652-36 2/7
neml. a søn Johannes Hansen	434-88 x	
b. Datter Hansine Caroline	<u>217-44 x</u>	
	652-36 x	
7. Christian H. Biørn paa hans Kones vegne		652-361/7
8. Jef Thygesens Enke		652-36 1/7
9. Peter Thygesen paa hans Kones vegne		<u>652-36 1/7</u>
		9133-26

og da ingen af de nærværende Arvinger havde noget mod Skifteforhandlingen at erindre eller udsætte, men og (roste?) den Skifteretten og Boets curator, saa blev enhver Arv afgivet og tilstaaede da udbetalt saaledes:

N.1 Degnen Due

1825	25.mai contant	i S	18rd
	30.Octb.		200 -
	25.Nov.		64 -
1826	22.maj		55-98
af N.15	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	16.Jan.	59-35
	40. Hr.Poselt?	170-)	
	med Renter heraf)		283-32
	af N.10 og 28 en Andel		56-41
	Ole Laustens Obligation d.28.xx		204-30 for
	betalt i Penge		<u>223-8x 2/7</u>
			1304-72 2/7

saa at han paa hans Kones vegne udbetales qwitterer.

N.2 Hr.Pastor Holst liquideres for saadan

1824	30.Juli betalt	Sølv	450 -
	Andel af uvis? giæld?		200 -
	udbetales		51-41x
			<u>603-31 6/7</u>
			1304-72 2/7

N.3 Student Holst

	liquideres for Studier?		450 -
1824	16.August betalt		200 -
	2.Nov.		100 -
1825	25.April		150 -
	Anders Hansens Obligation		54 -59
	Anders Friis Indgiæld		51 - 11 2/7
	betales		<u>298 - 68 2/7</u>
			1304 - 72 2/7

N.4 afdød Søn Carl Frederik Holsts eneste Datter		
Caroline Frederike Holst i Langenhorn?		
af min Indgiæld		51 - 41 x
betales		<u>1253 - 38 x</u>
		1304 - 72 2/7
N.5 Christian Conrad Holst		
N.26 Hr Peter Nielsen foged	39-16 for	53-32
- 32 Hr. Jep Sørensen	333-16)	
og Renter	7-36)	545-70
1824 30.Octbr. laanet?	100 -	160 -
1825 30.Maj	16 -)	
30.Juni	5 -)	193 - 37 1/5
25.Juli	100 -)	
1826 7.Juni	63-18	101 - 4x
Anders Friis Indgiæld		51 - 31 1/7
betales		<u>199 - 31 x</u>
		1304 - 72 2/7
N.6 afdød Datter Elsemarie Elisabeths 2 Børn		
a. Søn Johannes Hansen er tilkiendt saaledes		
xxxx den min Indgiæld		25-68 2/7
Endnu en Obligation kjøbt for		16-
Ole Laustens Obligation kjøbt med Renter 102-16 =		103-70
	Betalt	<u>229-45 11/21</u>
som han xxxxxxxxog qwitterer		434-88 2/21
b. Datteren Hansine Pouline Hansen i S		217-44 1/21
N.7 Christian Hansen Biørn paa hans Kones Vegne		
ved forsejlingen 2 xxxx	30 -)	
n 14 liqvideres	120 -)	
1824 16.April leveret	41-7)	
1825 25.Juli	50 -)- - er	435 - 80
16. Sept.	20 -)	
3. Dec	10 -)	
nok en Andel i mit Indgiæld		25 - 68 4/7
betalt		<u>192 - 93 1/7</u>
som at Jep Sørensen i Mandens fraværelse? qwitterer		652 - 36 1/7

N.8	Jef Thygesens Enke liqviderer hende	
	Debet n 19 340 -	544 -
	af mit Indgiæld	28 - 68 4/7
	betalt	<u>82 - 63 4/7</u>
		652 - 36 1/7

som at hun ved Laugværge qwitterer

N.9	Peter Thygesen paa hans Kones Vegne	
	n.30? liqvideres hans Debet	216 - 36)
	Auctions xxxxxx	15 - 35)
	1825 25.Juli	20 -)
	af min Indgiæld	25 - 88 4/7
	betalt	<u>222 - 66 4/7</u>
		652 - 36 1/7

som at han ved xxxxxx xxxxxxxx qwitterer

Endelig fremstod Degnen Due og gjorde Skifteretten og Arvingerne opmærksom paa at de Huusholdningen i Strandhuus? Andet ved forening med Hr. Pastor Holm var hævet saa? tikom hans Kone da i Egtepagten? bekom 100 Cour. eller 160 i S foruden de i xxxxxxxxx 5.Juli 1824 bekom 200 Cour. at bringe ? at? denne forretnings Udgiift at Egtepagten skulle gielde ogsaa dens Indhold. I Anledning deraf blive Debitorerne og Degnen Due tilkiendt ene alle 100 - paa den Maade at samme betales af de uvisse Juliposter og Skifteretten paatog sig at besørge disse Poster inddrevne og Due betalt. Forinden blev fremlagt en Regning fra Lunds Enke paa 2 rd?. og en Do. fra Jep Sørensen paa 1 rd 2? hvilke begge blev overført og uvisse at betales hvorfor det overskydende lovede Skifteretten at tilstede enhver især.

Saaledes blev herved dette Skifte sluttet og af de Tilstedeværende underskreven.

Datum ut supra

sign XXXXXXXXXXXX

sign Søren N. Due
sign. Michel Høgring
sign Peder Hansen Thygesen

sign. Christian C. Holst
sign. Johannes Hansen
som xxxxxx
sign. S. N. Due

sign. A. Hansen
for Jef Thygesens Part og Christian H Biørn

sign. Jep Sørensen Som Widner

sign. xxxxx

sign J. Friissign. Jes Madsen

Efterslægten

Hans Christian	København	Født 1780	Død	1840	Højer
Maria Elisabeth	København	Født 1782	Død	1816	Hjerpsted
Johan Marius	København	Født 1784	Død	1831	Tersløse
Hansine Marie	København	Født 1785	Død	1786	København
Carl Friderich	Brørup	Født 1788	Død	?	
Johanna	Brørup	Født 1789	Død	1860	Emmerlev
Hansine Dorteia	Emmerlev	Født 1791	Død	1856	Emmerlev
Christian Conrad	Emmerlev	Født 1793	Død	1865	Emmerlev
Clausine Elisabeth	Emmerlev	Født 1795	Død	1853	Emmerlev

Hans Christian

var født den 9. september 1780 i København og blev døbt den 18. September 1780 i Garnisonskirken - den tyske menighed Sogn.

Vater Joh. Holst, Schreiber, Mutter Maria Elisabeth Møller.

Vidner: Inspecteur Michelsen, Pastor Verdel, Fabrikør Wulff,

Student, Cormontan (deler gudstjenesten med den præst som døber barnet), Madame Michelsen, Jomfru Catrine Werdel.

Kilde: Garnisonskirken den tyske menighed Sogn nr. 19 bd. 7 side 217

Han dimitterer fra Ribe Skole i efteråret 1798.

Ved folketællingen for Brørup sogn 1801 står han opført som:

Hans Christian, 21 år, ugift, student i København.

Her tager han den 15. januar 1801 teologisk Attestats m laud. (Cand.theol.)

Haandskriftsamlingen fortæller videre, at ” *han var en duelig Hebræer og levede nogle Aar i København som en søgt Manuduktør* ”

Var derefter alumnus af det pædagogiske Seminariums theol. og philol.

Han blev ved reformens indførelse i Horsens Skole under 5. september 1806 ansat her som yngste adjunkt i hvilken stilling han underviste i dansk, fransk og religion indtil efteråret 1819, da han blev sognepræst.

Kilde: Bendz, C.F.W.: Bidrag til Horsens lærde skoles historie i ældre og nyere tid (1848)

Hans Christian Holst som tidligere var, hørere ved skolen, udnævnes nu til adjunkt med 300 rdl. Gage med kongelig bestalling.

Medens efter det gamle Lektiesystem Hørerne underviste i alle Fag i hver sin Lektie, traadte nu i Stedet Klasesystemet med Faglærere, der førte Disciplene op fra Klasse til Klasse. Undervisningen fordeles saaledes: Adjunkt Holst: Dansk, Fransk, Religion.

Kilde: Clausen, Claus: Horsens statsskole 1532-1932

Han blev den 21. juli 1819 sognepræst for Durup og Stenild.

og den 29. maj 1821 sognepræst for Rørbæk-Grynderup-Stenild.

I embedets Liber daticus står:

(nr.13) udnævnt 21. juli 1819, ordineret 17. november:

Hans Christian Holst af Emmerlev, født i Kjøbenhavn 9/9 1780

20. maj 1821 blev Holst kaldet til sognepræst for Rørbæk, Grunderup og Stenild, medens Durup ved rescr. af 20. maj 1821 henlagdes som annes til Thisted fra 2. maj 1824.

Han var en lærd orientalist. Hans hustru beredte ham megen huslig Ulykke, hvorover han forfaldt, maatte gaa i Kjøkkenet, vaske o.s.v. saa at hans Fingre bleve krogede.

Kilde: Wibergs præstehistorie II 694

Hans Christian Holst. 1780. — 1840. — Han var
 Søn af Sognepræst Johannes Holst i Emmerlev og fødtes
 den 9. September 1780. Han blev Student fra Ribe Skole
 1798 og tog i januar 1801 teologisk Abtestats med Lærd.
 Han var en dærlig Hebraer og levede nogle Aar i Køben-
 havn som søgt Manuduktør. 1806 blev han Adjunkt
 ved Hørseus Skole.

Den 21. juli 1819 blev han kaldet til Sognepræst i
 Dürup og Steild, og da dette Pastorat 1821 blev
 opløst saaledes, at Dürup blev lagt til Tisted og Byn-
 derup, medens Steild henlagdes til Rorbæk og Gryn-
 derup, blev Holst Sognepræst i Rorbæk, Grynderup
 og Steild. Under hæslige, ulykkelige Forhold for-
 virredes hans Sind mere og mere, og den 9. Februar
 1836 tog han sin Afsked. Han døde den 10. Maj 1840.

Han var gift med Charlotte Rahbek, født
 den 12. November 1783, død i Højer den 10. Februar
 1855; hun var Datter Toldinspektør i København,
 Justitsraad Jacob Rahbek og Hustru Anna
 Olrog.

Kilde: Rigsarkivets håndskriftsamlingen XIV N Gejstlighed
 — pastor Vestens samling (under Johannes Holst)

Holst bliver afskediget 9. februar 1836 – eller tog måske sin afsked,
 hvorefter de flytter til Højer.

Han dør i Højer den 9. maj 1840 og begravet den 16. maj

Kilde: kirkebog for Højer 1810-1897 opslag 92

Hans Christian Holst var gift med **Charlotte Rahbek** der var
 født den 12. november 1783 i København, døbt den 9. december i Nikolai Kirke.
 Hun døde i Højer den 10. februar 1855.

Hun var datter af justitsraad Jacob Rahbek, toldinspektør i København og Anna
 f. Olrog, og var derfor halvsøster til digteren Knud Lyne Rahbek.

Der fortælles, at hun havde en svaghed for spilledåser og havde en stor samling.
 Hun dør i Højer den 10. februar 1855.

Før omtalte Liber daticus skriver - 1 søn., men i kirkebogen, ved hendes død står ” *I ægteskabet var ingen børn* ” Kilde: *Højer kirkebog 1810-1897 opslag 163*

Efter Hans Christian Holst findes intet skifte, men da Charlotte Holst dør afholdes der skifteforretning august 1855.

I skiftes nævnes 24 arvinger, der tilsyneladende er søskende og søskendebørn.

Arven 1.943 rdl. 48 sk skal deles i 10 lodder til de 8 personer, som har relation til min slægt:

1. Caroline Frederike Petersen/Ketelsen f. Holst, Borødbøl?, Bredsted
Som d.a. afdøde Carl Frederik Holst, der var broder til arveladeren HCH.
Dobb.lod 388 rdl 48 sk
2. Hansine Dorothes Holst, enke efter gårdmand Jef Tygesen i Kjærgård.
Og faster til HCH. Enkelt lod 194 rdl 24 sk
3. Johanne f.Holst g.m. Christian Hansen Bjørn i Nyland.
Faster til arveladeren HCH. Enkelt lod 194 rdl 24 sk
4. Hansine Caroline f.Hansen g.m. gårdmand Hans Bjerregaard Jensen i Øster Gammelby. Som d.a.afdøde Edle Marie Elisebeth, der var søster til HCH.
Datterlod med sin broder af enkel Lod af Arven 1/3 64 rdl 72 sk
5. Degn og skolelærer Johannes Hansen. Som s.a.afdøde Edle Marie Hansen.
Sønnelod med sin søster altsaa 2/3 129 rdl 48 sk
6. Den sindsvage Christian Conrad Holst i Kærgaard. Som broder til arveladeren
Dobbelt lod 388 rdl 48 sk
7. Tyge Peter Tygesen i Antwerpen som s.a. arveladerens afdøde søster
Caroline Elisabeth Tygesen f.Holst. Enkelt lod 194 rdl 24 sk
8. Johannes Marius Holst broder til arveladeren. Dobbelt lod 388 rdl 48 sk

d.a. = datter af

s.a. = søn af

g.m.= gift med

Boets faste ejendom, det af Arvelederen Hans Christian Holst ved Contract af 25de Juni 1836 erhvervede i Storegaden i Hoier beliggende Huus nr. 95 med tilliggende Have og Tilbehør er ved den offentlige Auction bortsolgt for 1.300 rd – hv ilken Kjøbesum den 28de December f.A. er betale med Renter fra Antagelsen af tul Beløb ... 11 – 11 giver 1.311 rdl 11 sk.

Kilde: Højer Birks skifteprotokol 1805-62 s.294 f

Hans Christian møder sikkert Charlotte Rahbek, da han studerer i København, for kikker man lidt i den Københavnske folketælling 1801 under Frederiksberg sogn, Sokkelund herred, finder man: En gaard, Gamle Bakkehus. Her bor Knud Lyne Rahbek med sin kone Karen Heger og hans to søskende Charlotte og Holger samt en tjenestepige.

Charlotte er 17 år og ugift, men kan man tænke sig, at Hans Christian Holst har haft sin gang i Bakkehuset.

Hvor han bor i 1801, under sit ophold i København, har jeg ikke undersøgt.

Maria Elisabet

blev døbt i Vor Frue sogn 1782 - mandag den 9. September:

Johannes Holst Studios paa Vandkunsten og Hustru Maria Elisabet

Zacariasdatter en Datter kaldet: Maria Elisabet

Fadderne: Hr. Justitz=Raad Dan, Hr. Kammer=Raad Hansen, Hr. Casser Weddel, Madame Edele Godske bar Barnet. Jomfru Maria Licht.(Her nævnes moderen første og eneste gang med efternavn)

Kilde: Vor Frue sogn nr. 13 bd. 8/b side 423

I skiftet, efter Charlotte Rahbek, nævnes hun med navnet Edle. Hvorfra det stammer ved jeg ikke, det kunne måske have noget med hendes gudmoder at gøre, men det er kun et gæt. Hendes fornavn var Edele.

Hun gifter sig med Anders Hansen, der driver et uldspinderi på Stampmøllen i Hjerpsted. I 1816 må han nedlægge uldspinderiet på grund af vandmangel.

Sønnen Johannes skriver i Sognekrøniken: Edle Marie Elisebeth Holst, min moder, død 36 år gammel i Aalbæk mølle den 13.maj 1816. Også her bruges navnet Edle.

Da faderen året efter sælger ejendommen og gifter sig igen, kom Johannes i huset hos sin morfar – sognepræsten Johannes Holst.

Der var 2 børn i ægteskabet, sønnen *Johannes*, der var født på Stampmøllen den 24.april 1808. Senere blev han skolelærer i Sdr.Sjerslev. Han var i 1832 blevet gift med Marie Andersen født 1811 i Højer d.a. vævermester Niels Andersen og Hanne Marie Laustdatter. Marie dør i huset 1871.

De fik 8 børn, hvoraf 3 døde som små, og en søn omkom som matros på en rejse til Afrika. Derudover var der en søn August, der giftede sig med enkefru Krieger, og en datter, Johanne Marie som giftede sig med bødker Odefey i Tønder. Datteren Minone Charlotte Claudine, født 1841 i Sdr.Sejerslev skole, blev 1878 skibskajtjæn Hans Jensen Hansens 2.kone. Hun døde 1925 og til sidst den ugifte datter Isidora der var født 1830 i Sdr. Sejerslev og som døde i barndomshjemmet 1929, efter at hun havde holdt hus for sin fader indtil hans død 8.februar 1896.

Huset matr.nr. 21 Kogsbøl købte Johannes Hansen i 1868.

Datteren *Hansine Caroline* født 1812 bliver senere gift med gårdmand Hans Bjerregaard Jensen i Øster Gammelby

Johan Marius

født den 13.marts 1784, blev den 29.marts døbt i Holmens Kirke.
Fader var Johannes Holst Catheket ved Holmens Kirke, moder Marie Elisabeth.
Fadder: Hr. Høyer, øverste Capelan ved Holmens Kirke, Hr. Münter, nederste ditto, catheket Bruun, catheket Hansen, Insp. Michelsen, Magnus Godske, Jens Lund, oldemand, casserer Otto Wedel, Mad.Ragne Giedde og jfr. Sophie Hedevig Giedde.

Kilde: Daabsprotokol for Bremerholms Menighed 1784-1792, opslag 15

Johan rejser 1½ år gammel med forældrene til faderens præsteembede i Jylland. I Brørup sogns folketællingen 1787 indskrives han som Johannes og værende 3 år gammel.

Ved folketællingen i Emmerlev sogn 1801 ændres navnet igen: Johannes Marcus, han er 18 år gammel og går i latinskolen (det må være i Ribe ligesom broderen Hans Christian).

De næste oplysninger har jeg fra skiftet efter faderen i 1824.

Der står ”student Holst i Kiøbenhavn ej mødt ”

Skiftet fortsættes i 1825, og i denne er der noteret, *at student Holst i Kiøbenhavn under den 26. marts sidst tilskreven skifteretten, at han overlader alt til skifterettens behandling.*

I skiftet 1855 efter Hans Christian Holst og Charlotte Rahbek nævnes Johannes Marius Holst som broder til Arveladeren HCH. Han vides at have levet og avlet Børn, og er paa Grund af at Oplysninger om ham eller hans Børn forgiæves ere søgte specielt indkaldt ved Proklameret med Tilføiende, at være død, hans Børn, som træde i hans Sted, ikke meldt sig, hans Lod da vilde blive afsat og tagen under Overformynderiet Bestyrelse; Denne Afsættelse vil finde Sted, da hverken han eller hans Børn have meldt sig.

1857 skriver søstersønnen i sogmekroniken “ havde studeret og var blevet lærer i København, formodentlig død ”.

I mange år er det ikke lykkedes mig, at finde information om ham.

Pludselig under min søgning, i 2011, kommer der oplysninger om ham, på Internettet – nemlig hans død.

Johannas Marius Holst/Johan Marcus Holst, skolelærer i Brandstrup Skole, Tersløse sogn. Død den 15/17 marts 1831.

I skiftet nævnes en datter *Frederikke Johanne Margrethe Holst*, 13 år

Endvidere nævnes ? Peder Larsen, husmand i Brandstrup, Lars Rasmussen husmand i Brandstrup, Birthe Christiansdtr pigen = Niels Sørensen husmand, gd: paster Niels C. Ostrup i Tersløse.

(Jeg har pt. ikke mere kendskab til skiftet, som findes Merløse-Tuse Herred, Holbæk; BK 4 1827-32; film 49327)

I Tersløse sogns kirkebog finder jeg Frederikkes konfirmation 1832, men får også en oplysning om, at hun er født og døbt på Den kgl. Fødselsstiftelse i København 1817

Kilde: Tersløse sogns kirkebog 1827-1846, opslag 244

Kun fire år tidligere var Frederikkes moder død.

Wilhelmine Caroline Charlotte født Dierach, død den 30. december 1827 og begravet den 8. januar 1828 – 34 år gl.

Kilde: Tersløse sogns kirkebog 1814-1831, opslag 346

Barnets nr. 900 – moderens nr. 894 født den 27. december, døbt den 29. 1817
Frederikke Johanne Magrethe.

Forældre: Stud. Theol Johannes Marius Holst og Wilhelmine Caroline Charlotte Dierach.

Kilde: Den kgl. Fødselsstiftelse 1817-1820, opslag 23

Hvornår vielsen har fundet sted og hvem Wilhelmine Dierach er, ved jeg ikke.

På et eller andet tidspunkt har Frederikke forladt Tersløse sogn – for i jeg finder hende i

FT- 1845 København – Christianshavn Kvarter, Strandgade 45, 2.sal

Tjenende hos grosserer Joh Hein. Brandt og hans familie

Frederikke Johanne Holst, 28 år – ugift – kokkepige og født i København.

FT- 1855 Helsingør Købstad, Strandgaden 11 og 24 (bemærk hun er i Helsingør)

Tjenende hos købmand Tuuels Frederik Kierboe og hans familie

Frederikke Johanne Margrethe Holst, 37 år – ugift – tjenestepige og født i København

FT – 1880 København – Amaliegade nr 26 & 28 - forhuset i Staden København

På 3. sal bor (stedet er måske Frederiks hospital) hun må nu være 63 år gl.

Fransida Johanne Margrethe Holst, ugift – hospitalslem og født i København

FT – 1885 København – Amaliegade nr. 26 & 28 - forhuset i Staden København

Hun bor nu på kvisten – hun må nu være 68 år gl.

Frederikke Johanne M. Holst, ugift – lem og født i Københvn

Registerblad.		Tilførdet den	Std. no. 98				
Fulde Navn	Holst Frederikke Johanne Margrete						
Livsstilling	Hjem: Alm. Hospital						
Fødested	Holbæk	Alder	29/12-17				
Egteskabelig Stilling	Ugift						
Hustruens	Fulde Navn og Fødested						
	Fødested						
	Selskabelig Tilstand						
Børn	<table border="1"> <tr> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> </table>			1	2	3	4
1	2	3	4				
Meldt Bopæl		For hoiere og lavere Tjeneste: i hvis Tjeneste de ere. For Logerende: hos hvem de lave Logte.					
Åar	Dag	Gade, Nr., Etage n. n.					
1893	15	Alm. Hospital					
			11027				

Frederikke død den 20.juni 1898

Merløse-Tuse Herred, Holbæk; BK 4 1827-32; film 49327)

Afskrift fra AO - Arkivalier Online/ Andre Arkiver

vedr. skolelærer Johannes Marius Holst, Brandstrup Skole, Tersløse sogn.

Kilde: Merløse -Tuse herreders Skifteprotokol 1827-32, opslag 314, 317, 358 og 359.

oo0oo

Opslag 314:

1831, den 17. Martz anmeldtes at Skolelærer ved Brandstrup Skole i Tersløse Sogn Johanne Marius Holst er ved Døden afgaaet den 13. dennes. Den Afdøde efterlader en Datter 13 Aar gl. Skifteretten besluttede at optage Registrering / fol.312 / b 354/

Opslag 317:

1831, den 6te Mai afholdes en Skiftesamling i Stervboet efter Skolelærer Holst I Brandstrup for at tage Bestemmelse med Hensyn til hvem det kunde overdrages at indcassere Beløbet ved Auctionen som i Dag skal afholdes over Boet Eiendele. – Den Umydiges Væрге Pastor Østrup af Tersløse mødte. Skifteforvalteren bemærkede at Hr. Fuldmægtig Crossing af Tersløsegaard havde erklæret sig villig til at paatage sig Incassationen men ville dog ikke som Skifteforvalteren havde forlangt stille nogen Sikkerhed for Beløbet, og da Skifteforvalteren kunne anbetroes og som var villig til at paatage sig samme, saa udbad han sig Værgens Erklæring om han havde noget imod at Fuldmægtige Crossing blev overdraget Incassationen uden herfor at stille noget Sikkerhed eller om han kunde bringe nogen anden i Forslag. – Pastor Østrup erklærede, som Væрге, at han intet havde, og at han ikke vidste nogen anden, som kunde og ville paatage sig at indkræve Auctions Beløbet. - - Da Fuldmægtig Crossing, som var tilstede, gientog sit Tilbud om at ville indcassere Beløbet af Auctionen, blev han paa Grund af Omstændighederne og med Værgens Samtykke

overdraget Incassationen, hvorefter Skifteforsamlingen blev ophævet. /fol 354/
Skifteforvalterens Forfald ved Kon.....forretningen.

Underskrifter

Østrup/ som Væрге Crossing XXXXXX

Opslag 358 th

Samme Dag /d. 14. Dec. 1831/ blev foretaget Skiftet efter afgangne Skolelærer Johannes Marius Holst i Brandstrup / fol 310+312/. Paa Arvingens Vegne mødte hendes Væрге Sognepræsten Østrup af Tersløse. Skifteforvalteren fremlagde et af d.18. August 1831 udstedt Proclama i Boet, som er læst ved Underretten samme dag og ved Overretten d. 29de næstefter, samt indført i Kjøbenhavns Adresse Avis nr. 195, 197 og 198 for dette Aar, samt i Statstidende af 23.,26. og 29.August d.A. X Det den 30.Martz registrerede var ved en d. 6.Mai næstefter afholdt Auction indbragt efter fremlagt Attest til 424 rd. 40 sk. Sedler og Tegn, og var Auctions Beløbet nu indbetalt af den antagne Incassator, saa at Boet nu videre kunne sluttes. –

Efter fremlagte Skrivelser fra Incassatoren havde denne indbetalt Auctions Beløbet saaledes:

d. 18.October d. A		295 rd
d.1. Novbr. d. A.		117 - 25
sk		
d. 20.Novbr. d. A.		<u>33 - 74 -</u>
	Summa	446 - 03
Her fra gaar Auctions Rettens Regning	27-71	
<u>27 - 71</u>		
Deraf Skiftesallærie	4-48	
Justitsfondet	0-86 2/5	
	418 - 28	
1/3 % til Kongens Kasse	1-48	
Forhøjelse	0-28 4/5	
Skiftebrevet 8 Ark	5-	
Justitsfondet	1-	
Proklames Udstedelse	2-	
Justitsfondet	-38	
Vidner og Vurderingsmænd	3-	
	<u>18-511/5</u>	Sølv ell. ? 19 rd. 17

Udgivter til Boets Behandling		
I Anledning af Proclamas Udstedelse	7-21	
Attest af Auctions Protocollen	2-7	
Udgivet til Porto	2-	
Til Procurator Arboe i Anledning af Incassation af Beløbets Inddrivelse	6-11	
Stemplet Papir til Skiftebrevet 1.Kl	<u>2-80</u>	
	<u>20-23</u>	
	39-40	
Anmeldte Fordringer		
Sognepræsten Østrup	20 rd.	
Forvalter Enkebølle?		
Efter fremlagt Regning med Bielag	11-26	

Opslag 359

		Trsp.	418 – 28
	Trsp.	31-26	39-40
Husmand Peder Larsen i Brandstrup			
Havde laant den Afdøde som af			
Pastor Østrup blev erkjendt som rigtig		42-65	
Husmand Laurs Rasmussen af Brandstrup			
For Arbejde og for at have huset den syge		2-	
Pigen Birthe? Christensdatter			
Nu givt med Husmand Niels			
Sørensen til gode	<u>24-6</u>	<u>100-57</u>	140-1
(Ulæselig tekst)			
---give ½ Pct. efter Frdn. 8. Febr.1820			<u>1-38</u>

276 rd 86 sk

Af denne Arvecapital androg Værgen Pastor Østrup at der maatte udbetales strax for at anvendes til hendes-Datterens nu forestaaende Konfirmation og til andre højst nødvendige Udgivter især til Klæder, hvorfor hun var aldeles blotet, den Summa 40 rd. Hvilket Skifteretten ikke vilde mod sætte sig imod at Værgen paastod at de anvendes til den umyndiges Gavn, hvorimod de øvrige 236-86 bliver at indsætte i Overformynderiet.- Og er dette Boe saaledes sluttet.

(DIVERSE UNDERSKRIFTER)

Lodseddel

Ved Skiftets Slutning efter afg.**Skolelærer Johannes Marius Holst i
Brandstrup d. 14.d.M. er den Afdødes Datter Frederikke Johanne
Margrethe Holst tilfaldne Arv 276-86**

deraf har Værgen strax erholdt udbetalt for at indkjøbe de fornødne Klæder og bestride udgifter ved hendes forestaaende Konfirmation	40-00
Endvidere fragaar Papir til denne Lodseddel	2-06
For Lodsedlens Bekræftelse	<u>-37</u>
	<u>42-43</u>
Hvilke 234-43 herved indbetales til Merløse-Tudse Herreders Overformynderi	234-43

Merløse-Tudse Herreders Skifteret 14. Decbr. 1831

oo0oo

Hansine Marie

døbes den 12.december 1785 i Holmens Kirke

Fader Johannes Holst, Capellan og kateket, moder Marie Elisebeth

Fadder: biskop Egede, præst Tybring, sognepræst Holst, Etatsråd Stendrup, justitsråd Hansten, cappelen Thye, Cappelan Bruun, Fru Sporon, Jfr. Holm.

Kilde: Daabsprotokol for Bremerholms Menighed 1784-1792, opslag 92

Begravet i og ved Kirken. Holmens den 3. juni 1786.

Hr Holst Catheket og personel Capelan ved Vartov, hans datter Hansine Marie

½ år gammel - i kirkebogen er tilføjet "af slag fra Vandkunsten".

Kilde: 1761-1813, Holmen, Sokkelund Herred, Kbh.amt, opslag 74

Carl Friderich

indskrives i Brørup sogns kirkebogen:

Født den 28.marts 1788 og døbt den 12.julie.

Forældre: Johannes Holst og Marie Elisabeth Holst.

Faddere: Provstinde Haar af Wejen, Assessor Lautrup af Estrup,

Hr. Fenger af Maltbæk, Hr. Søltoft af Holvad, Hr. Høyer af Lintrup og Jomfru Fogt af Wejen.

Kilde: Brørup sogns kirkebog, opslag 230

Hvordan det går ham, ved jeg ikke, men at han allerede er død, da faderen dør i 1824, fremgår af skiftet, og *han har efterladt sig enken og datteren Caroline Frederike 14 år gammel boende i Langenhorn.*

I 1855 da datteren nævnes i skifteforretningen efter Charlotte Rahbek og Hans Christen Holst, nævnes hun som Caroline Frederike født Holst og boende i Borøbøl ? Bredsted.

I 1857 skrives der i Sognekroniken, at han er død i Bregenhoven.

Johanna

født den. 4. juni 1789 i Præstkær, Brørup sogn. Hun døbes den 23. Julie samme år. forældrene er præsten Johannes Holst og hustru Maria Elisabeth.

Fadderne ved dåben var: Fru Assessorinde Laurup af Estrup,

Madm. Fenger af Maltbæk, Hr. Provst Haar's Datter - Jomfru Fogt, Hr. Deibert af Bækbølling, Hr. Assessor af Estrup Laurup Hr. Fenger af Maltbæk og Hr. Møller af Skodborghuus.

Kilde: Brørup sogns kirkebog 1698-1792

Igen ingen slægtninge, men folk med en vis status.

Hun var gift m. styrmand Christen Hansen Christensen Bjørn, som var født i 1781 i Emmerlev og døde den 16.marts 1866 i Nyland. Han var søn af Christen Hansen.

Folketællingen 1845: et huus i Nyland – Christen Hansn Bjørn, 64 år, gift, Huusmand, dagleier, født her i sognet og Johanne Holst, 56 år, gift, hans kone, (varig handicap i 25 år) født i Brørup sogn.

Der var 2 børn i ægteskabet.

Bjørn var ejer af hus nr. 33 Schackenborg indtil 1861, hvor han solgte det til sin datter Elise for 100 rdl.

Elise Marie Bjørn født 1814 og døde som ugift i 1888 i huset.

Hun blev moder til Thomas Christian Bjørn født 1850 i Nyland (blev gift med Cathrine J).

I 1888 solgte Elise Marie huset til fattigvæsenet for 800 mark og livslang ophold – som blev meget kort. Huset blev nedbrudt kort efter i 1920.

Den anden datter, *Johanne Dorothea* blev født 1820 og gift 1847 n. snedkersvend Peter Mathias Christiansen, som var født i Lygum 1818.

Ved Johannes død bemærkes det i kirkebogen ” *Hun var undertiden sindsforvirret, for øvrigt længe syg* ”.

Om hendes mand tilføjes ” *nu i den senere tid gik han med hvedebrødekurve*”.

Kilde: Emmerlev sogn ejendomme og familie

Johs. Hansen skriver i Emmerlev Sognekronike” Lever i Nyland som husmandskone og vist på en måde sindssyg. Hun døde i Nyland i 1860 Emmerlev sogn.

Hansine Dorothea - min tiptipoldemor

indskrives i kirkebogen 1792: (*Sogne*) *Præsten Johannes Holst og Hustru Marie Elisabeth Deres (Datter) Hansine Dorthea født den 15. December Morgen Kl ¾ til 1. Hiemme-døbt d. 20. December T:B./ som blev confirmeret i Kirken d. 7de Februari 1792/ ware: Faddere ved dåben er frk. Ingeborg Hansen af Søndergaard der bar barnet, jomfru Hansen ib idem = samme sted. Jomfru Riis fra Daler, hr. pastor Baggen af studiosus Jensen fra Søgård, Claus Karstensen af S.S. og hr. Christian Tydsk af Kærgaard.*

Kilde: Emmerlev sogns kirkebog opslag 576

T:B: = Testes Baptismi

S.S.Sdr.Sejerslev

Hansine bliver den 8.november 1811 gift i Emmerlev kirke med Jef Thygesen s.a. Thyge Jepsen – min tiptipoldefar - se anden slægtstavle

De får 4 børn:

Barn født 1812 er dødfødt.

Anna Elisa Jefsdatter Thygesen f. 19.september 1813 i Kærgård. Hun gifter sig den 4.februar 1838 i Emmerlev kirke med møllertømmermand Peder Christian Petersen født 4. febr.1809 i Højer sogn død ?

De får en datter *Jessine Marie Petersen* som bliver født 1844 i Højer.

Jessine er tjenestepige i Ny Mølle og 1871 bliver hun gift med Søren Nielsen Thomsen der er født 1846 og er fra Emmerlev.

Søren var økonom ved Emmerlev fattighus da hans kone døde i 1899 i Emmerlev.

I ægteskabet var der 4 børn: Peter Christian født 1871, Ana Maria Kirstine født 1874.

De var begge udvandret til Californien da moderen døde, hvorefter faderen rejste derover med de to yngste Ane Elise født 1878 og Hans Christian født 1882

Tyge Jepsen Thygesen d.12.maj 1815 i Kærgaard g.m. Marie Andersen d.16.april 1841. Død i Hjerpsted d. 13.juli 1854.

Johanne Jefsdatter Tygesen født 12. maj 1819 i Kærgaard bl.fadder madam Anne Holst i præstegården. Hun gifter sig den 24.12.1844 i Emmerlev med Ehm Christensen Eliassen født 1820 – mine tipoldeforældre, se anden slægtstavle

Johannes Marius Jepsen født 12. sept. 1820 i Kærgaard og død 21.sept. 1842 i Kærgaard. Begr. i Emmerlev – skoleholder i Brede.

Hansine Dorothea Holst døde den 19.april 1856 i Kærgaard By

Christian Conrad

SognePræsten Johannes Holst og Hustru Maria Elisabeth Holst af S.S. deres Søn Christian Conrad født d.20. september 1793 2 slet Morgen. Hiemedøbt d. 25 Ejusd. Comfirmeret i Kirken d. 12 nov- T:B: Hr. Hansen af Søndergaard, Pastorinde Zoega fra Møgeltønder, Jomfr. Petræa Christina Hansen af S.gdr. Kr. Birkedommer Grünaa ? fra Møgeltønder, Hr, Pastor Schamdopel ?? fra ...

Eodem Die blev Moderen introduceret

Kilde: Emmerlev sogns kb. op 587

I beretningen om Emmerlev sogns ejendomme og familie fortælles det af han døde ugift på gården hos Jef Thygesen hvis kone Hansine Dorothea var hans søster. Også han var, som det bemærkes ” noget sindssvag ”.

Citat ” Når pastor Sodemann tilføjer ”ingen nære slægtninge” kunne det tyde på, at han ikke viste, at der i sognet levede mange af Konrad Holsts søskende børn.

Citat: " Emmerlev sogn ejendomme og familie"

Da han i 1855 får udbetalt arven, "Dobbelt lod 388 rdl. 48 sk., efter sin broder Hans Christian Holst, nævnes han som " *den sindsvage* "

Han dør den 23. januar 1865 og begraves den 30. - 71 år gl.

Kilde: Emmerlev kb opslag 237

Clausine Elisabeth

Præsten Johannes Holst og Hustru Maria Elisabeth Holst af S.S. deres Datter Clausine Elisabeth hjemmedøbt og 23. Martii 1795 konfirmeret i Kirken xxxxx Hedvig Hansen af Syder Sejerslev, Jomfr. Steen? Af Höier, Mad.Riis af Daler, Gm Jessen af Syder-gaarde. Hans Sønnichsen af Hoyer. (meget vanskelig tydning) Ecdem Die blev Moderen introduceret.

Kilde: Emmerlev kirkebog 1726-1814, døbte 1795, opslag 593

Hun gifter sig med Peder Hansen Thygesen, født den 1.december 1777 i Kærgård og død 12. dec.1828 og begr. d. 17. i sognet 51 år gl..

Han var broder til søsterens Hansines mand og søn af Thyge Jepsen.

De får 4 børn:

Johannes Thygesen født 1814 g.m. Hanne Eline Knudsen født 1814 i Emmerlev død 1888 (i hus nr. 55) d.a.Christen Hansen Knudsen og Bothilde Ehmsdatter.

Johannes døde den 19.januar 1846 i Kærgaard hvor han antagelig har arbejdet. Som dødsårsag anføres i kirkebogn ”slag i drukkenskab”. Formentlig menes slagtilfælde – tillige noteres, at han var under formynderskab.

De fik 2 børn:

Peter Knudsen Thygersen f. 1840 og

Clausine Elisabeth f. 1844.

De udvandrede til USA 1869 – samme år var PKT blevet gift med Johanne Toft f. 1829 og d.a. gårdmand Nis Hansen Toft og Maren Caspersdatter Mikkelsen.

PKT tjente i marinen under krigen og blev taget til fange 19.juni1864 sammen med Kaptajnløjtnant Hammer m.fl. her fra sognet.

Anne Pedersdatter født 16.juni 1815 i Kærgaard

Tyge Pedersen født 10.novb.1819 i Kærgard

Jeng Marianne Pedersdatter født 24.okt.1822 i Kærgaard

– blandt fadderne ved hendes dåb var madam Jeng Holst i Præstegaarden og Andreas Jacobsen i Kg.

Clausine Elisabeth døde den 14. juni 1853 i Kærgaard

Præsten Johannes Holsts børnebørn er alle anført i kursiv

16-1700-tallets penge

1 daler = 1 rigsdaler (Rdl) = 6 mark (Mk.) = 96 skilling (Sk. Skl.)

1 sletdaler (Sdl) = 4 mark (Mk.) = 64 skilling (Sk. Skl.)

1 mark (Mk.) = 16 skilling (Sk. Skl.)

Seddelpenge udstedes første gang i Danmark af Frederik d. III i 1713 under den Store Nordiske Krig. Sedlerne blev indløst i sølvmønt efter krigens ophør i 1721. Seddelpenge blev igen udstedt i 1736 og har siden da været gangbart betalingsmiddel. Kun Courantbanken, der blev oprettet i 1736, havde tilladelse til at udstede seddelpenge. Indløsningskursen for seddelpengene varierede stærkt, og var periodevis helt suspenderet.

Der skelnes derfor mellem speciedaler = daler in specie, dvs. i mønt(er) og courantdaler = daler courant, dvs. seddelpenge. I perioden 1736-1773 var Courantbanken privatejet, men i 1773 blev den overtaget af staten, der herefter var eneansvarlig for pengevæsenet her i landet.

Købekraft i 16-1700-tallet

I 1630'erne kostede 1 td. byg 1 daler.

I 1630'erne kostede et lam 5 mark

I 1630'erne kostede et får mellem 1 daler 2 mark og 1 daler 3 mark.

I 1630'erne kostede en god hest 9 daler.

I 1630'erne kostede en stud 12 daler.

I 1630'erne kostede et svin mellem 1 daler 3 mark og 1 daler 4 mark.

I 1740'erne kunne man købe 1 pund rugbrød for 2 skilling.

I 1740'erne kunne man købe 1 pund hvedebrød for 4-5 skilling.

I 1740'erne kunne man købe 1 pund oksekød for 4-5 skilling.

I 1740'erne kunne man købe 1 pund svinekød for 6-7 skilling.

I 1740'erne var daglønnen til f. eks. en murersvend 40 skilling.

1813-1873-periodens penge

1 rigsbankdaler (Rbd,) = 6 rigsbankmark (Rbm) = 96 rigsbankskilling (Rbs.)

1 Sletdaler = 4 rigsbankmark (Rbm) = 64 rigsbankskilling (Rbs.)

1 rigsbankmark (Rbm. = 16 rigsbankskilling (Rbs.)

Sletdaler er en beløbsstørrelse. Der har aldrig eksisteret nogen mønt, der hed en sletdaler.

I 1812-13 under Napoleonskrigen faldt seddelpengenes værdi kraftigt, hvilket førte til Courantbankens fallit og statsbankerotten i 1813. Seddeludstedelsen overgik derfor til den nyoprettede Rigsbank. Indløsningskurserne for rigsbanksedler var i begyndelsen under pari, og der skelnedes derfor mellem rigsbankdaler S.V. (sølvværdi) eller rigsbankdaler N.V. (navneværdi, dvs. det aktuelle beløb i sedler). Det tilstræbtes dog, at seddelværdien skulle nå pari så hurtigt som muligt, hvilket skete i 1830'erne.

Musik og personlig dannelse

Amatører spillede en stor rolle i 1700-tallets musikdyrkelse. Mens vi i dag bruger ordet 'amatør' i en nedsættende betydning, var 1700-tallets musikalske amatører på ingen måde amatører i nutidens forstand.

1700-tallets amatører var musikliebhave, der dyrkede musikken indgående i deres fritid - ofte på et højt niveau. Blandt disse fandtes folk fra samfundets absolutte top.

Hos unge adelsmænd var specielt tværfløjten populær, og fløjten var ofte med, når de unge mænd rejste på dannelsesrejse i Europa.

Også for borgerskabet var musik en vigtig del af såvel den personlige dannelse som selskabslivet. Samtidig havde borgerskab appetit for bøger, og dermed var grunden lagt for udgivelsen af en hel række lærebøger om musik. Bøgerne giver den dag i dag et indblik i 1700-tallets musikliv i teori og praksis.

Fløjtespil

Omkring 1720 afløste tværfløjten den mindre fleksible blokfløjte. I de højere sociale lag blev det moderne at spille på tværfløjte, og igennem resten af århundredet tog adelsmænd fløjten med sig, når de rejste ud i Europa.

Lærebøger

Musikundervisningen i 1700-tallet var hverken centraliseret eller sat i system. De professionelle stadsmusikanter fungerede som en slags håndværksmestre, hos hvem man kunne stå i lære som professionel musiker

Musik og oplysning

1700-tallet var præget af store samfundsmæssige reformer. Også opfattelsen af den almindelige musikudøvelse i kirken, skolen og i hjemmet ændrede sig gennem århundredet.

Det 18. århundredes reformiver kom fra mange forskellige sider. Inden for musik var det specielt pietismen og oplysningstidens tanker, der kom til at spille centrale roller.

Pietismen var et opgør med udvendige kristendomsdyrkelse: Man skulle selv tage troen på sig, og troen skulle være oprigtig. Derfor havde pietismen brug for nye salmer, der kunne udtrykke denne inderlige tro.

Kravet om en personlig tro og fromhed krævede en udbygning af kristendomsundervisningen. Skolesystemet var ved århundredets start fuldstændig utilstrækkeligt til at uddanne fromme kristne borgere i pietismens ånd. Derfor kom kravet om et forbedret skolesystem i første omgang fra pietistiske kredse. Disse planer fandt senere støtte i oplysningstidens tanker.

Mod slutningen af århundredet kom komponisten J. A. P. Schulz's tanker om en folkelig sang til at spille en stor rolle. Schulz's ideer havde udgangspunkt i oplysningstiden. Ideerne er sidenhen blevet taget op af generationer af sangkomponister, og har på den måde været med til at forme nutidens sangrepertoire.

Musik i kirken

Ved indgangen til det 18. århundrede udkom Kingos salmebog. Men først i 1764 fik Danmark sin første moderne salmebog med nedskrevet orgelakkompagnement.

Musik i skolen

Oplysningstidens høje tanker om almen dannelse stod i 1700-tallet i skærende kontrast til de faktiske forhold rundt om i landets skoler. Undervisningen var ujævn, og der manglede gode lærere - specielt på landet.

Folkelig sang

Den danske sangtradition, som vi kender fra Højskolesangbogen, blev grundlagt i 1700-tallet. Udgangspunktet var den tyske komponist J. A. P. Schulz, som grundlagde en folkelige sang efter oplysningstidens idealer.

Musik på scenen

Teaterlivet i København udviklede sig enormt i 1700-tallet. Operaen var populær i hofkredse, og Frederik den 4. gjorde i århundredets start det første af flere forsøg på at bringe den store opera til Danmark.

I starten af 1700-tallet lod den musikinteresserede Frederik den 4. et imponerende operahus opføre på hjørnet af Bredgade og Fredericiagade. Men forsøget på at få opera til Danmark kuldsejlede, og det lykkedes aldrig kongen at få en økonomisk fornuftig opera istand.

Mod slutningen af Frederik den 4.s regeringstid var det helt andre ideer, der trængte sig på: Regenten blev ligesom sin kronprins grebet af pietismen - en kristen bevægelse, der lagde vægt på en personlig og inderlig tro.

Da kronprins Christian snart efter blev til Christian den 6., blev pietismen til statsreligion. Den personlige tro blev herefter gjort til lov: Der var mødepligt ved søndagsgudstjenesten, og de ugudelige dele af det offentlige forlystelsesliv, som f.eks. teaterforestillinger, blev forbudt.

Forbuddet varede indtil kongens død i 1746. Herefter gik det imidlertid hurtigt med at genoplive det københavnske teaterliv. På Kongens Nytorv åbnede teatret Den danske Skueplads, selvsamme teater som i dag kendes under navnet Det kongelige Teater - og netop på denne scene lykkedes det endelig, i århundredets sidste del, at etablere en dansk opera.

Operahuset i Bredgade

Frederik den 4. havde set store operaforestillinger på sine rejser i udlandet, og ønskede i starten af 1700-tallet at bringe operaen til Danmark.

Den teaterløse tid

Christian 6 overtog kongemagten i 1730 fra sin far Frederik den 4. Den nye konge var meget religiøs, og var ligesom sin far præget af tidens pietistiske bevægelse.

Den danske Skueplads

I midten af 1700-tallet grundlagdes Den danske Skueplads. Bag teatret, som i dag hedder Det Kongelige Teater, stod dramatikerens Ludvig Holberg.

Syngespil og opera

Gennem det 18. århundrede var der flere tilløb til at etablere en opera i Danmark. Men først mod slutningen af århundredet havde interessen for operaen vokset sig stor nok til, at operaen permanent kunne slå rod i København.

Chokolade for slaver

Danskerne spiser hver 7 kg chokolade om året. Denne himmelske nydelse kan vi takke 1700-tallets handelsmænd for. 1700-tallet var en lukrativ periode for dansk handelsliv. Grænserne blev åbnet og skibe sejlede mod fjerne horisonter for at handle med slaver og hente eksotiske varer til Danmark. Kaffe, chokolade, tobak og farverige frugter i alle former og farver var blandt de varer sømændene tog med hjem fra udlandet. I de danske kolonier på Vestindien puklede slaverne i hundredvis for at producere sukkermasse, som blev sejlet til København, hvor det blev forarbejdet til fint hvidt sukker. Sukkerraffineringen var en af Københavns største industrier i 1700-tallet.

De såkaldte trekantshandler var en indbringende forretning, og handelskompagnerne tjente mange penge på togterne. Der var en omfattende jagt på den billige sorte arbejdskraft. Mellem 1500-1870 sejlede danske skibe hele 340 ture med 85.000 slaver ombord.

Forholdene for slaverne under transporten over Atlanten til Vestindien var umenneskelige. Varmen langs ækvator var kvælende, forplejningen ombord ringe, man var sat i fodlænker, skilt fra sin familie og fremtiden var uvis. De danske slaveskibe var bygget til at rumme så mange slaver som muligt. Den beregnede plads for hver slave var 180x40x70, som svarede til pladsen i en ligkiste. Dødstallene blandt slaverne var også særdeles stort. Omkring 15 procent af slaverne døde på overfarten mellem Afrika og Vestindien. Dem der overlevede blev solgt i Christianssted til et liv i trældom på Vestindien.

I 1848 blev slaveriet på Vestindien ophørt, og vi kan glæde os over at fortidens synder ligger dybt begravet. Men sandheden er en anderledes bitter fortælling.

Kærlighed til kål

I 1700-tallet blev varerne fra kolonierne udbredt til større og større kredse. Men det var dog langt fra alle, der så med milde øjne på de nye medlemmer på spisebordet. Kartofflen var en af de grøntsager, der dukkede op fra skibenes laster. Folk var bange for den knoldede fyr. Nogle mente, at den var giftig og andre påstod, at den var direkte skyld i underernæring. Kartofflen blev introduceret allerede i midten af 1700-tallet, men der gik næsten 100 år, inden den blev almindelig hos den jævne befolkning.

Den almindelige husholdning i 1700-tallet bestod af hjemmedyrkede råvarer som krydderurter, gulerødder, løg og masser af kål. På gårdene fik de, ligesom i dag, kød fra grise, køer, får og høns. Til måltiderne blev der drukket øl, som blev lavet på malt og humle, som blev dyrket i haverne på høje stænger. Den første brygning gav den bedste og stærkeste øl og blev gemt til særlige

lejligheder. De efterfølgende brygninger gav tyndere, surere øl og blev brugt i hverdagen. Rent drikkevand blev samlet i en brønd og, for at udgå sygdom, blev det kogt inden det kunne indtages. Hvedebrød, som i dag er noget af det billigste kornprodukt man kan købe for penge, var dengang forbeholdt de rige. Kun ved højtider blev det spist. Almindelige mennesker spiste i stedet grove ting som rugbrød, rugmelsgrød og byggrød.

Om vinteren gjaldt det om at have et godt forråd at tære på. Hvis vinteren blev streng og hård, kunne det være svært at holde vårhungeren fra døren. Mad, der var samlet gennem de varme sommermåneder og milde efterårsmåneder, blev omhyggeligt opbevaret. For at maden skulle holde sig bedst muligt saltede man kødet og fiskene. Frugterne fra haven blev tørret og æblerne gemt i tønder. Grønkålen var den eneste plante, der kunne klare sig i sne og frost, og kålsuppen var en nødvendig spise.

At faste var en nødvendig religiøs foranstaltning. Fastelavn var i 1700-tallet ikke som i dag en fest for børn med flyverdragt og prinsesseskørter, men en festdag efterfulgt af en faste på 40 dage. Ordet fastelavn stammer fra det plattyske Fastelovend eller Fastnacht, der betyder aftenen før fasten, og er det samme som ordet karneval, der dog har udgangspunkt i *carne vale*, som på latin betyder farvel til kødet. Under fasten måtte man gerne spise fisk, men ikke kød.

På Frilandsmuseet kan man i dag opleve hvordan et køkken så ud på en sjællandsk gård fra 1700-tallet. Her blev maden lavet over gløderne på ildbænken, hvor både hængegryder, kedler, stegeriste og æbleskivepander havde deres plads. Åbningen til den store bageovn var lige ved siden af ildbænken, og fra skorstenrummet var der også indfyring til bryg- gersets gruekedel og dagligstuens bilæggerovn.

Var man fiskerkone, måtte man nøjes med et åbent ildsted uden skorsten. Røgen fra køkkenrummets ildbænk gled op under taget og ud gennem et beskedent lyrehul i loftet.

Til glomiddag hos kongen

At kolonivarerne ikke blev udbredt hos befolkningen fra den ene dag til den anden, skyldes også, at varerne var dyre og derfor forbeholdt den rigere del af befolkningen. Det var således noget af et statussymbol at kunne præsentere et alsidigt middagsarrangement. For den danske enevælde gjaldt det om at synliggøre sin magt overfor befolkningen, hvilket bl.a. manifesterede sig i overdådige middage. Kongen holdt de såkaldte tafler, hvor den almindelige borger fra tid til anden kunne få lov til at komme indenfor på slottet og se kongen spise. En heldig indehaver af en sådan invitation var apotekersvend Claus Seidelin, der nytårs aften 1721 fortæller om det eventyr, det var at få lov til at overvære Frederik VI taffel på Københavns slot. Han beskriver, hvordan trappen til slottet var betrukket med et smukt rødt klæde og tusindvis af lamper lyste i natten. I slottets mange sale var der dækket op med funklende sølvtøj, tjenere i fine uniformer dansede rundt mellem stolene med de mange fade og musikanter spillede natten lang. Kongen selv sad i en forgyldt armstol under en rød fløjelshimmel og betragtede ceremonien med kølig ro. Når der skulle serveres var det den ældste forskærer, der skar for, mens en anden bar tallerknerne til kammerjunkerne, der rakte dem til den opvartede kammerherre, som præsenterede dem for majestæten. Hver en detalje blev slugt med tilskuernes sultne øjne, og da kongen graciøst slikkede sin kniv ren for smør efter at have smurt brødet, udbød et suk gennem mængden. Nydelsen ved dette overdådige syn ender dog brat, da en ufattelig ydmygelse overgår stakkels Seidelin. Apotekeren kommer i sin iver for tæt på en tjener, som holder en kande smørsovs. Sammenstødet mellem de to fører til, at Seidelin bliver overhældt med den gyldne substans og bliver centrum for kongens og stabens nedladende blikke.

Taflerne var ren magi for den almindelige borger, som gjorde hvad de kunne for at efterligne de vaner og maner som var kostume hos de højtstående. I 1700-tallet betød rang alverden og der var en

bestandig stræben opad. Atmosfæren ved hoffet virkede næsten magisk i sin glans, der var så langt fra hverdagens problemer. At indtage mad var et kunstværk og man spiste af lyst og for at nyde og ikke for at stille sin sult. Sådan var idealet i hvert fald.

Opskrifter fra 1700-tallet:

Æbleskiver med bygmel

Bland bygmel og sigtemel i en ligelig blanding (ca. 250 gr.) Røres til en jævning med 2½ dl. sødmælk og 2½ dl hvidtøl. Rør 3 æg og en knivspids salt i blandingen. Serveres lune med æblemos eller sirup.

Flæskeæggekage

Pisk 10 æg sammen med 1½dl. sødmælk og en håndfuld sigtemel. Rør lidt salt og peber i. Steg ca. 10 skiver stribet, saltet flæsk i en stor jernpande, og tag dem op, når de er godt stegte. Hæld æggemassen i panden i stegefedt. Massen steges for jævn varme, indtil massen er stivnet på toppen. Læg flæsket på igen, lige inden den bliver færdig. Serveres på godt, groft rugbrød.

Grønkål på bondemanér

Kog en gammel, plukket høne, som ikke lægger mere, i rigeligt vand sammen med to eller tre løg skåren i kvarte, nogle kviste tørret timian og nogle gulerødder i grove stykker, samt nogle sorte peberkorn. Salt efter behag. Kog indtil kødet falder fra benene, og tag skroget op. Pil kødet fra benene, og kom hønsekødet tilbage i suppen. Tag en god mængde grønkaalsblade, og hak dem fint på hakkebrættet. Kom den hakkede kål tilbage i suppen, og kog godt igennem ved simrevarme – gerne ½ time. Suppen må gerne blive lidt tyk, så brug rigelig med grønkaal.

Serveres med tykke skiver rugbrød til sammen med stærk sennep.

Kartoffelpandekage og tyske klumper

I begyndelsen af 1700-tallet anså man det for et problem, at en meget stor del af Jylland var dækket af uproduktive heder. De lærde økonomer havde ikke megen tiltro til de danske bønders evner til at opdyrke heden, og man fandt derfor på at indkalde dygtige, tyske kolonister, der skulle tage kampen op og prøve at gøre heden produktiv.

I 1758 sendte den danske regering derfor en hvervemand til Sydtyskland for at lokke tyske kolonister til Danmark. De blev lovet gratis gårde, fritagelse for skat og betalt rejse. Desværre gik hvervekampagnen "alt for godt", og der kom mange hundrede sydtyskere i løbet af ganske kort tid. Det var den danske administration fuldstændig uforberedt på, og derfor havde man hverken mad eller huse parat. Amtmand Hans der Hoffmann, som var ansvarlig for projektet skrev derfor desperat til hvervemanden: "For Guds skyld, nådige Herre. Lad dem ei komme til Jylland".

Sydtyskerne selv blev temmelig chokerede, da de så det område, som skulle blive deres nye hjem. Lyngen strakte sig på den sandede jord så langt øjet rakte. Mange mistede modet og drog fattige tilbage til hjemegnen igen. Andre lod sig hverve af den russiske zar, som ønskede at få opdyrket et område i nærheden af Volga.

Først forsøgte de tyske kolonister at avle korn, men det gik rigtigt dårligt, og man så sig desperat om efter alternative afgrøder. Det er blevet hævdet, at kartoffeltyskerne medbragte læggekartofler helt fra Sydtyskland, men det må nok afvises som en skrøne. Derimod skal en af koloniernes danske ansatte J.G. Erichsen have æren for at have fremskaffet læggekartofler, som kolonisterne afprøvede på de sandede og næringsfattige heder. Man gravede et hul til hver kartoffel og lagde en lille

møgklat deri, for gødningen var sparsom. Så kunne kartoflen akkurat få næring nok til at overleve og lave nye kartoffelknolde.

Der var ikke mange der troede på, at kartoflen ville få nogen som helst betydning som afgrøde. Mistroen overfor den nye grønsag, jordæbler, var massiv igennem hele 1700-tallet og et godt stykke op i 1800-tallet blandt den almindelige danske befolkning. Anderledes forholdt det sig hos Kartoffeltyskerne, som kun overlevede på den magre jyske hede på grund af kartoffelavlens. Her spiste man kartofler morgen, middag og aften i forskellige variationer. Man sagde at, "den fattige mand spiser jordæbler hver anden dag og kartofler hver anden."

Efterhånden voksede nysgerrigheden for den nye rodknold hos den brede befolkning, især da man fik øjnene op for dens nytteværdi. For eksempel forhindrede den, at sømænd fik skørbug på de lange rejser og kartoflen kunne indgå i den daglige kost og erstatte det dyre korn. At kartoffeltyskerne spiste kartofler var en ting, men at denne mærkelige grønne plante også kunne spises af den almindelige bonde - og ikke kun af grisene - var noget andet.

I starten så man ned på kartoflen og retter, hvori kartofler indgik, fik mange øgenavne. Man kaldte den spottende "tyske klumper", og nogle mente, at kartofler og svineføde næsten var det samme.

"Den holstenske skik" at spise stuede ituskårne kartofler i meldyppelse med ske vandt heller ikke bifald. Retten fik øgenavnet "opstuede murmestersnuder" – fordi de kartoffelstykker, der stak frem af dyppelsen, lignede murmesterens overkalkede træskosnuder.

Kartoffelkage som vores tip, tip, tip, tip, tip oldemor lavede den

Sådan kunne morgendagens nye opskrift på kartoffelkage godt lyde, hvor det igen er blevet moderne at spise grønt, sundt og økologisk. Brugen af kartofler er atter stigende, og den indgår i flere og flere retter og bageopskrifter, men den moderne husmor, som serverer kartoffelkage, er slet ikke så moderne, som hun måske tror.

I den danske kokebog "Den kongelige danske og i henseende til alle Slags Maader fuldstændige Koge-, Bage og Syltebog" - skrevet af bykokken Marcus Lofft i 1766 - kan man for første gang i Danmark finde opskrifter, hvor kartoflen, jordæbler, indgår. Foruden en opskrift på flødestuede kartofler findes nemlig også opskriften – "Tærte af jordæbler". Det er altså over 200 år siden, man forstod at værdsætte kartoflen som en vigtig ingrediens i kager.

Kogebøgerne i 1700-tallet var ikke skrevet til den almindelige husholdning, og netop tærter lavet efter nævnte opskrift blev ofte bagt hos de professionelle postejbagere eller hos bykokke som Marcus Looft, der boede i Itzehoe.

At bage tærter krævede både over- og undervarme, og hertil brugte man de såkaldte postejpander eller tærtepander. Disse kobberpander på tre ben med højkantede låg var datidens små bageovne. Når der skulle bages, blev der lagt gløder under panden og oven på låget.

Typisk for mange kogebøger stod der ikke altid i opskriften hvor meget, der skulle bruges af de forskellige ingredienser; det regnede man med, at læseren selv vidste.

I denne Danmarks første opskrift på kartoffelkage fra 1766 står der kun:

"Jordæblerne må man vaske net af, og så koge dem møre, dernæst mose dem, og med et stykke Smør, sød Fløde, Sukker, Citron og Krydderier røre det af på Ilden, lade det så blive Koldt, og forfærdige det i en Tærte".

I kålhaverne var kålen ikke længere den eneste plante, som krævede meget plads. Kartofflerne, som i starten var blevet sat på markerne, fik nu en plads mellem kålene, især de tidlige kartoffelsorter var eftertragtet – for hvem kunne ikke tænke sig nyopgravede kartofler fra Sankt Hans og resten af sommeren, indtil det blev tid for de sene markkartofler!

I 1770 fik man for første gang kartofler ved det danske hof. Det var den sindssyge Kong Christian den VII og hans Dronning Caroline Mathilde, der for første gang serverede kartofler ved et taffel. Vi ved ikke, hvad kongen og dronningen syntes om kartoflerne, men der var en, som blev begejstret og det var den lille kronprins, den senere Frederik VI. Da han blev voksen, var en af hans ynglingsretter kartofler bagt i aske. Denne ret kan sammenlignes med vore dages bagte kartofler, og er en ret, som mange spejdere kan nikke genkendende til, og man kan godt forstå kongens begejstring for denne ret.

Kartoflen var blandt datidens berømte kokke endnu en delikatesse, og der findes ikke særlig mange kartoffelretter i kogeboøgerne fra 1700-tallet. I 1785 udkom kokken Carl Müllers kokebog, og her anbefaler han at bage kartoflerne i en tærtepande omgivet af salt. Det at bage kartofler på denne måde er overtaget fra måden at tilberede kastanjer på, og i det hele taget finder man mange eksempler på, at kartoflerne efterhånden erstatter andre fødevarer.

Tidslinie:

1755 Kolonikrig mellem England og Frankrig – begyndelsen på den florissante periode

1769: Danmarks første folketælling: 800.000 personer

1776: Lov om indfødsret

1788: Stavnsbåndet ophæves

1788: Sverige går til angreb på Rusland og pga. den dansk-russiske traktat tvinges Danmark med i krigen. Et dansk korps trænger ind i Sverige fra Norge.

1788, 29. september: Den danske hær besejrer en svensk hær ved Kvistumbro Dette er krigens eneste slag.

1789: Bastilledagen 14.7. Den franske revolution starter

1792: Danmark forbyder officielt slavehandel med negre i Danmarks kolonier.

1794 Frankrigs oprører vinder revolutionen.

1800: Napoleon går over Alperne og underlægger sig Italien

1800, 25. juli: Et søslag bryder ud da fire britiske krigsskibe forsøger at undersøge en dansk konvoj.

1800, December Danmark fornyer neutralitetsforbundet af 1780. Dette bliver betragtet som en fjendtlig handling af England.

1801, Marts: De dansk-vestindiske øer og senere kolonierne i Indien besættes af England.

1801, 2. april: Slaget ved reden. Lord Nelson besejrer den danske flåde og begynder bombardementet af København.

1801, Oktober: Der slutes fred med England

1802: Oehlenschläger skriver ”Guldhornene”

1804: Napoleon Bonaparte udnævner sig selv til Kejser.

1805: Loven om fredsskov gennemføres

1805: Søslaget ved Trafalgar

1805: Slaget ved Austerlitz

1806: Holsten indlemmes i monarkiet

1807, August: For at hindre Frankrig i at overtage den danske flåde, kræver England den udleveret. Dette afslås og engelske tropper landsættes på Sjælland.

1807, 2. september: Englænderne indleder bombardementet af København.

1807, 7. september: København overgiver sig efter store ødelæggelser og mange dræbte og sårede.

1807, 21. oktober: Som en del af overgivelsesbetingelserne bliver det meste af den danske flåde overgivet til England. I alt 79 skibe.

1807, 4. november: England erklærer Danmark krig efter at Danmark har indgået en alliance med Frankrig

1808: Danmark erklærer Sverige krig efter russisk pres. En spansk-fransk hær på 20.000 mand ankommer til Danmark for at gøre landgang i Skåne sammen med den danske hær. Sverige angriber Norge men bliver slået tilbage.

1808, 13.marts: Christian den 7. dør og Frederik den 6. udråbes til konge

1808, 24. marts: det sidste danske lineskib Prins Christian Frederik bliver nedkæmpet af engelske skibe i Kampen ved Sjællands Odde

1809, 10. december: Danmark og Sverige underskriver en fredstraktat i Jønkøbing.

1809: Napoleon besejrer Østrig og indlemmer Pavestaten i Frankrig

1810: Danmarks første sparekasse oprettes

1811: En dansk styrke går i land på Anholt, men bliver drevet tilbage af englænderne med store tab.

1812 Napoleon tvinges ud af Rusland pga. kulde.

1813: Statsbankerotten

1813-14 Napoleonskrigene

1814, 14. januar: En fredstraktat underskrives med England og Sverige i Kiel. Norge afstås til Sverige

1815 Napoleon taber ved Waterloo i Belgien.

1818: Oprettelse af Nationalbanken

1819: Dampskibet ” Caledonia”

1820: Dr. Dampe arresteres og idømmes livsvarigt fængsel

1820: Revolutioner i Spanien og Portugal

1824: St.St.Blicher skriver ”En landsbydrengs dagbog”

1824: N.F.S.Grundtvig formulerer sin kirkelige anskuelse

Litteraturhenvisning:

- Balslev, Th.: Af Vartov kirkes og menigheds historie udg.1939 af Vartov valgmenighed
Bergsør, J.: Befordrings- og færgevæsenet gennem tiderne
Both, L. - Kjøbenhavn, historisk-topografisk beskrevet. udg.1873
Bygd 7.årg. nr.1: Stilhed før stormflod udg. 1976
Dagligliv i Danmark 1720-1790
Gad, C.A.: Sanct Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse, Et mindeskrift udg. 1866
Golden Days 2010 - 1700-tallet
Fynske Aarbøger - årg. 1953-55 bd. V
Hansen, Fr: Register til mindre københavnske kirker 1693-1813, Kbh..kommune, LA, Kbh.
Hansen, Johs.: Emmerlev sognekrønike
Hansgaard, Torben: Danmark under forvandling
Høirup, J: træk af fynske vejes historie
Iversen, Peter Kr.: Randnoter til søfartens historie i Emmerlev sogn før 1800
i Sdr.Jysk.mdr.skrift 1983 nr. 5
Jensen, Thyra: Bispinde Nanna Boisen f. Anna Nannestad (H.Hagerup Kbh 1935)
Jeppesen, Alfred – Rejseliv i Danmark fra oldtid til dampfærge
Kjøbenhavn, historisk-topografisk beskrevet
Knudshoveds og storebæltsoverfartens historie
Korsør havns og søfarts historie 1790-1939 udg. af museumsforeningen i Korsør
Køster, Jørgen Sprogøe: Emmerlev sognekrønike - en analyse udg. 1973
Mathiessen, Hugo: Hærvejen
Mott, Richard: Over Storebælt før broen
Møller, Erik arkitekterne: Beretning om Vartov 2003
Olsen, Olaf: Danmarks Historie, Gyldendal og Politikens
Olsen, Olaf: Danmarks Historie, Gyldendal og Politikens
P & T's historie 1711-1850
Rask og Egeberg: Copenhagen University – 500 years of Science and scholarship
– foto af Uni ca.1750 – udg. Nationalmuseet Kbh.
Riis, Karl K.: Riis-slægten i Emmerlev udg. 1988
Samling til Jysk Historie og topografi 3.rk. bd.1. 1896-98
Schmidt, Aug.: Brørup sogns historie af udg.1949
Schmidt, Aug.: Fra Lindknuds historie 1936
Storebælt fra Smakke til bro
Sønderjyske Årbøger: Slesvigske Præstegårde bd.1. 1946
Sørensen, H.E.: Vadehavet - marsk og mennesker udg. 1995
Thiedecke, Johnny – Alle tiders København udg. 2009
Trap Danmark
Turistårbogen 1965: Den danske bondegård
Turistårbogen1974: Mellem Ribe og Tønde
- Arkiver:
Nakskov lokalarkiv, Brørup lokalarkiv, Lindknud lokalarkiv, Emmerlev lokale sognekrønike
Statens arkiver: LA Aabenrå, LA Kbh, Rigsarkivet – folketællinger, kirkebøger, skifter
Københavns Stadsarkiv, microkort over studenter v Kbh.universitet 1479-1880, microk.nr.6 af 14
Finansarkivet Reg. over Enkekassens 12399, Indskydere 1739-75/1795-1846
LA.Kbh. Register til mindre københavnske kirker 1693-1813 af Fr.Hansen. Registeret omhandler bl.a. vielser fra
Sct.Hans Hospital, hørende under Kbhs kommune (s.150 vielse 263) og Microfilm 272a73
Rigsarkivets håndskriftsanlingen – XIV N.Geistlighed – 8.Pastor.L.Vestens samling – Johannes Holst
- Billeder:
Private fotos
Wikipedia
Post & Tele Museet
Den store Danske, Xylografi efter tegning af Bernhard Olsen, bragt i Illustreret Tidende 1870
Gruntvig-bibliotek / foto Henning Nielsen - Vartov
Københavns historie bd. 3 1728-1839 /stik af Hans Quist - Kgs. Nytorv 1755 – Kbh.Bymuseum
stik efter J.J.Bruun – Kultorget 1756 – Kbh. Bymuseum/gouacher af J.J.Bruun 1745 - Rådhuset på Gammeltotv – Ny
torv – Kbh.Bymuseem / tegning af J.J.Bruun – Gråbrødretorv – Kbh.Bymuseum.

Præsteværelset i Emmerlev kirke